

JAARBOEK 2008/2009

VERENIGING HEEMKUNDE OOTMARSUM

Inhoudsopgave

Waar je de stilte nog kunt horen.....	1
Het kerkelijk eeuwfeest en de historische optocht te Ootmarsum in 1909.....	9
Geboren in de Kloosterstraat. Een zondagskind?	17
Jacob van Ruisdael in Ootmarsum “Op een mooie dag in 1670”.....	25
De opkomst van een Stadje.....	29
Brede akkerranden nodig om akkervogels op de been te houden	45
Pröätke met Frans Grimberg.....	47
Vekaansie	56
De kapel van het voormalige klooster in Ootmarsum	57
Een wandeling door het Marktveerl’n	63
Historie van een nieuwe wijk.....	71
Als de rook (bijna) om je hoofd is verdwenen.....	77
Een pittoresk huis aan het Kerkplein	85
Het hart van Anne Wilhelm Carel van Heyden Hompesch (2)	91
Pater Ben Velthuis blikt terug op zijn leven	93
Mijmeren in de Ageleres.....	101
Kroniek 2008.....	103
Bestuur en Werkgroepen.....	107

Voorwoord

Een sprong in de tijd...

Een nieuwe editie van het Jaarboek Heemkunde Ootmarsum ligt voor u. Een moment om vast te stellen dat wij al weer een jaar zijn opgeschoven op de tijdlijn van de eeuwigheid. Werkgroepen en andere schrijvers zijn druk bezig geweest om hun onderzoeken, interviews, ideeën of andere gedachtespinsels toe te vertrouwen aan het papier. Dat leidt telkens weer tot verrassende en boeiende stukken om te lezen. Ook dit jaar weer een scala van heemkundige onderwerpen, zoals natuur, historie, folklore en dialect.

De oplettende lezer heeft natuurlijk al gezien dat de editie van dit jaarboek een dubbele naam heeft gekregen: '2008/2009'. Een bewuste keuze van de redactie. Wij willen een kleine sprong maken in de tijd, want telkens als een nieuw jaarboek verscheen, was het jaar waaraan het zijn naam had ontleend al voorbij. Daarom hebben wij besloten eenmalig twee jaren samen te voegen, te weten 2008 en 2009, om aldus de naam in overeenstemming te brengen met het jaar van uitgifte.

Ook een heemkundevereniging moet immers bij de tijd blijven...

Inmiddels zijn wij al weer bezig met de eerste aanzet voor het jaarboek 2010.

Veel leesplezier!

De redactie

Anton Greven

Ronald Grimberg

Marlou Raatgerink

Ben Velthuis

Het kanaal Almelo-Nordhorn

Foto's
Alwie Olde Hanter

Waar je de stilte nog kunt horen.....

Onthaasten langs het Kanaal Almelo – Nordhorn

Ik hoef hem maar even aan te kijken onze Toon, want hij heeft het al lang begrepen.

Zondagochtend...hij voelt dat de dag anders is dan doordeweeks, wanneer ik hem alleen wat te eten geef en daarna zijn drinkbak nog even schoonmaak. Dan loopt hij meestal weer wat misnoegd terug naar zijn eigen hangplek om voor wat langere tijd weer in te doezen.

Maar vanmorgen weet hij dat er wat meer tijd en aandacht voor hem is. Zijn staart kwispelt en...hij begint ongeduldig te janken. “ja Toon, je mag wel mee, kom maar.....” Als ik de deur van Siny’s jeep open is hij al snel binnengehupt!! Ongedurig komt hij steeds naast mij staan wanneer wij van huis af vertrekken naar het Kanaal Almelo-Nordhorn.

Steeds maar weer “achteruit Toon, schiet op!!!” Maar mijn disciplinaire “commando’s” worden door zijn enthousiasme nauwelijks opgevolgd. Hij is helemaal in zijn element wanneer hij al kwispelend uitstapt als ik de auto heb geparkeerd aan het Kanaal Noord Zijde, net voorbij de altijd wat verlaten en mystieke omgeving bij Van der Steen.

Ik tuur de eindeloos lijkende zandweg af richting het Agelerbroek. Slechts een camper vult de leegte en in mijn gedachten zie ik de eigenaar ervan al weer voor mij. Een magere besnorde vijftiger uit Weerselo, die zijn dagen vult met onbekende bezigheden in zijn mobilhome en deze van tijd tot tijd onderbreekt voor het speuren naar munten en andere hem inspirerende metalen zaken, driftig zwaaiend met zijn detector over de weg, in de berm en langs het kanaaltalud.

Toon heeft zijn eerste bomen en struiken al gemarkeerd door maar kort soms even zijn linkerachterpoot op te beuren. Ik glimlach wanneer hij met alle vier z’n voeten het stof doet opdwarrelen op het moment dat hij zijn poten naar achteren beweegt. “Ja.... jij bent de baas Toon”, die bevestiging doet hem zichtbaar goed.

Een ochtendwaas hangt op deze prachtige voorjaarsmorgen, eind mei 2008. boven het kanaal. Al slenterend ontdek ik een veelvoud aan leven....Een kakofonie van vogelgeluiden waarbij de koekoek toch wel bijzonder opvalt. Maar ook de zwartkop, witte en zelfs de gele kwikstaart, kleine zanglijsters, merels, roodborstjes, het winterkoninkje en heel veel spreeuwen vullen de stilte van het gebied.

Op het water in de verte twee prachtige zwanen, en kijk.....een ouderpaar fuut met twee angstig kwetterende jongen. Meerkoeten op hun nest maar ook reeds met jongen, evenals een viertal Canadese rotganzen die gezamenlijk hun tienkoppige kroost bewaken.

De koekoek komt zenuwachtig in mijn richting gevlogen wanneer ik zijn roep probeer na te bootsen. Ik mis de nachtegaal nog en de wielewalen die enkele jaren geleden nog met grote regelmaat te horen waren in deze prachtige omgeving.

Ik blijf gefocust op alles wat beweegt, vooral ook omdat zich in deze omgeving de laatste tijd regelmatig het ijsvogeltje laat zien en horen. En als ik hier soms in de vooravond wandel, zie ik regelmatig houtsnippen over vliegen.

Mijn gedachten brengen me terug bij enkele jaren geleden toen een groot aantal wilde varkens voor veel beroering zorgde onder voor- en tegenstanders van hun “bivak” in het Ageler- en Voltherbroek. Gezien de overlast kwamen ze (niet) natuurlijk aan hun einde en leverden zij een voor onze omgeving onverwachte bijdrage aan onze voedselketen.

Waar de Roelinksbeek onder het kanaal doorloopt en langs het Agelerbroek als Hollandergraven zijn loop vervolgt MOET ik altijd even langs het hek om vervolgens stil te worden bij een oude eik met daarachter steevast wat bloeiende bloemen; in stilte neergelegd door “iemand” die al jaren zoekt naar

het waarom. Een dierbare die hier van het leven afscheid nam. 't Ontroert mij....meer soms dan ik van mijzelf verwacht. Maar al gauw zijn mijn gedachten weer elders. Want dan hoor ik opeens toch de wielewaal. Op afstand diep in het Agelerbroek. Prachtig dat herkenbare geluid en het kost mij weinig moeite om het beeld van deze prachtige vogel in mezelf naar boven te halen, vooral door z'n opvallende gele kleur. Langs het talud bloeien de margrietten weelderig en hoor ik karekieten kwetteren in het dichte riet. Hoelang zou het inmiddels toch geleden zijn dat de roerdomp hier zelfs werd gehoord, denk ik bij mezelf.

De geschiedenis van het kanaal Almelo-Nordhorn begon in 1830, toen Johannes Theunis Roessingh Udink, de toenmalige heer van Huis Singraven en tevens burgemeester van Denekamp, het plan opvatte nijverheid naar Denekamp te halen om de streek tot ontwikkeling te brengen. Daarvoor was het nodig het gebied, dat toen nog voor het grootste gedeelte bestond uit woeste gronden, heidevelden en broekbossen, te ontsluiten en in de eerste helft van de negentiende eeuw was dat uiteraard via het water. Hij pleitte voor een verbinding van de Dinkel met de Loolee bij Almelo.

Pas in 1876 werd de draad weer opgepakt, toen de regeringen van Nederland en Duitsland een verdrag tekenden over een grensoverschrijdende scheepvaartverbinding via Denekamp.

Turf en steenkool uit het Ruhrgebied zouden de Twentse textielindustrie van energie gaan voorzien. In november 1884 ging bij Almelo (letterlijk) de eerste schop de grond in. Het loodzware werk werd uitgevoerd door zogenaamde poldergasten afkomstig uit de armere streken van Noord-Nederland. Hard werken konden ze: in totaal hebben de 200 polderjongens 1.227.100 kubieke meter zand met de schop verzet!! Zo ontstond er een uitgegraven kanaal van 1,70 m. diep en 28 km. lang.¹

Sinds die jaren (zo'n 125 jaar geleden!!) doorsnijdt het kanaal Almelo-Nordhorn de omliggende landschappen en maar liefst 350 soorten planten zijn er aangetroffen: een kwart van alle Nederlandse soorten hoge planten.

Deze rijke verscheidenheid van planten is nu de Hof van Eden voor de dierenwereld. Enkele jaren geleden zo treffend beschreven door Fons Eijnsink en Marcel Horsthuis, in een warm betoog met liefde voor het gebied met als titel: Kanaal Almelo-Nordhorn: van achterland naar waterkant.

Bernink (1916) en Dingeldein (1948) hebben de rijkdommen van het kanaal uitvoerig beschreven.

¹ *Schuivenroutes Nivon Almelo: Wandelen en fietsen in het landschapspark kanaal Almelo-Nordhorn.*

Een citaat van laatstgenoemde: “met de geur van het walstro wedijvert die van de nachtorchissen, die halverwege tussen de dijkkrui en de waterspiegel in juni haar witte bloemen, iets zwemend naar groenachtig geel, ontsluiten. Als de platanthera’s opengaan, is de bloei van de breedbladige orchis, onze ‘koekoeksbloem’ al voorbij, maar heeft de gevlekte orchis haar hoogtepunt bereikt. Zeldzamer dan deze drie is de vroege harlekijn, orchis morio. De rijkdom van de flora is overstelpend. Schakelt men enkele bos- en veenplanten uit, dan is er in de loop van ’t jaar ongeveer alles te vinden, wat elders verspreid in wijde boog in Oost-Twente groeit en bloeit”

Toon, onze hond is helemaal in zijn sas. Het liefst rent hij achter weggeworpen takken aan, doch ik weet dat juist dat gevaarlijk voor hem is. Ooit, enkele jaren geleden, werd hem zo’n extra inspanning bijna fataal. Het was in de winter.... ijs op het kanaal, dus.....ouderwets schaatsplezier. En Toon rende van opwinding steeds met mij mee tijdens mijn “op en neer” tussen de Rossummerstraat en het Agelerbroek, tot hij er bijna letterlijk dood bij neerviel !!

Tja vroeger! Toen had je nog echte winters en was het kanaal vaak helemaal dichtgevroren. Ik heb er ooit eens een gedicht over geschreven, en de gedachte daaraan doen mij soms weer even verlangen.....

.....Naar toen

***De wind briesst gierend langs ons huis
Het touw aan de vlaggenmast kleppert ononderbroken
Ik luister naar de regen en het ruige hemelgesuis
Zie buiten een wandelaar, in z’n jas ondergedoken***

***’t is eind januari, m’n gedachten dwalen,
naar jaren, dat ik juist in deze tijd
mijn schaatsen weer van de zolder kon halen
door vorst en ijs daartoe verleid***

***Het kanaal Almelo-Nordhorn... recht en eindeloos
“geen pootje over”, dacht ik blij
Krakend ijs, soms hier en daar broos
Met rake klappen daar vlug voorbij***

***Van sluis naar sluis, de ijzige wind tegen
Maar wel laten zien hoe stijlvol je glee
Je tenen, je vingers.... steeds blijven bewegen
Terwijl je de pijn van de vrieskou verbeet***

*Halverwege was er koek en zopie
Of snert voor wie echt honger had
Ik scheerde langs de woonboot van ome Jopie
En bereikte wat later de grote stad*

*Op de terugtocht met de wind in de rug,
Voelde het schaatsen dan steeds beter aan
lage onderdoortjes bij elke ophaalbrug
En van de rugpijn soms even rechtop komen staan*

*Tevreden terug naar huis met een lach
omdat ik mezelf weer eens overwon
nu verlang ik vaak naar nòg eens zo'n dag
wat zou het mooi zijn als dat kon*

*Ik staar door het raam, 't is buiten groen
Gedachten, verlangens.....
naar toen !*

Als ik stilaan terugwandelen naar de auto weerspiegelt de zon in het water. Enkele dotters en de gele plomp onderbreken her en der het heldere water en soms zorgt een aan de oppervlakte komende vis voor de nodige rimpeling. De serene rust geeft mij energie.

De gedachte dat er ooit plannen waren om het kanaal weer bevaarbaar te maken voor motorboten zijn sinds enkele weken (hopelijk) definitief van de baan. De provincie heeft zich bij monde van de heer Klaassen een resoluut tegenstander getoond !! Hoera !!! denk ik bij mezelf. Waarom toch ook dit prachtige stiltegebied opofferen ? Wij Tukkers zijn toch van huis uit geen echte watersporters !?

Ik ben bang dat we juist de kip met de gouden eieren (*de rust en de schoonheid van ons zo waardevolle cultuurlandschap in Noordoost Twente*) zouden slachten.

Was het niet *Stef Bos* die het ooit zo prachtig bezong..... *niets is sterker, dan de stilte ?!!*

Hier aan het kanaal Almelo - Nordhorn wil ik me dan ook in de toekomst graag blijven..... **onthaasten**

*Zo in't week-end mangs eff'n 'n moal ne 't kanaal
Los van al't gedoo, en van 't kabaal
Luustern ne de vöggel, dat gef mie nen kik,
De koekoek, de specht en de leeuwerik*

*Want leu...de wearld is kats kepot
A'j toch bekiekt wat d'r allemoal mot....
Ie bint nog mer net geboar'n of d'r bint à probleem'n
"Zullen we de Pampers of die met een plasgootje nemen"
De oag'n nog nich los, mer wa à ne de kress,
en noa 'n joar of drie: à Engelse les*

*Met vief of zes dan proat ie met,
Balletles en ok à op internet,
Kinderparty's te gek en onwies,
Gen ranja mear, mer achter de briesse
De weald die wödt oe hôst te kleen,
Mer... 't Springendal dat he'j nog nooit zeen*

*Met vearteen, viefteen dan bi'j op oen top,
Onthol ie a lang nich mear alles oet'n kop
Ie houst en rep't en bint mobiel,
En kriegt ok à wat sex-appeal
Ie wödt opstannig en wearbastig
Mer 't verschil tusscher ne muske en ne krei'j, da's nog wa lastig*

*Met 18 proat ie à oet ervaring,
"Ohhh Afrika...wat een openbaring"
En Mexico, gôh, was jij daar dan nooit ?
Nee wicht, ik heb 't Appellaantje gehooïd !
Dan kiekt ze oe an, as of ie nich spuurt,
Mer 't is hier toch oaweral prachtig in de buurt !?*

*Eind 20, alles he'j à zo'n betke had,
Dan krie'j de eerste "burn out" an't gat
Want de hele weald, die wil oe claimen,
En ie zit ok a met huwelijksproblemen
Man....ha'j die tied mer is wier had,
En kree'j is 'n moal, wat mear röst in't gat*

*Dan kan 't zo op nen dag gebeur'n,
Da'j ECHT de vöggel is goat heur'n.....
De koekoek, de specht, de leeuwerik,
't Maakt zo röstig en het gef oe nen kik.....*

*Je bin't à z'wat 40, en de kinner greuj't
Je wilt nog loat'n zeen, dat oe lèven nog bleuj't
Survivel'n, golf'n, of ne annere sport
Je denkt da'j doar heel oald van wodt
Op vakantie ne de Caribiek, ne Rome of Nice,
Wilt daans'n met de toetsies, man ie liekt nig good wies,
Want a'j d'r oawer naodènt wat scheet ie der met op,
Vaak ne lögge portemonee en nen heel'n zeer'n kop*

*Zo dendert het lèven an oe verbie,
Met ne snelheid as oet oen fantasie
De 50 he'j à zowat passeard
Het wödt tied da'j oe wat väker daale pleart,
Um te luuster'n ne de koekoek, de specht, de leeuwerik,
Onthaast es wat väker.....doot net as ik*

*Want de weald is prachtig, mer ie möt 't wa zeen,
Want woar 't ECHT um geet leu, die dinge bint mer kleen,
Een glimlach of een schouderklop, dat dôt oons ammoal good,
Dus we mött' is wat väker met de bill'n bloot*

*Ik waandel vedan, langs 't kanaal,
Wied weg van de drökte en van 't kabaal
Het maakt mie blier en 't gef mie nen kik
De koekoek, de specht en de leeuwerik*

Als ik even later het portier van mijn auto weer open is ook Toon er weer klaar voor om naar binnen te springen. Hij kwispelt vrolijk met zijn staart en als dank voor een heerlijk uurtje...een lik op mijn wang! De Rossummerstraat op...terug naar huis.

Oefff...bijna vergeet ik het verkeer. Motoren denderen mij voorbij. Mijn gedachten nog teveel bij het afgelopen uur langs het zo prachtige kanaal Almelo-Nordhorn.

Een heerlijke omgeving.....waar je de stilte nog kunt horen.....

Denekamperstraat in 1909

Grotestraat in 1909

Het kerkelijk eeuwfeest en de historische optocht te Ootmarsum in 1909

Het zal u zeker niet verrassen dat de werkgroep foto- en filmarchief dit jaar voor het Jaarboek dit onderwerp heeft uitgekozen. Het is nu precies honderd jaar geleden dat deze grote festiviteiten in Ootmarsum plaatsvonden. In ons fotoarchief bevindt zich van dit feest een aantal foto's, die destijds gepubliceerd werden in de Katholieke Illustratie en bovendien werden er ter ere van de eeuwdag ook enkele ansichtkaarten uitgegeven. De optocht trok op 15 februari 1909 twee keer door Ootmarsum: 's morgens om elf uur vanaf boerderij Vinke en 's middags om twee uur vanaf uitspanning Rolink.

Wat werd er destijds nu precies gevierd en herdacht?

We citeren de Katholieke Illustratie van 6 maart 1909:

“Het goede Twentsche stedeke, waar de haarden huiselijk en gezellig zijn, en de Roomsche harten warm en gul, heeft tegelijk met zijn pausfeest den gedenkwaardigen eeuwdag gevierd der teruggave van het katholiek kerkgebouw aan de rechtmatige eigenaars door koning Lodewijk Napoleon in 1809”.

Geen wonder dat er alle reden was voor een grootse herdenking. Eindelijk kreeg de katholieke gemeenschap het kerkgebouw, dat sinds 1632 aan de gereformeerde kerk was gegeven, weer terug.

De grote held en weldoener was koning Lodewijk Napoleon (koning van Holland van 1806-1810), die in het voorjaar van 1809 een tocht door Overijssel maakte met voornamelijk als doel *“vereffening der geschillen over het bezit der kerken”*.

Het was voor katholiek Ootmarsum een spannend bezoek:

“Pastoor Jochems is op zijn post om aan Zijnen Majesteit de hulde zijner gemeente te brengen maar ook om te spreken voor de rechtmatige bezitters der kerk. Dringend bepleit hij bij den drager der kroon het goed recht van Ootmarsums katholieken”.

De koning wil meer tijd voor overleg en beraad en houdt de zaak hangende. Daarop roept de pastoor zijn parochianen op tot gebed en vasten². Met het besluit van 13 maart om “de grote kerk te Ootmarsum aan de Roomschegezinden” terug te geven, had Lodewijk Napoleon “een eeuwenoud onrecht hersteld”. De vreugde was immens groot: “Het Te Deum door den goeden pastoor weer voor ’t eerst in den ouden, geliefden tempel zoo luide aangeheven, werd biddend ten einde gebracht; de vreugde en ontroering was te machtig!”

1909 Actiecomité eeuwfeest

In het Weekblad voor Oldenzaal en Omstreken staat 9 januari 1909 te lezen: “Zondagavond 3 januari had er een algemene vergadering plaats van parochianen van Ootmarsum in het Vincentiusgebouw, teneinde te komen tot een feestelijk herdenken van de teruggave der kerk door koning Lodewijk Napoleon. Door de vergadering, die flink bezocht was, werden bij meerderheid van stemmen 12 heren aangewezen om deze feestelijkheid voor te bereiden en te regelen. Dit comité heeft maandagavond weer vergaderd en zijn plannen opgezet. Het comité heeft inderdaad grootsche plannen en wanneer alle katholieken uit de parochie Ootmarsum het comité naar hun krachten wil steunen, wat we hopen en verwachten, dan zal de katholieke gemeente van Ootmarsum een heerlijk eeuwfeest vieren.”

² zie: De geschiedenis van Kerk en Parochie Ootmarsum, blz . 187 “Verhaal over de teruggave van de kerk in 1809”.

GROOT
Paus- en Kerkfeest
te OOTMARSUM,
op Zondag 14, Maandag 15, Dinsdag
16 en Woensdag 17 Febr. 1909.

ZONDAG 14 FEBR., 's avonds 7 uur :
Uitvoering der Cantate, door Gemengd
Koor :
„De Kerk der Nederlanden en het Pauschap”.
Woorden van J. A. DE RIJCK, Pr.
Muziek van M. J. A. LANS, Pr.
Tijdens de uitvoering worden 12
groepen levende beelden vertoond.

CONCERT door het Fanfare-corps
te Ootmarsum, Directeur J. H. WEUSTINK.
Entrée-prijzen : Eerste Rang f 0.30.
Tweede Rang f 0.20.
Besproken plaatsen op alle avonden
f 0 10.

MAANDAG 15 FEBR.,
's morgens 11 uur en 's middags 2 uur :
Groote Historisch-Allegorische
Optocht met muziek.
7 GROEPEN.
Hoofdpersonen :
ODEMARUS, Koning der Franken, stich-
ter van Ootmarsum.
ST. RADBODUS, Bisschop.
Commandeur der Duitsche Orde.
Bisschop BERN. VAN GALEN.
Koning LODEWIJK NAPOLEON.
Met hun gevolg, ruim 50 personen in
costuum, gevolgd door een groot getal
ruiters te paard.
Costumes van de firma SERNÉ te
Amsterdam.

's avonds 6 uur:
**Tweede Uitvoering der Cantate
en Concert.**

Lezing van den hr. G. H. Weustink van Amsterdam.
Entréeprijzen: Eerste Rang f 0.75.
Tweede Rang f 0.50.

DINSDAG 16 FEBR., 's avonds 6 uur:
**Derde Uitvoering der Cantate
en Concert.**

Lezing van den WelEd. Heer
G. H. WEUSTINK van Amsterdam
Entréeprijzen: Eerste Rang f 0.50.
Tweede Rang f 0.25.

WOENSDAG 17 FEBR., 's avonds 6 uur:
Fakkeloptocht met muziek.

's avonds 7 uur:
**Vierde Opvoering der Cantate
en Concert.**
Alleen toegankelijk voor Parochianen
van Ootmarsum.

ENTREE-PRIJZEN: Eerste Rang f 0.20
Tweede „ - 0.10

Iederen avond worden slechts een be-
paald aantal kaarten uitgegeven.

De uitvoeringen der Cantate zullen
plaats hebben in de groote zaal van het
voormalige Hotel TEUSE (eigenaar
RAADGERINK) aan de Markt te Oot-
marsum.

Zie verder de uitvoerige Programma's
en Tekstboekjes met uitvoerige beschrij-
ving van den optocht en verklaring der
levende beelden, welke á 5 cts. ver-
krijgbaar zullen worden gesteld.

Tekstboekjes en Entrée-Kaarten zul-
len worden verkrijgbaar gesteld bij:
Wed. JOHANNINK, F. J. SCHULTEN
en JAC. MUURLINK.

Ook werd op het laatste moment nog een
comité benoemd voor de versiering van
de kerk: *“voor de hoofdingang zal een
eereboog prijken en het geheel des
avonds met honderden lichtjes een schoon
effect maken”*.

Het actiecomité is voortvarend aan de
slag gegaan en er wonderwel in geslaagd
de organisatie zo snel rond te krijgen.....
want een goede maand later kon het groot
“paus- en kerkfeest” daadwerkelijk al
plaatsvinden. De advertentie met het
programma geeft een goed overzicht van
de feestelijkheden. Deze begonnen op
zondagavond 14 februari en eindigden
woensdagavond 17 februari.

In de grote zaal van hotel Raatgerink
(voorheen Teusse) werd vier avonden een
Cantate uitgevoerd “De kerk der
Nederlanden en het Pauschap”. Na de
cantate was er vervolgens een concert
door het Fanfarecorps of een lezing door
de heer G.H. Weustink uit Amsterdam³.
Hoogtepunt zal ongetwijfeld zeker de
maandag geweest zijn, want toen trok de
Historische Optocht 's morgens en
's middags door de straten van
Ootmarsum. Voor ons is het heel vreemd
dat een dergelijke optocht op de maandag
werd gehouden. Misschien in verband
met de zondagrust? Kennelijk nam men
massaal een vrije dag, want de optocht
werd die maandagmiddag bekeken door
duizenden toeschouwers! Het verslag in
het Weekblad voor Oldenzaal en
Omstreken van zaterdag 20 februari 1909
getuigt van zo veel enthousiasme, dat we
het in zijn geheel afdrukken.

³ Aan deze oud-Ootmarsummer Gerard Weustink hebben wij in dit jaarboek een apart artikel
gewijd.

Uit: Weekblad voor Oldenzaal en Omstreken van zaterdag 20 februari 1909

Feesten te Ootmarsum.

Terwijl ik dit schrijf zijn we nog in feestelijke stemming en al nadert ook het einde van het groote paus- en kerkfeest, nog juicht en jubelt gansch Ootmarsumsch parochie.

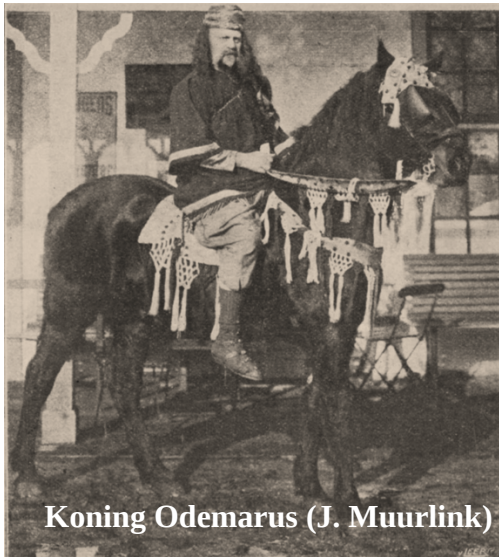
Zondagavond was de eerste openbare uitvoering der feestcantate: “de kerk der Nederlanden en het pausschap”. De zaal was stampvol en velen moesten ongetroost heengaan, ze hadden geen plaatsje kunnen veroveren. Jammer, dat men in Ootmarsum voor dit geval niet over een zaal kon beschikken waarin 1000 menschen konden geplaatst worden, en het comité zou meer genoeg van zijn werk hebben gehad, want niets is onplezieriger dan de menschen te vertellen: “Wij hebben geen plaats meer!” en het onplezierigst is het voor hem, die dat moet horen. Wij konden evenwel niet verder springen, dan de pols lang, ik bedoel de zaal groot was; en geen weldenkend mensch kan ons dat kwalijk nemen.

Op de uitvoering teruggekomen, die was in één woord prachtig; muziek, zang en levende beelden, niets liet te wensen over. De solo's werden schoon gezongen; vooral de sopraan-aria door mej. Teusse was heerlijke, goddelijke zang. Die dame beschikte over een heerlijk stemorgaan als een kunstenares.

Toen de voorstelling was afgelopen en allen welgemoed huiswaarts gingen, zag het er buiten treurig uit. “Wat zal er morgen van de optocht terecht

komen!” hoorde men de menschen zuchten. Doch na regen komt zonneschijn. Dit ondervonden Ootmarsum's katholieken tot hun grote vreugde.

*Met de opgaande zon verdwenen maandagmorgen de onheilspellende regenwolkjes en met een verlicht hart begaven wij ons naar erve Vinke, waar de optocht zou beginnen. Om elf uur was de stoet klaar en zette zich onder het spelen der muziek in beweging. Voorop reed de heraut, een vaandrig te paard met de pauselijke vlag volgde; vervolgens een escorte ruiters en twee klaroenblazers te paard. Nu kwam de **eerste groep**, Odemarus, de stichter(?) van Ootmarsum, de koning der Franken, gezeten op een flink paard; wat een ferme vent die Odemarus in zijn prachtige costume!*

Koning Odemarus (J. Muurlink)

Eerste groep van de historische optocht

De Majordomus en de wapendrager volgden te paard en daarachter vier heidensche priesters, die te voet gingen; helaas was de straat tengevolge van de gevallen regen erg morsig.

*De **tweede groep** stelde voor de verkondiging van het christendom in deze streken. Eerst gingen eenige koorknapen, daarna een Cisterciënser monnik, dan het hoofd van het klooster te Oldenzaal en daarna de H. Radbodus, bisschop van Utrecht die te Ootmarsum 29 november 917 stierf. Eindelijk*

Tweede groep van de historische optocht

Achterste rij vlnr: ?, G. Heupink, Hein ten Bokum (met staf), Harrie Buijvoets (grootvader van wethouder Buijvoets), Harrie Budde; voorste rij: koorknapen Johan Warnink, Frans Beukers, Piet v.d. Maas, H. Tenniglo, George Lutikhuis en Jan van Benthem (Schiltstraat)

volgden enige priesters, de page van graaf Balderik van Twenthe, en tenslotte graaf Balderik te paard, opvolger van den H. Radbodus.

Den **derde groep** duidde aan den bouw van Ootmarsum's schoone tempel en bestond uit een burgemeester, een timmerman, een metselaar en een steenhouwer. Na deze groep volgde het fanfare gezelschap "Caecilia" van Ootmarsum met vaandel en daarachter de leden van het uitvoerend comité.

Commandeur der Duitsche Orde te paard

De **vierde groep** stelde voor de commanderie van Ootmarsum, bewoond door leden der Duitsche of Maria-orde. Ook Marianen of hospitaalsoldaten geheten en bestond uit de rector der orde Lifridus, geboren te Oldenzaal; een kapelaan der orde, de commandeur der orde te paard en een ridder der orde te paard.

De **vijfde groep**, voorstellende merkwaardige mannen te Ootmarsum geboren of zijnde daar geleefd hebbende, werd geopend door Winand van Twickel, pastoor 1427, dan volgden: Ridder Quendorp, stichter van het gasthuis te Ootmarsum; dr. Melchior Winhoff, dr. in het kerkelijke recht; Frederik van Delden, laatste pastoor voor de reformatie 1636.

De **zesde groep** bestond uit 2 koorknapen; een page van Bisschop Bernard van Galen; den Bisschop Bernard van Galen; twee Bedienden van den Bisschop; generaal Nagel, legeroverste van den Bisschop; pastoor Smithuis, eersten pastoor na de reformatie te Ootmarsum.

De **zevende groep** stelde voor de teruggave der kerk door Lodewijk Napoleon. Ze bestond uit een page van koning Lodewijk Napoleon; Koning Lodewijk te paard; een adjudant te paard; twee Fransche soldaten; pastoor Jochems, toenmalig pastoor te Ootmarsum en twee ruiters opschriften dragend.

De **achtste groep** sloot den stoet en bestond uit vier pauselijke zouaven, de buste dragend van Z.H. paus Pius X en een escorte ruiters.

Onder de heerlijke tonen van ons fanfarecorps ging het in de beste orde voorwaarts, de stad door in alle richtingen en door alle straten, rondom de schoone parochiekerk, die voor deze gelegenheid versierd was, en eindelijk terug naar Rolink.

Lodewijk Napoleon te paard

Pauselijke zouaven bij de Buste van Z.H. Paus Pius X

V.l.n.r.: B. Geerdink (Köttes Bennat), H. Rouwers (Sniedermans), J. Grimberg en Th. Hulshof

“Wat een volk!”, maar dat was nog maar een begin. Wie zal ze tellen die duizenden toeschouwers, toen de stoet na 1½ uur rustens om twee uur zich andermaal in beweging zette. Van heinde en verre waren de mensen toegestroomd om het “Eeuwfeest” in Ootmarsum bij te wonen. En als uit één mond riep men: “Wat mooi!”. Men kon aan ieders gezicht lezen dat de optocht de verwachting verre overtrof.

De parochianen van Ootmarsum hebben hier de wereld een blijk gegeven van hun trouw en aanhankelijkheid aan kerk en paus, aan hun dierbaar H. Roomsche geloof! Aan hen hierbij onzen dank voor hun bijdragen, dank ook aan het uitvoerend comité, wat dit grootsche feest heeft voorbereid, maar “eere wien eere toekomt” laten wij de president van het comité, onzen Weleerw. heer kapelaan Buve, die ziel van het feest, die geen lasten te zwaar en moeite te groot niet vergeten. Zolang wij dit feest in ons geheugen houden, blijft ook het aandenken van Kapelaan Buve in dankbare herinnering; zonder dien energieke priester was ons feest niet geslaagd. De geheele leiding is in zijne handen.

En wanneer over honderd jaar (2009) het tweede eeuwfeest plechtig gevierd wordt, dan behoort kapelaan Buve een plaats in de vijfde groep van den optocht. Aan de politie van Ootmarsum, die zoo uitstekend de orde wist te handhaven, zoodat zelfs geen enkele wankele de feestvreugde verstoorde, onzen oprechten dank. Ja, aan allen die zoo’n schoon feest hebben bevorderd, dient dank gebracht te worden.

Wie op onzen optocht en ons feest critiek wil uitoefenen zal misschien wel iets vinden, wat hier en daar beter had gekund; zoo heb ik bijv. terloops gehoord: “De costuums zijn mooi, maar het pakje van Lodewijk Napoleon is niet meer van gisteren!” Z.M. had een groter en forscher paard moeten berijden dan zijn adjudant. Dat alles en nog meer hebben nauwkeurige waarnemers gezien, maar wil die kleinigheden over het hoofd zien en dan: was de optocht prachtig. “Wat een volk!” Ja, wanneer zal Ootmarsum weer eens zoveel vreemdelingen herbergen.

De journalist die het artikel in 1909 schreef had beslist een vooruitziende blik, want in maart 2009 zal er weer een historische optocht plaatsvinden om het heugelijke feit van de teruggave van de kerk te gedenken. Of kapelaan L.J.D.B. Buve in de stoet voorkomt is de vraag. Hij is in Ootmarsum zeker geen opmerkelijk bekend persoon geworden. Alles wat wij over hem weten is dat hij van 1908 tot 1912 kapelaan was van de H.H. Simon en Judaskerk en later Deken van de stad Groningen.

De organisatie van de optocht is nu ook weer in handen van een klein comité, waaronder de Heemkunde Ootmarsum. De werkgroep bestaat nu uit leden van **beide** geloofsgemeenschappen.

Geboren in de Kloosterstraat. Een zondagskind?

Het levensverhaal van een bijzondere Ootmarsummer:
Gerard Weustink

“Wát de blijde Twentenaren herdachten en hervoelden, wij mogen het zeggen met de eigen woorden van den feestredenaar, den bekenden Amsterdamschen letterkundige die van Ootmarsum geboortig is, den heer G.H. Weustink” Dat schrijft de ‘Katholieke Illustratie’ in maart 1909⁴.

Als iemand een ‘bekende letterkundige’ is en bovendien een Ootmarsumse achtergrond heeft, is dat een goede aanleiding om dat eens verder te onderzoeken. Na uitgebreid speurwerk naar zijn achtergrond, openbaarde zich een levensverhaal van een bijzonder en veelzijdig man, waarvan ik hier in het kort verslag wil

doen: Gerard Weustink. Overigens is in het verhaal in de Katholieke Illustratie te lezen hoe (katholiek) Ootmarsum honderd jaar geleden uitbundig feestvierde. Het was namelijk een eeuw geleden dat de grote eeuwenoude kerk op het Kerkplein terug werd

gegeven aan het katholieke bevolkingsdeel. Na de reformatie, om precies te zijn in 1632, was deze kerk in handen van de ‘staatsen’ gekomen en moesten de katholieken zich behelpen met schuilkerken, boerschuren en kleine kapellen. De teruggave in 1809 markeerde het einde van een roerige periode. Honderd jaar later, in 1909, was de teruggave dan ook een gedenkwaardig feit dat op grote schaal werd herdacht. In de Katholieke Illustratie zijn bovendien foto’s te zien van de

⁴ Katholieke Illustratie 6 maart 1909, p.246 e.v. ‘Een eeuwfeest in Ootmarsum’, aanwezig in het archief van Heemkunde Ootmarsum.

grote optocht die werd gehouden. Verder is te lezen over de lezing die Gerard Weustink twee keer hield tijdens de week van de feestelijkheden. Het ging over de geschiedenis van kerk en parochie Ootmarsum en ook over de paus.

Hoe het begon

Pasen 1911: de mensen vlöggeln rondom de stiepel van het ambachtshuis aan de Kloosterstraat. Het huis op de achtergrond is de woning van de fam. Weustink.

Gerhardus Hendrikus Weustink werd op 11 februari 1866 geboren in Ootmarsum. Zijn vader was Hendrik Weustink, van beroep tuinman. Zijn moeder was Johanna Bossink. Verder had hij nog 2 broers en 3 zussen.⁵

Het gezin woonde in de Kloosterstraat. In 1870 werd het adres aangeduid als K133. Aan de linkerkant van het huis stond de synagoge, of wat daarvan nog

⁵ De oudste zus in het gezin was Christina Theodora Weustink (1862-1917). Zij is in 1884 gehuwd met mijn overgrootvader Johannes Grimberg en werd ook wel 'Grimbergs Chris' genoemd. Deze familieband was voor mij aanleiding verder te zoeken naar achtergronden van Gerard Weustink.

over was. Nog tot in het begin van deze eeuw heeft in de woning aan de Kloosterstraat een Weustink gewoond. Oudere inwoners van Ootmarsum konden me vertellen dat het in deze buurt in het begin van de vorige eeuw een ‘armoedige en soms droevige bedoening’ was. Later is de woning afgebroken om plaats te maken voor de uitbreiding van het klooster ‘Maria ad Fontes’.

Het ging dit gezin Weustink zoals velen in Ootmarsum. Er moest hard gewerkt worden om de kost te verdienen, men had het niet breed en er was ontzag voor de notabelen, zoals de burgemeester, pastoor en notaris. Bovendien was er geen aanleiding om te veronderstellen dat in die omstandigheden veranderingen zouden komen. Het was een tijd waarin in Ootmarsum de eenvoud regeerde en een tijd waarin geen geld was voor allerhande luxe zaken. Het was dan ook gebruikelijk dat kinderen na het verlaten van de lagere school ergens een baantje kregen om zodoende bij te dragen aan het gezinsinkomen.

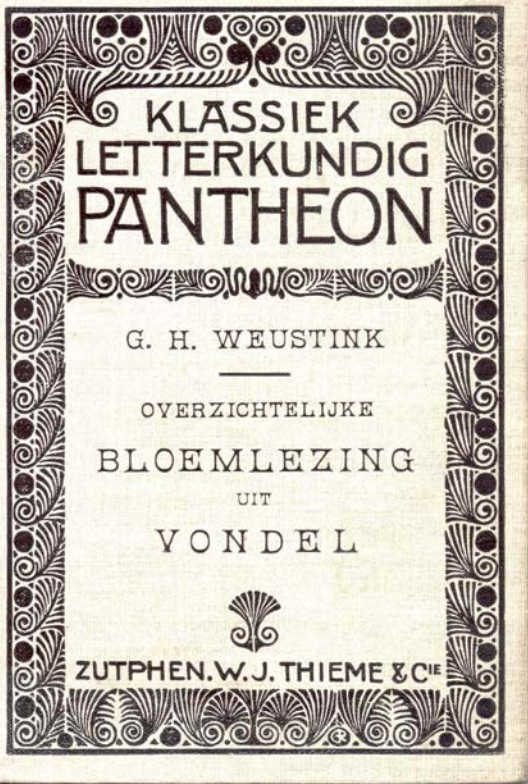
Gerard Weustink moet echter een bijzonder kind zijn geweest. Hoewel de meeste kinderen na de lagere school niet de gelegenheid kregen om voortgezet onderwijs te volgen, kreeg hij de kans om naar de Rijksnormaalschool in Oldenzaal te gaan. Het is me niet gelukt te achterhalen welke personen in zijn omgeving dat hebben aangemoedigd en mogelijk hebben gemaakt, maar gelet op de tijd is het waarschijnlijk een gevolg geweest van de samenspraak tussen onderwijzer en pastoor.

Hoe de financiële kant van de zaak geregeld werd is ook niet meer te achterhalen, maar het is niet ondenkbaar dat er financiële steun kwam van een bemiddelde parochiaan.

Op 3 juli 1882 vertrok Gerard Weustink naar Oldenzaal om daar te gaan wonen in een kosthuis en te studeren aan de Rijksnormaalschool. Tegenwoordig noemen we dat een pedagogische academie (pabo). Vier jaar later, in april 1886, keert Gerard met het diploma ‘hulpakte’ op zak terug naar Ootmarsum.

De motivatie om te gaan studeren was groot. Uit de overlevering is een verhaal bewaard gebleven dat hij in het weekend zijn ouders in Ootmarsum bezocht vanuit Oldenzaal. Omdat er geen geld was voor de bus of een fiets, kwam hij lopend vanuit Oldenzaal en ging ook te voet weer terug. Een wandeling van ruim 2 uur, iets dat we ons in deze tijd nauwelijks nog kunnen voorstellen.

Met zijn diploma op zak ging Gerard Weustink aan de slag als onderwijzer in Borne. Er was een band tussen de familie Weustink en de familie Morselt in Borne. Mogelijk speelde dat een rol bij zijn eerste dienstbetrekking. Nog in hetzelfde jaar vertrok hij vanuit Borne naar Amsterdam, om daar in het open-

baar onderwijs te werken. Hij betrok een woning aan de Bloemgracht in de Jordaan en behaalde vervolgens al snel zijn hoofdakte. Ook ontwaakte in hem de liefde voor de letterkunde. Hij ging studeren bij professor Stoett, die onder andere bekend is van het eerste spreekwoordenboek van de Nederlandse taal. Gerard Weustink was een groot liefhebber en kenner van de schrijver en dichter Vondel. In 1909 publiceerde hij een standaardwerk over deze bekende Nederlandse dichter. Het boekwerk in 3 delen werd uitgegeven door uitgeverij Thieme uit Zutphen. Verder publiceerde hij o.a. literaire artikelen in zondagsblad 'Het Centrum'.

Hij studeerde in Amsterdam samen met o.a. Cornelis de Klerk en diens latere echtgenote Maria Viola. Na zijn studie in Amsterdam vertrok hij voor korte tijd (1902-1905) naar het

Brabantse Schijndel, om daar als leraar Nederlands aan de r.-k. kweekschool van de Zusters van Liefde te werken. In Brabant leerde hij zijn echtgenote Jo van Vlijmen kennen. De familie van Vlijmen was een vooraanstaande familie, met in haar midden bijvoorbeeld politici in de Eerste en Tweede Kamer, vooraanstaande functies binnen het Nederlandse leger en zij behoorde bovenal tot de industriële elite van Nederland. De familie van Vlijmen was namelijk eigenaar van een fabriek in Amsterdam, waar het in die tijd bekende reukwater onder de naam 'Boldoot' werd geproduceerd.

Op 20 januari 1908 werd het huwelijk tussen Gerard Weustink en Jo van Vlijmen in Schijndel voltrokken. Het huwelijk bleef kinderloos. Wel werd Gerard Weustink medeaandeelhouder van "de Boldoot" en dat legde hem financieel zeker geen windeieren. Het paar trok naar Amsterdam, waar Gerard Weustink directeur werd van een r.-k. school in Amsterdam-Zuid. Deze school was zó met hem verbonden (en waarschijnlijk gold ook het omgekeerde), dat het schoolgebouw aan de Pieter de Hoochstraat bekend stond onder de naam 'Weustinkschool'. Dat bleef ook zo toen hij hier later al lang niet meer werkzaam was. De school werd voornamelijk bezocht door

kinderen van de (katholieke) elite. Weustink woonde in de Johannes Verhulststraat, in de nabijheid van het concertgebouw en dichtbij ‘zijn’ school.

Naast zijn functie als directeur van de school, stond hij ook aan het hoofd van de hoofdakteopleiding in Amsterdam.

De Violier

Zijn liefde voor wetenschap, literatuur, muziek en kunst, gecombineerd met zijn capaciteiten als bestuurder en zijn katholieke achtergrond, maakten hem een ideale kandidaat voor het bestuur van de katholieke kunstkring ‘De Violier’. Vanaf de oprichting in 1901, tot zijn vertrek in 1918, maakt hij deel uit van dat bestuur. Eerst als tweede secretaris onder Jan Kalf, later als eerste secretaris van dit kunstcollectief.

‘De Violier’ bestond in deze periode van verzuiling en katholieke emancipatie uit een groep katholieke kunstenaars en critici, die de maatschappelijke ontwikkelingen nauwlettend volgde. In de geest van Alberdink Thijm wilden zij zich sterk maken voor artistieke vernieuwing. Zij stelden zich onafhankelijk op tegenover de behoudende clerus en dat leidde geregeld tot conflicten.⁶ Onder de leden bevonden zich bekende namen als architect Eduard Cuypers, de letterkundigen Eduard Brom, Cornelis de Klerk en Maria Viola, Frans Mengelberg (beeldhouwer), Jan Toorop (schilder) etc.

Overigens was de in Tubbergen geboren priester en staatsman Schaepman erelid van de vereniging, hoewel de kunstkring zich juist tegen zijn ideeën over literaire kunst verzette.

Carrière in het onderwijs

Na vele jaren de ‘Weustinkschool’ in Amsterdam te hebben geleid, was zijn loopbaan in het onderwijs echter nog niet voltooid. Hoewel hij bestuurslid bleef van de school, die officieel ‘R.K. Schoolvereniging’ heette, ontwikkelde hij zich tot toezichthouder van het onderwijs. Eerst werd hij schoolopziener in de regio Gooi en Hilversum (1918-1924), daarna inspecteur van het lager onderwijs in de regio Haarlem (1924-1932). In Haarlem had hij 160 scholen onder zijn hoede. Hij woonde aan de Wagenweg in Haarlem en bezocht vandaar de scholen meestal per fiets. Hij heeft dan ook heel veel wind en regen doorstaan om de kwaliteit van het basisonderwijs in Noord-Holland te bewaken.

⁶ Zie o.a. het gedenkboek 1901-1911 van kunstkring ‘De Violier’, onder bescherming van de H. Benedictus, tiende jaarverslag, 1912.

Daarbij had hij ook een duidelijke mening over de wijze waarop een school geleid moest worden:

*"Er moet eenheid van leiding zijn. Die moet uitgaan van het hoofd der school en niet van de schoolvergadering. Van de 160 scholen waar ik kwam, was dat bij 157 ook het geval. Daar kwam ik graag. Slechts drie waren er waar elke klas een schooltje op zich bleek."*⁷

Die visie over samenwerken, waarin het bundelen van krachten centraal staat, maar waarin die gebundelde kracht centraal geleid moet worden, is ook fraai terug te lezen in één van de verslagen die hij als secretaris van 'De Violier' schreef: "divergerende stralen verminderen allengs in lichtsterkte en kracht, convergerende stralen daarentegen lichten helder en zetten in gloed."

Maatschappelijk betrokken

Gerard Weustink was te typeren als een maatschappelijk betrokken man. In onze tijd zouden we hem een 'echte netwerker' noemen. Iemand die graag contacten legde en onderhield met veel geledingen in de samenleving. Ook schuwde hij niet om zelf initiatieven te ontplooiën of deel te nemen aan nieuwe projecten. Naast zijn hiervoor beschreven betrokkenheid bij de kunstkring 'De Violier', was hij lid van de katholieke wetenschappelijke vereniging, maar ook lid van de gemeenteraad in Haarlem, kerkmeester in de kathedrale St. Bavokerk en betrokken bij de Gregoriusvereniging voor kerkmuziek. Ook was hij voorzitter van 'de Leeszaal' die 1929 in Haarlem in gebruik werd genomen, was hij (mede)-organisator van diverse herdenkingsbijeenkomsten en soortgelijke evenementen.

Van 1910 tot 1913 was hij lid van de staatscommissie tot herziening van het militair onderwijs. Daarna jaren lid van de commissie tot toezicht op het voorbereidend onderwijs. Zonder volledig te zijn, was hij verder nog bestuurder van de

G.H. Weustink
Pentekening gemaakt door zijn zwager en
medelid van de kunstkring 'De Violier'
Bernard van Vliimen

⁷ Citaat uit interview in de Haarlemsche Courant, mei 1932

avondhandelsschool voor meisjes in Amsterdam, lid van het Nederlandsch schoolmuseum en lid van vele examencommissies.

In zijn hele maatschappelijke loopbaan is hij een groot voorvechter van (r.-k.) bijzonder onderwijs ('de schoolstrijd') gebleven. Daarbij mag vermeld worden, dat hij iemand was met durf en daadkracht; hij was een man met 'pouvoir'.

Hij stond bekend als een persoonlijkheid met artistieke gaven en fijne smaak. Zijn uiterlijk ondersteunde daarbij zijn bestuurlijke werkzaamheden. Er werd over hem wel eens gezegd: "Hij is net weggelopen uit een regentenschilde-rij."

Mensen die hem goed hebben gekend, spraken later uit dat, indien de Rooms-katholieke Staatspartij een minister voor Onderwijs had mogen leveren, hij de ideale en gedoodverfde kandidaat zou zijn geweest. Hij had goede contacten in zowel de onderwijswereld als in de hoogste politieke kringen. Al zijn maatschappelijke inzet resulteerde erin dat hij in 1932, bij gelegenheid van zijn pensionering, koninklijk werd onderscheiden tot officier in de orde van Oranje Nassau. Vele autoriteiten waren daarbij vertegenwoordigd; de kerkelijke en wereldlijke bestuurders van Haarlem waren vol lof, evenals afgevaardigden van het ministerie van onderwijs en maatschappelijke organisaties.

Ootmarsum

Ondanks zijn drukke werkzaamheden en omgang met mensen uit de meer elitaire kringen, verloochende Gerard Weustink zijn Ootmarsumse afkomst niet. Familie uit Ootmarsum was altijd welkom

*Gerard en Jo Weustink-van Vlijmen
Gerard Weustink draagt duidelijk de Koninklijke
onderscheiding.*

in Amsterdam en later Haarlem. Omgekeerd was het voor hem en zijn vrouw Jo een feest om de familie in Ootmarsum te bezoeken. Hij hielp zijn (achter)neven en -nichten bij het vinden van een betrekking in Amsterdam en omgeving.

Zo konden zij werk- en levenservaring opdoen in een totaal andere omgeving.

Maar ook als de naam van Ootmarsum in het geding was, verdedigde hij zijn geboortestadje met trots. Hij schreef bijvoorbeeld een ingezonden brief die gepubliceerd werd in de NRC van 3 juni 1914. Daarin is te lezen hoe hij een journalist van repliek dient, omdat deze ‘zijn’ Simon- en Judaskerk uit Ootmarsum in een verkeerd historisch perspectief had geplaatst. Maar ook was hij, hoewel al meer dan twintig jaar daarvoor vertrokken, nog betrokken bij de herdenking van het eeuwfeest van de katholieke kerk in 1909.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen de voedselschaarste in het westen van het land voelbaar werd, bezocht hij dan ook nooit tevergeefs zijn familie om voedsel te halen. Hij reisde dan niet zelden per trein, waarvan de coupés geen ramen meer bezaten. In de laatste oorlogsjaren werd duidelijk dat een ziekte greep kreeg op zijn leven. We zouden het nu aanduiden als dementie. Hij had o.a. de drang om vanuit Haarlem terug te gaan naar zijn geboortegrond, naar Ootmarsum. Hij voelde zich tot het eind van zijn leven verbonden met zijn geboortestadje.

Op 6 april 1948 is hij overleden. Zijn lichaam werd begraven op de r.-k. begraafplaats in Overveen, nabij de crypte voor de overleden bisschoppen van Haarlem. Na zijn overlijden kwam een medewerker van de Katholieke Universiteit Nijmegen om zijn persoonlijke literaire bibliotheek te bekijken. Waardevolle stukken gingen naar de universiteitsbibliotheek, zodat de literaire erfenis van Gerard Weustink ook voor de toekomst behouden is gebleven.⁸

⁸ *De woning van Gerard en Jo Weustink aan de Wagenweg in Haarlem werd na hun overlijden het domicilie van mijn oom en tante: Johan en Christien Grimberg. Zij konden uit eigen ervaring en uit de overlevering vertellen over deze bijzondere man en zijn daarmee een belangrijke en waardevolle bron van informatie geweest voor de totstandkoming van dit artikel, waarvoor mijn dank.*

Rob Meijer

Jacob van Ruisdael in Ootmarsum “OP EEN MOOIE DAG IN 1670”

Wetenschappelijk meteorologisch onderzoek aan de hand van het schilderij
van Jacob van Ruisdael: ‘GEZICHT OP OOTMARSUM.’”

Twee wetenschappers van het Geologisch onderzoeksinstituut GFZ in Potsdam: Franz Ossing en Achim Brauer hebben een intensieve studie gemaakt van het schilderij van Jacob van Ruisdael: “Gezicht op Ootmarsum”.

Het betreffende schilderij is door Jacob van Ruisdael geschilderd in 1670 op één van zijn vele doorreizen naar de Graafschap Bentheim waar hij verschillende keren de Burcht Bentheim en de landschappen in Steinfurt schilderde. Een bekend werk van hem is het schilderij van de watermolen van ‘t Singraven te Denekamp.

Jacob van Ruisdael leefde van 1628 tot 1682. Hij werd dus 54 jaar oud en op 42-jarige leeftijd was hij in Ootmarsum. Ruisdael wordt tot de grote Hollandse meesters gerekend wiens werken in de huidige tijd vele miljoenen opleveren.

Het schilderij “Gezicht op Ootmarsum” heeft het formaat van 59 x 73 cm en wordt geëxposeerd in de Alte Pinakothek in München.

De Nederlandse landschapsschilders werden in de 17^e eeuw bijzonder gewaardeerd om hun bijzondere weergave van de natuur. Niet altijd was het een exacte vormgeving op betreffende locatie, maar wel steeds een samenvoegen van vele componenten die zo samen een meesterwerk vormen.

Wetenschappers hebben vaak getracht aan de hand van de landschapsschilderingen uit de 16^e tot de 19^e eeuw gegevens over ‘de kleine ijstijd’ in te winnen.

Jacob van Ruisdael is bekend door zijn imposante weergave van wolkenluchten. De beeldverhoudingen binnen zijn schilderijen liggen vaak op 2/3-1/3. De wolkenluchten, samen met de exacte weergave van het landschap, brengen een indrukwekkende stemming over.

De onderzoekers schrijven over de meteorologie in Ruisdaels “Gezicht op Ootmarsum”: “De plek van waaruit het schilderij is gemaakt is op dit moment nog exact te bepalen: ten westen van Ootmarsum bevindt zich een grote heuvel van 71 meter genaamd De Kuiperberg, vanwaar men in oostelijke richting over de stad in de richting van het Noordwestfaalse land blikkt. Dominerend in het midden van het schilderij bevindt zich de toren van de Ootmarsumse kerk, die duidelijk boven de horizon uitsteekt. Rondom de toren groeperen zich in het zonnelicht rode pannendaken van woonhuizen. Aan de linkerzijde lichten in het wit de met linnen bespannen wieken van de molen van Bökkers op. Aan de rechterzijde is het torentje van de Commanderie Ootmarsum ‘Huis Ootmarsum’ net boven de horizon te zien. Op de voorgrond voor de stad ziet men eveneens fel door de zon beschenen, een bleekweide met uitgelegd linnen. Op de voorgrond bevindt zich rechts een schaapskudde, die op een veld graast, terwijl in het midden drie goed geklede heren zich onderhouden. Rechts aan de horizon ziet men in de verte, als miniatuur ingevoegd, de burcht Bentheim.

Aan de hemel staan wolken die horen bij een zonnige dag en links naast de kerktoeren draaien enkele kraaien hun rondjes.

Wanneer we afgaan op de huidige realiteit, is te zien dat Ruisdael zich enkele kunstzinnige vrijheden veroorloofde. De toren van de kerk zoals Ruisdael deze schilderde, bestaat sinds 1839 niet meer en werd wegens vermeende bouwvalligheid afgebroken. Duidelijk is te zien dat Ruisdael de kerk en de toren vergroot heeft weergegeven om een doorbraak in de horizon te krijgen.

In de kerkweergave is aan de zuidzijde een voorbouw weergegeven van de pseudobasiliek, die in werkelijkheid niet aanwezig is.

De burcht Bentheim ligt ongeveer 22 kilometer van Ootmarsum af en is onder deze hoek niet zichtbaar. Ruisdael heeft de burcht meer naar het noordoosten gezet, zodat deze links van het door zon beschenen, Commanderietorentje zichtbaar is.

Meteorologisch is het weer op de dag dat Ruisdael in Ootmarsum was, goed weergegeven. Af te lezen is in welke tijd van het jaar Ruisdael aanwezig was, want aan de ene kant zijn links graangarven op het veld te zien, waarschijnlijk haver, die vroeger geoogst werd dan andere graansoorten; ook de schapen rechts in beeld grazen op een reeds gemaaide weide. Aan de andere kant staat bij de molen nog veel graan op het veld. Het moet dus in de zomer geweest zijn, waarschijnlijk de maand mei of juni. Het tijdstip op de dag is af te lezen uit de schaduw, de verlichting van de kerk en de stand van de zon: het is tegen de middag.

De weergegeven weersituatie past bij de tijd van het jaar en het tijdstip van de dag. Omdat het een gezicht op het oosten is, waait de wind uit het zuidwesten, want de wieken van de molen van Bökkers staan in deze richting. Deze conclusie wordt bevestigd door een blik op de wolken. Bij de weergegeven wolken gaat het om matig tot krachtig ontwikkelde stapelwolken (cumulus mediocris, cengestus), waarboven zich dunne hoge vlieswolken (cirris of cirrostratus) bevinden en te zien zijn door een lichte kleuring van de hemel.

De wolken ontstaan in de regel op zomerse voormiddagen wanneer de atmosfeer voldoende onstabiel is. De warme lucht stijgt op, wanneer deze op de grond voldoende verwarmd is en koelt bij het opstijgen weer af en vormt cumuluswolken.

Het valt op dat de stapelwolken en lange banen vanuit westzuidwest gesitueerd zijn in de richting oostnoordoost: een verdere indicatie voor de windrichting. De hoek tussen de bodemwind en de lange wolkenbanen wijzen erop dat de wind rechtsom draait in ongeveer 30°: een typisch effect bij het transport van koude lucht. De windrichting duidt op een gematigd hogedrukgebied boven Nederland/Duitsland.

De dag voor de vastgelegde dag, kunnen er donkere wolken geweest zijn maar op deze dag wordt een hoge druk opgebouwd die een lagedrukgebied aantrekken kan.

Een voor deze tijd van het jaar geen ongebruikelijke weerssituatie die een garantie voor een aangename zomerse dag kan zijn.”

Jacob van Ruisdael reisde in het grensgebied samen met Nicholaes Berchem. Dat waren reizen die vaak een jaar duurden en te voet of met een koets werden afgelegd. Onderweg werden veel schetsen gemaakt, maar de meeste schilderijen werden op locatie geboren. De eerste reis maakte hij in 1650. Jacobus van Ruisdael woonde in Amsterdam aan de Beursstraat in het “Huys met de silveren trompet”.

COMMANDERIJ - HUYS OOTMARSUM
Commanderij Ootmarsum 1217 - 1638 / Huys Ootmarsum 1638 - 1810.
Schilderij Meindert Hobbema omstreeks 1670

Eén van de bekendste leerlingen van Jacob van Ruisdael is Meindert Hobbema die ook in deze grensregio reisde. “Gezicht op het Huys Ootmarsum” is een bekend werk van hem.

Ruisdael heeft van 1646 tot 1682 meer dan 1000 werken gemaakt. Zijn vaardigheid landschappen zodanig vorm te geven dat we er nu na driehonderd jaar nog gefascineerd naar kunnen kijken is al iets bijzonders, maar dat door zijn vakmanschap en precisie, de wetenschappers er belangrijke gegevens op kunnen baseren, maakt hem tot een van de grootste meesters van de Nederlandse schilderkunst.

De opkomst van een Stadje

Korte kroniek van het middeleeuwse Ootmarsum

Vooraf

Wat is het dat Ootmarsum “zo enig en anders” wordt genoemd?

Zijn het de uitstalramen van het winkelbestand of is er iets, dat een sfeer oproept maar niet te benoemen is?

Wellicht ervaren bezoekers van het ringvormige centrum de adem van de vroegere middeleeuwen, die ontegenzeggelijk nog aanwezig is in de oude straatjes.

Maar in het landschap rondom Ootmarsum zijn zelfs oudere bewoningsresten (o.a. grafheuvels en urnenvelden) gevonden. De gunstige natuurlijke omstandigheden hebben de vestiging van de eerste bewoners zeker bevorderd en waren van invloed voor het ontstaan van Ootmarsum. Het samengaan van omgeving met de bebouwing geeft dit gebied een bijzondere kleur. In het nu volgende een schets hoe dit zich ontwikkeld heeft.

Het landschap

De alom geprezen ligging van Ootmarsum wordt vooral bepaald door de stuwwal Ootmarsum-Uelsen en geeft het landschap een golvend karakter. Deze door het landijs gevormde stuwwal bestaat uit een ondergrond van groene en blauwe tertiaire zeeklei, afgedekt door een laag keileem met grind en steen. Aan de zuidoostzijde van deze stuwwal stromen alle beekjes vanaf de Kuiperberg, Zonnenberg, Hezeberg, Kersberg en Steenberg in de richting van de Dinkel om uiteindelijk uit te monden in de Vecht. De smalle heuvelrug tussen twee beekdalen biedt een gunstig gelegen plaats voor bewoning. Het geaccidenteerde landschap met de vele moerassige gronden gaf een natuurlijke bescherming, ook maakte water een agrarisch bestaan met akkerbouw en veeteelt mogelijk..

Meerdere behuizingen bij elkaar (buurschappen) gaven veiligheid en zorg voor elkaar. Naast andere buurschappen in de streek, zoals Groot- en Klein-Agelo, Reutum, Nutter en de Haar, had zich in de omgeving van erve Splinterinck aan de Laagsestraat ook een buurschap gevormd: het tegenwoordige Oud Ootmarsum, dat volgens de volksoverlevering de voorloper van het huidige Ootmarsum is.

Handelswegen

Bij Ootmarsum kruisten oude middeleeuwse handelswegen elkaar, zoals de weg vanuit het Duitse Rijnland via Alstätte, Enschede, Oldenzaal, Ootmarsum, Uelsen, Emlichheim, Coevorden, naar Groningen en Oost-Friesland en de westoost route vanuit Utrecht over Deventer, Holten, Almelo, Frenswegen en Lingen naar Hamburg, Hannover en Oost-Duitsland.

Deze wegen lagen voornamelijk op de hoger gelegen gronden zoals zandruggen. Het in de middeleeuwen nog grotendeels onontgonnen landschap met bossen, moerassen en laag gelegen gronden was ongeschikt om te voet of met paard-en-wagen te doorkruisen.

In de omgeving van Ootmarsum zijn de oude, hoger gelegen wegen deels nog te herkennen in het landschap en aan de naamgeving, waarbij men spreekt over diek of dijk. Het waren niet meer dan brede karrensporen veelal met kuilen en gaten en in de winter gevuld met water en drek. Zo liep o.a. vanaf Oldenzaal de Ootmarsumsediek, vanuit Borne de Bornsediek, naar Uelsen de Uelsenerdiek, de Tubbergerdiek, naar Tilligte de Wilgendiek.

Ook de zogenaamde Helwegen (Höllwegen) o.a. bij Nutter zouden van oude oorsprong zijn en op oude kaarten nog goeddeels te volgen. Behalve kooplui, monniken en andere lieden zullen de eerste Angelsaksische missionarissen in Noordoost-Twente, zoals Marcellinus (Marchelm) deze verbindingen gebruikt hebben. Aangenomen kan worden, dat deze streek vanuit het westen (Deventer) gekerstend is.

Kerstening

Hoewel er geen duidelijke of overtuigende historische bronnen zijn voor een eerste kerstening van deze streek door Frankische missionarissen in de 8^e eeuw, wordt dit wel door enkele schrijvers verondersteld. De Frankische expansie naar het noorden zou deze streken met Frankisch christelijke cultuur elementen beïnvloed hebben.

De eigenlijke kerstening in de 8^e eeuw, zo wordt aangenomen, was een gevolg van de missionering door Marcellinus, een Angelsaksische monnik en zijn metgezellen. Hij stichtte naar alle waarschijnlijkheid omstreeks 770 aan de zuidoostzijde van de huidige parochiekerk een eenvoudig oratorium of bedehuis. Het was vooral bedoeld als vooruitgeschoven missiepost in dit gebied met zijn vele buurschappen.

Later, waarschijnlijk omstreeks 940 of eerder, kwam er een grotere kerk. Het dopen vond in die tijd niet in de kerk plaats maar door “indompeling”. Veelal gebeurde dit in een wel bij een beek, die ingericht was als doopvont. Dit kan in Ootmarsum geweest zijn bij de Fonteinstraat in de woonwijk Moerbekkenkamp.

Het eerste kerkje was van verre zichtbaar en lag op een natuurlijke hoogte van ongeveer 40m. De centrale ligging op de grens van de marke Agelo en Nutter maakte het gebouwtje goed bereikbaar voor de bewoners van de in de omtrek liggende buurschappen. Het grote aantal inwoners van deze nederzettingen met hun (verplichte) afdracht aan de kerk van de zogenaamde belastingtienden maakte een verdere uitgroei van de kerkelijke organisatie mogelijk.

Daarnaast werd ook vanuit het aartsdiaconaat Oldenzaal en het bisschoppelijk centrum Deventer en Utrecht, aan de uitbouw van de parochie gewerkt. Uiteindelijk besloeg het gebied van de parochie of kerspel Ootmarsum een groot deel van Noordoost-Twente. Het werd doorkruist door de vele voetpaden (kerkpaden), deels nog aanwezig, die vanuit de buurschappen naar de kerk in Ootmarsum leidden.

Met de kerk als middelpunt, missiestatie van geloofsverkondiging en zielszorg, breidde rond de kerk de bebouwing zich geleidelijk uit, als onderdak voor de verschillende geestelijke functionarissen.

De pastorie leek op een mini-monasterium (klooster) met aan het hoofd de pastoor. Samen met de lagere geestelijkheid, diakenen, subdiakenen (clerici van lagere rang) en scholieren leidden zij een gemeenschappelijk leven.

Tegelijk met de groei van de parochie zullen ook andere, dienstverlenende lieden (ambachtslui) zich rondom dit centrum hebben gevestigd.

De steeds weerkerende strooptochten van de Noormannen, dwongen de bisschop van Utrecht omstreeks 896 zijn toevlucht te nemen naar Deventer. Bisschop Radboud verbleef tijdens zijn gehele ambtsperiode (899-917) in

deze stad. Regelmatig maakte hij missie- en visitatietochten naar Drenthe en Oost-Overijssel, omdat het christendom zich in deze streken nog in een pril stadium bevond.

De in 2004 verschenen vertaling van het geschrift “Vita Radbodi” bezorgd en vertaald door P. Nissen en V. Hunink beschrijft op pag. 55 e.v. het levenseinde van bisschop Radboud (850-917), die in Ootmarsum overleed.

Citaat:

”Radboud verbleef toen in zijn onderkomen in de streek die Drenthe heet, waar hij last kreeg van hoge koorts. Meteen toen hij dat merkte gaf hij zijn mensen opdracht ijlings met hem op weg te gaan, want als de koorts nog in hevigheid toenam, zou vertrek onmogelijk worden.

In de wintertijd komt men namelijk niet gemakkelijk weg uit die streek. Ze wachtten geen moment en ondanks hun ongerustheid over de aandoening van hun grote vader gaven ze toch gehoor aan zijn opdracht en vertrokken richting Ootmarsum; op een ingaving van bovenaf zouden ze hem daar moeten achterlaten en een plekje moeten uitkiezen voor zijn graf. Het is een mooi gelegen plaats, maar de kerk is er nog altijd heel klein. Radboud verbleef hier geregeld”.

Overlijden en begrafenis (26-29 november 917):

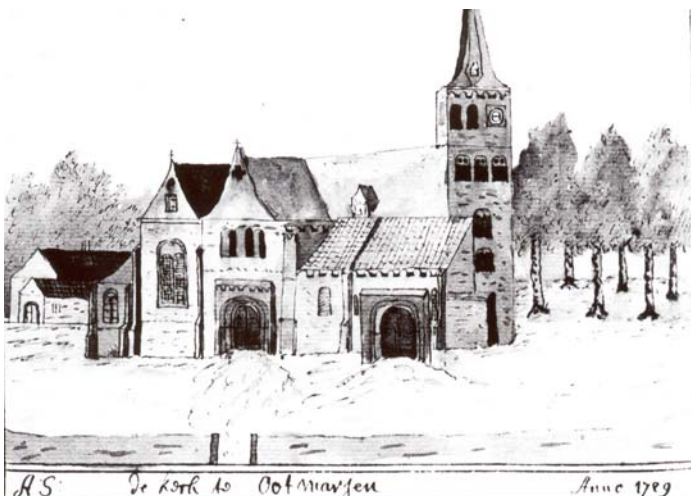
Verder citaat uit de Vita Radbodi:

“Zijn heilige lichaam werd op een draagbaar gelegd, en onder begeleiding van hymnen en psalmen door de clerus en het volk vond de uitvaart van deze grote vader in alle eerbied plaats”.

Als aangenomen mag worden, dat dit een juiste weergave van de werkelijk-

heid is, dan geeft het woord clerus aan, dat er een parochiecentrum was met meerdere geestelijken.

De later gebouwde, grotere kerk werd in 1195 tijdens de voortdurende strijd van de bisschop van Utrecht met de heren van Gelre door de Drentenaren verwoest. Een goed jaar later werd de kerk opnieuw opgebouwd en vergroot.

Mogelijke oorsprong van de naam Ootmarsum

Vooropgesteld moet worden, dat hierover geen enkele echte zekerheid bestaat. Er zijn verschillende opvattingen, waarvan hier in het kort een aantal wordt besproken.

Eerst het verhaal van de benedictijner monnik Trithemius (1462-1516). Hij was een belangrijk auteur en had overal zijn contacten. Hij schreef o.a. “de Hirschauer Annalen” en citeert daarin de Frankische geschiedschrijver Hunibaldus. In dit verhaal wordt de Frankische koning Richimer opgevoerd met een zoon Odimarus. Een belangrijke priester en overste in het rijk was Vechtan, die later in een rivier verdronk. Dit water werd door Odimarus toen hij koning was Vecht genoemd. De plaats waar Vechtan begraven was, werd door Odimarus naar zich zelf vernoemd, namelijk Odemarsheim. Na de dood van de monnik Trithemius werd door allerlei geleerden naar de bronnen van Trithemius gezocht maar niet gevonden. Zijn annalen werden als zeer onbetrouwbaar beschouwd. Overigens heeft Trithemius in zijn brieven laten doorschemeren Hunibaldus zelf verzonnen te hebben!

Het verhaal is omstreeks 1710 in een oude stadsrol van Ootmarsum terechtgekomen en ging een eigen leven leiden als verklaring van de plaatsnaam, maar is nu tot legende geworden!

De Ootmarsummer van heden zegt in zijn moederspraak “Oatmössche”

Zo’n uitspraak, doorgegeven in vele generaties kan iets zeggen over de oorsprong.

Zover bekend komt de eerste vermelding van Ootmarsum voor in het eerder vermelde verhaal over bisschop Radboud, die in 917 tijdens zijn visitatiereis naar Drenthe in Ootmarsum overleed.

Een volgende vermelding komen wij tegen in 1162, wanneer bisschop Godefridus de kerk van Ootmarsum, geschreven als Oetmersen, met toebehoren schonk aan het klooster te Weerselo.

In 1341 was de schrijfwijze Odmersen, later weer Otmarschen. Het latere hofboek schreef steeds Oetmersen.

Blijkbaar bestond er geen standaardschrijfwijze voor de naam, maar werd deze geschreven zoals de schrijver dacht te verstaan of wat gebruikelijk was...

De nu volgende veronderstelling is gebaseerd op de twee afzonderlijke lettergrepen in de naam Oetmersen, namelijk Oet en Mers. In het oud-Engels is oat wilde haver, maar volgens de Flora van Heukels is oat ook een volksnaam voor wilde haver. Mersen of mers zijn laaggelegen moerasachtige weilanden, vergelijk moeras en marsgronden.

Ootmarsum had vroeger de Merschpoort aan de uitgang naar Denekamp; later veranderd in de benaming Steenenpoort.

Bij het even over de grens gelegen Wietmarschen veronderstelt men dat de

naam afkomstig is van “lage gronden waarop wilde tarwe groeide”.

De streek waar het stadje en Oud Ootmarsum lag bestond onder meer uit laaggelegen natte gronden waar destijds veel oat of wilde haver gegroeid zou hebben. De naam Oatmerschen kan al vroeg door de bewoners aan deze gronden gegeven zijn.

Met de groei van de parochie en het ontstaan van een kerspel kreeg de zich uitbreidende bebouwing rondom de kerk meer en meer het karakter van een nederzetting of dorp. De buurschap in de omgeving van het Erve Splinterinck bij de Laagsestraat kan hierna met Oud Ootmarsum aangeduid zijn ter onderscheiding van de bebouwing rondom de kerk.

Een derde verklaring is die van een Frankische voorman met de naam Othmar. Hij zou gewoond hebben op een hof in de buurt van het kleine kerkje, waarna de naam Othmarshem gemeengoed werd.

Een historische onderbouwing van de naam kan tot op heden niet in de archieven gevonden worden.

Taalkundig wordt de naam Othmar als volgt verklaard: het eerste deel van de stam “od” betekent in het Germaans erfgoed en het tweede deel “mar” betekent vermaard (bekend staan als) .

Een bisschoppelijke nederzetting

Terug naar de eerder genoemde acte van 1162 van bisschop Godefridus van Rhenen (1156–1178) waarvan enkele merkwaardige punten de moeite waard zijn om bij stil te staan.

Om reden het klooster meer inkomsten te verschaffen schonk de Utrechtse bisschop in 1162 de kerk van Ootmarsum aan het benedictijnenklooster te Weerselo. Het was de eerste kloosterstichting in deze streek en kwam tot stand door toedoen van een abt uit Utrecht.

De bisschoppelijke schenking betrof niet alleen het kerkgebouw, maar ook de vele kerkelijke bezittingen genoemd in de betreffende acte, zoals watermolens, landerijen, woningen, akkers, weiden, eigenhorigen-lieden en de belasting-tienden.

In feite had het St. Maartenskapittel van de Domkerk, de hoofdzetel van de Utrechtse bisschop de zeggenschap over de kerk maar bleef de bisschop eigenaar. Dit blijkt uit een acte, waarin de bisschop door een schenking van 5 boerenerven te Uelsen (Duitsland) aan het kapittel van St. Maarten, het verlies van Ootmarsum door bovengenoemde overdracht aan Weerselo compenseerde.

Waarschijnlijk is de overdracht van de Ootmarsumse kerk aan het klooster Weerselo niet zonder strubbelingen verlopen. Verschillende malen moest de bisschop tussen 1162 en 1233 zijn schenking bevestigen.

Voorstelbaar is dat de bevolking van Ootmarsum niet blij geweest zal zijn met de vervreemding van hun kerk en getracht heeft via invloed van

vooraanstaande lieden de schenking ongedaan te maken. Een aantal jaren later kon de parochie weer zelf over de kerk beschikken.

Opvallend is de grote hoeveelheid goederen van de kerk, waardoor de parochie een ruime bron van inkomsten had. De belasting-tienden werden in natura of in geld betaald, waar de kerk gedeeltelijk ook zelf over mocht beschikken. Een ander deel kwam ten goede aan het kapittel in Utrecht. Na de overdracht ging dit deel naar het klooster in Weerselo.

Behalve kerkheer ontwikkelde het ambt van de Utrechtse bisschop zich door aankoop en schenkingen van grond en landerijen door Frankische vorsten, de Duitse keizers en andere lokale landheren, tot grootgrondbezitter annex landheer. Toen hij van de Duitse keizer als leenman van deze hier het rechtsgezag kreeg, werd hij de belangrijkste schakel in het stelsel van bestuur in onze streek, waarbij de hofhorigheid een belangrijke plaats innam.

De hof Ootmarsum

De vele bezittingen van de bisschop in Ootmarsum en omgeving, waren moeilijk vanuit Utrecht te besturen, zodat de bisschop een meier of pachter aanwees als beheerder. Dit was meestal een bewoner van een grote en belangrijke boerderij. Dit erf kreeg ter onderscheiding met de andere behuizingen de status van landsheerlijke hof. De bewoner, als meier of pachter onderhorig aan de bisschop, werd hofmeier genoemd en kreeg een aantal bestuurlijke bevoegdheden.

De eerste hofmeiers waren ook horig aan de bisschop, maar in latere tijd waren het vrijen of ministerialen

Bekend is dat het erve Scholte Splinterinck, volgens H. Hagens in zijn artikel in “t Inschrien”, tweede jaargang nr.2, het belangrijkste erve was in de marke Nutter en de bewoner aanvankelijk een bestuurlijke taak had. Wat later in de tijd veel voorkwam, was de verstrengeling van functies, waarbij de hofmeier geen bewoner van het oorspronkelijke bestuurlijke hofgoed meer was maar elders kon wonen.

Historische gegevens laten zien dat in de 14^e eeuw verschillende personen tegelijkertijd het ambt van hofmeier, richter of rentmeester vervulden, waarvoor zij een bepaalde pacht of tijs aan de bisschop betaalden. In dat geval werd het hofmeierschap “een gehuurde functie”. Een deel van de pacht in natura en opgelegde belastingen aan de horigen mocht de hofmeier zelf houden. Het overige werd verkocht en kwam ten goede aan de bisschop.

Als hofmeiers kunnen o.a. genoemd worden leden van de families van Blankenvoort, Tackink, ten Stoppendael, van Bevervorde, ter Steghen en van Vlederinghe. Leden van deze families vinden wij in de geschiedenis terug als ministeriaal, leen- of dienstman van de bisschop.

De functie van hofmeier hield o.a. in het beheer van de betaalde pachten in natura of geld en de uit het hofstelsel voortvloeiende bevoegdheden zoals de

*Achter- en zijgevel van het vroegere
Hofmeiershuis op de hoek van de Ganzenmarkt
en Grotestraat..*

hofrechtspraak, kortom de verantwoordelijkheid voor de gehele administratie en boekhouding waarbij ook de afdracht aan de bisschop behoorde. De pacht in natura zal in spiekers of op een daarvoor aangewezen erf, het oorspronkelijk hofgoed, verzameld en opgeslagen zijn voor verkoop. De hofmeier met zijn vele taken moet wel een ontwikkeld man geweest zijn, die kon lezen en schrijven.

Over het precieze ontstaan van het bisschoppelijke hofstelsel is weinig of niets bekend, hoewel er een aantal theorieën over bestaat. Eén ervan veronderstelt de herkomst van het hofstelsel uit de tijd van Karel de Grote (Karolingische tijd).

De vroegste vermelding van de Ootmarsumse hof is uit het begin van de veertiende eeuw toen de tienden (een belasting) aan Johan Blankenvoort, hofmeier van Ootmarsum betaald moesten worden.

De hof zal dus al vóór 1300

bestaan hebben maar een juiste datering en situering kan helaas (nog niet) exact vastgesteld worden.

Bekend is, dat de latere (erfelijke) hofmeiers van de familie van Bevervorde op de hoek van de tegenwoordige Ganzenmarkt en Grotestraat woonden, waarbij de plaats waar nu de N.H. kerk staat hun tuin was.

Economisch zal de hof hebben bijgedragen tot verdere vestiging van koop- en ambachtslui. Het toekennen van het privilege van marktrecht in 1314 door de bisschop aan Ootmarsum heeft dit zeker gestimuleerd.

De Bergvrede

Met zijn kwetsbare grens aan de oostzijde van zijn bezit, moest de bisschop wel beducht zijn voor invallen uit het oosten en plundering van het opkomende en groeiende Ootmarsum. Ter beveiliging maar ook als vluchthaven

voor de bevolking werd, zo veronderstellen wij, een stelsel van versterkingen o.a. de Hunenborg in Volthe of wachttorens (bergvreden) in deze streken ontwikkeld.

In Ootmarsum lag de Bergvrede, waarschijnlijk een houten gebouw te vergelijken met een zogenaamde spieker, op een heuvel (een pol of pool) met een gracht omgeven en een ring van palissaden.

De naam Bergstraat, Bergplein en Poolsteghe (nu Grotestraat) zijn een herinnering hieraan. Een acte uit 1 april 1393 en een latere uit 29 november 1585 waarin o.a. gesproken wordt over “een deel van der stede daer den Bergvrede opstaijet tot Oetmersem tuegen die Poelsteghe”, heeft de Bergvrede als onderwerp.

Helaas zijn deze twee acten tot nu toe het enige aantoonbare bewijs ten aanzien van de aanwezigheid van een Bergvrede in Ootmarsum. Het is onbekend door wie en wanneer de Bergvrede gesticht is, zeker echter een aantal jaren vóór 1393. Uit genoemde acten blijkt, dat de Bergvrede niet ver van de kerk lag. De Bergvrede is na de uitbouw van Ootmarsum tot vestingstadje omstreeks 1400 in de omgrachting en omwalling opgenomen en schijnt omstreeks 1585 geheel verdwenen te zijn.

Van nederzetting tot dorp

De kerk, de Bergvrede en misschien ook de bisschoppelijke hof lagen vrij dicht bij elkaar, daar omheen en er tussen verspreid boerderijachtige woningen. Feitelijk zal Ootmarsum in de vroege middeleeuwen niet meer dan een kleine half-agrarische, deels burgerlijke nederzetting geweest zijn, waar enkele grote en kleine wegen doorheen liepen. De Poolsteghe, nu de heden-daagse Grotestraat, zal een belangrijke verbinding geweest zijn.

Op grond van de naam Vrijthof in oude acten, kan verondersteld worden dat het gebied rondom de kerk, waarschijnlijk groter dan het huidige Kerkplein, met begraafplaats een immuniteit was, waarbinnen alleen het kerkelijk recht gold. Het geheel was waarschijnlijk eerst omgeven door een wal, een soort landweer met struiken en palissaden.

Daarbinnen en daarbuiten lagen de woningen met gaarden en enige nu niet meer bestaande boerderijen, zoals het Selecampserve, Lubbertingserve, erve Ghoseningh, erve Scettering en erve Langherding.

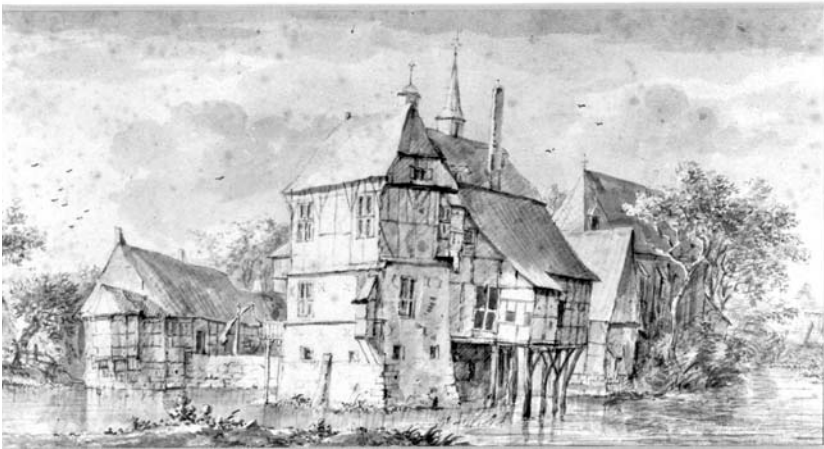
In de latere jaren werd de Vrijthof ingeperkt en kwamen er woningen te staan. De naam Gherardus de Vriethove herinnert hieraan (1337).

De betekenis van het zich in 1100/1200 ontwikkelend Ootmarsum, kreeg einde 1200 een enorme stimulans toen op niet verre afstand van de kerk een Commanderie van de Ridderlijke Duitse Orde gesticht werd.

De Commanderie van de Duitse Ridders van de Heilige Maagd Maria

In een laaggelegen gebied aan de zuidoostzijde van Ootmarsum, in de buurt van enkele beken, werd omstreeks de tweede helft van de dertiende eeuw een aanvankelijk houten gebouw opgericht, omringd door een gracht en palissaden, de Commanderie van de Duitse Orde.

Zoals eerder gezegd, bezat de bisschop van Utrecht, Henricus van Vianen rondom de stad veel grond en goederen, die in leen waren gegeven aan enkele vooraanstaande lieden. Via een juridische transactie werden deze goederen en gronden aan de Duitse Ridder Orde te Utrecht overgedragen om bestemd te worden voor het stichten van een Commanderie.

Tekening uit 1670, toegeschreven aan Meindert Hobbema, van het Huis Ootmarsum, de voormalige Commanderie der Duitse Orde.,

Waarom nu juist bij Ootmarsum is onduidelijk. Of zou het zo zijn dat in verband met de strijd van de Duitse Orde in Noordoost-Europa er behoefte was aan een rust- of steunpunt voor de ridders op weg daarheen?

Het wegnnet (de heerweg naar het oosten) en de strategische ligging zouden dan een rol gespeeld kunnen hebben. De nabijgelegen Commanderie in Münster lag immers ook aan deze route. Een oorkonde van 29 april 1262 is de feitelijke basis van de oprichting. Hierin werd de overdracht van de grond en goederen juridisch vastgelegd. Het was het fundament voor de stichting van de Commanderie. De bouw en uitbouw van het religieusmilitaire complex vond voornamelijk plaats tussen 1262 en 1273. In de jaren hierna bouwden de verschillende commandeurs een groot goederenbezit op, dat zich tot

ver in de omgeving uitstreekte.

De bewoners van de Commanderie waren leden van Twentse en Westfaalse landadel en hadden een gelofte afgelegd. Enkelen van hen namen deel aan de strijd in Lijfland en Oost-Pruisen, waar de Duitse Orde voet aan de grond probeerde te krijgen.

In het artikel van J.A. Mol “Nederlandse ridderbroeders van de Duitse Orde in Lijfland” dd. 1996 in “Bijdragen en Mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden”, wordt de rekrutering van ridders o.a. uit de Commanderie van Ootmarsum beschreven voor de strijd in Lijfland. De commandeur Floris van Jutphaas speelde hierbij een belangrijke rol.

Andere leden beperkten zich tot een meer religieus leven. Er was dus sprake van ridders en broeders.

Het gaat te ver hier uitgebreid de geschiedenis van het Duitse Huis in Ootmarsum te belichten. Voor verdere informatie kan de lezer terecht bij de vele publicaties over de Duitse ridderorde, de Commanderie Ootmarsum, en de recentelijk archeologische verslagen over de ligging.⁹

Archeologie: opgravingen bij de r.-k. kerk

Opzienbarend waren de vondsten bij de aanleg van een verwarmingshuisje in 1964. De vondst van een sarcofaagdeksel waarop een kruis in een cirkel was aangebracht, onderbouwde de opvatting dat Ootmarsum gekerstend werd door missionarissen, die beïnvloed waren door de Ierse en Angelsaksische kerk. Het boek “Geschiedenis van Kerk en Parochie Ootmarsum” uitgegeven door de Stichting Heemkunde Ootmarsum in 1994, geeft op blz. 23-26 hierover nadere informatie.

Een summier archeologisch onderzoek tijdens de restauratiewerkzaamheden van de kerk door de Stichting Heemkunde Ootmarsum had plaats in de jaren 1967–1969. Voor de historie van Ootmarsum waren de opgravingen en vondsten, die gedaan werden aan de zuidoostzijde van de r.-k. kerk tijdens deze restauratie en bij de aanleg van een verwarmingskelder van groot belang. Zo werd er een aantal grote zwerfstenen, veel beenderresten en blokken ijzeroer van ongeveer 1m breedte en 1½m lengte, loodrecht op de zuidgevel van de kerk aangetroffen.

⁹ Over ridderbroeders, horigen en heren: *geschiedenis van Commanderie en huis Ootmarsum*. Stichting Heemkunde Ootmarsum, 1991, 2de Druk 2007

Sarcofaagdeksel met Keltisch kruis in een cirkel

Belangwekkend waren de vondsten van een aantal graven zonder grafresten, enige beschadigde of gebroken versierde sarcofaagdeksels en een primitieve steenkist bestaande uit brokken zandsteen en ijzeroer. Zoals eerder vermeld was de in 1964 gevonden deksel versierd met een Keltisch kruis in een cirkel als hoofdmotief. De onderste helft geeft een verticaal kruisdeel weer met een zandloper of kelk. Aan de onderkant hiervan zien wij twee naar buiten gekeerde voeten. De versiering kan wijzen op Angelsaksische en Iers-Keltische invloed. Na restauratie werd de steen opgesteld in de voormalige grafkelder van de familie van Heiden in de r.-k. kerk, dat nu columbarium is. De graven

waren allen oostwest gekeerd en werden gedateerd in de $\pm 11^{\circ}$ of 12° eeuw.

Veel ouder waren de twee veel dieper aangetroffen boomkistgraven, welke gedateerd werden in de 8° of 9° eeuw dus uit de periode van de kerstening van deze streek. Uit deze datering kunnen wij de conclusie trekken, dat vanaf de kerstening, op deze plaats al een kerkje of bedehuis heeft bestaan.

Bij de bouw van de nieuwe kerk, na de verwoesting van het eerdere kerkje in 1196 door gewapende Drentse benden in de oorlog tussen de hertog van Gelre en de bisschop van Utrecht, is de grond, waarop dit kerkje stond verstoord. Ook de latere rioleringsactiviteiten rondom de kerk, hebben het Kerkplein danig beroerd.

Buiten de kerk zijn tegen de muur de gevonden grafdeksels of delen hiervan aan de zuidzijde opgesteld. Uiteraard is een en ander vastgelegd in verslagen en tekeningen.

Ootmarsum in situ

In een voorlopige schets van de ontwikkeling van nederzetting tot het landstadje Ootmarsum waren de hof, de kerk met kerkhof en de Commanderie van de Duitse ridders de belangrijkste bouwwerken. Het kerkhof was ommuurd met daarbinnen vakken en roosters. De roosters dienden om loslopend vee van het kerkhof te weren. Elk buurschap had de plicht een vak met rooster en muur te onderhouden. De kerk met het kerkhof maakte deel uit van een grotere omheinde hof of tuin, de Vrijthof.

Zoals eerder gezegd had de meier van de dichtbij de kerk gelegen bisschoppelijke hof het beheer van de bisschoppelijke goederen (rentmeesterschap). Deze meier had de bevoegdheid om namens de bisschop recht te spreken over de horige bewoners van de bisschoppelijke goederen tijdens het hofgericht op de hofdagen.

Samen met de kerkelijke rechtbank, “sent” genaamd, had de bisschop via zijn hofmeier (hofgericht) in laatste instantie het gehele rechtsgezag over Ootmarsum en omgeving. De “seent” of “sent” kon over allerlei zaken in de parochie of kerspel rechtspreken en kwam regelmatig in Ootmarsum bijeen.

Eigen rechtsgebied

Een belangrijke gebeurtenis halverwege de 13^e eeuw, was het geven van het wigboldrecht door de bisschop aan de bewoners, waarbij een aantal rechten door de bisschop aan de bewoners werd overgedragen zoals belasting heffen van bijvoorbeeld weg- en tolgeld en het uitvaardigen van voorschriften.

Dit privilege leek op het stadsrecht, maar was minder vergaand en werd meestal gegeven aan kleinere plaatsen. Binnen de bebouwde kom en directe omgeving mocht de bevolking een eigen bestuur inrichten.

Juridisch had dit vele gevolgen voor de bewoners van de eerder genoemde en andere boerderijen in het buitengebied, omdat het wigboldrecht nu ook voor hen gold en het markerecht voor een deel kwam te vervallen.

Een aantal rechten in de marke ging over op het bestuur van het stadje wat o.a. inhield dat de stad bij de verdeling van de onontgonnen gronden in de marke Nutter en Agelo een derde recht kreeg op de niet in cultuur gebrachte markegronden. De grens van het wigbold werd aangegeven door grote stenen of andere opvallende tekens in het landschap. Bij inspectie hiervan zou een beeld of kruis (Weichbild) meegedragen zijn.

Voor de inrichting van het bestuur werd gebruik gemaakt van de regels en stadsrollen van de stad Deventer. Het nieuwe stadsbestuur dat gevormd werd, mocht recht spreken aan de hand van nieuwe regels of oude gewoonten.

Lijsten van lieden die het burgerrecht hadden of verworven hadden en andere brieven, acten en charters werden bewaard in de stadskist op het stadhuis. Bij dreigende rampen werd de kist naar elders vervoerd.

Verondersteld mag worden, dat het geruime tijd duurde, voordat alles bestuurlijk zijn beslag had gekregen. Begin 14^e eeuw, in 1314 kreeg Ootmarsum van de Utrechtse bisschop Gwijde van Avesnes (Guido van Henegouwen 1301–1317) enkele nieuwe privilegiën namelijk het recht een week- en jaarmarkt te houden waardoor het een belangrijke marktplaats werd voor Noordoost Twente. Tegelijkertijd bevestigde hij de eerdere rechten van Ootmarsum. Zijn opvolgers erkenden bij hun aantreden veelal de bestaande privilegiën of gaven nieuwe rechten door middel van stadsbrieven (bisschoppelijke brieven). Zo kregen de burgers in 1346 het recht van tolvrijheid bij het gaan naar Nijebrugge (bij Ommen), Hardenberg en Vennebrugge.

Niet onvermeld mag blijven het recht, dat het stadsbestuur kreeg, een eigen zegel te voeren. Het bestond uit een Maartenskruis op het zegel en in elk kanton (kwartier) een leeuw met er omheen een cirkel waarin de woorden “Sigilum ohpidi Oetmersen” d.w.z. zegel van de stad Oetmersen.

In het midden het St. Maartenskruis, wat kan duiden op de relatie met de vroegere bezitter van Ootmarsum, het kapittel van de Dom en St. Maartenskerk van Utrecht. De kwartieren in het wapen duiden de vier delen aan waarin de plaats verdeeld was (viertels). Het zegel werd door het stadsbestuur gebruikt bij het officieel waarmerken van acten en brieven. Een eerste afdruk van het stadszegel is op een charter uit 1337. Aangenomen mag worden dat het zegelen al voor dit jaar gedaan werd.

Landgericht Ootmarsum

Omstreeks het begin van de 14^e eeuw of eerder, ontstond het landgericht Ootmarsum, dat het hele gebied (rechtskring) van het kerspel besloeg met uitzondering van het bebouwde stadsgebied.

In 1332 komen wij in de archieven als (land)richter maar tegelijk ook als hofmeier en hofrichter Egbertus Tackink (Tackensoen) tegen. Een broer van hem Berend Tackink, was kanunnik in Oldenzaal en in 1327 rentmeester van Twente. Beperkte de hofrichter zich tot rechtspraak over hofzaken ten aanzien van de horigen van de hof Ootmarsum, de landrichter had als functionaris onder de schout of ambtman van Twente, verdergaande bevoegdheden. Een verstrengeling van taken kwam echter veel voor.

Begin 1300 is er in het Oud-Archief van Ootmarsum voor het eerst sprake van het ambt van landrichter en achterrichter. Arend Slije en Johan van Voerden werden o.a. als landrichter vermeld.

De 14^e eeuw is ook de tijdspanne waarin wij meerdere vooraanstaande families in Ootmarsum tegenkomen, zoals van Bevervorde, Moerbecke, van Sconevelde en van Quendorpe. Leden van deze families namen vaak bestuursfuncties waar.

Al deze veranderingen veroorzaakten een toename van het aantal bewoners.

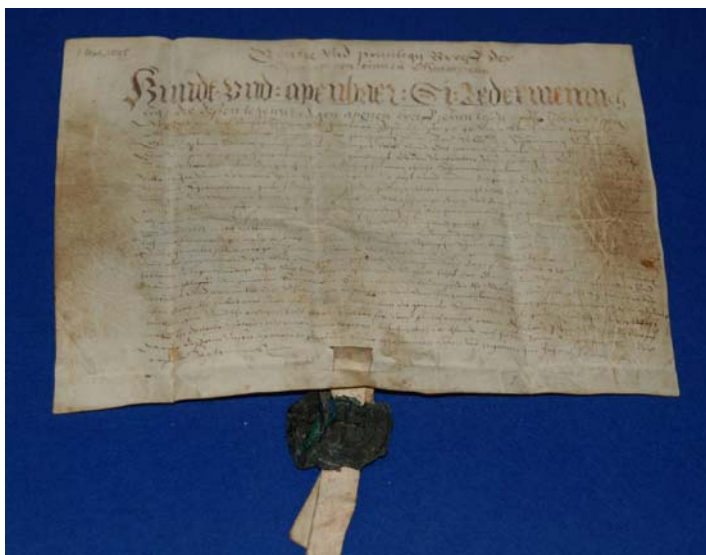
Bestaan

De bestaansmiddelen van de bewoners bestonden uit enerzijds ambachtelijke activiteiten maar vooral ook uit boerenwerk (agrarische bezigheden). In de stad lagen de gaarden en tuinen dicht rondom de huisboerderijen, die hun weiden en akkers in de omringende marken hadden liggen. Ambachtslieden gingen zich in eigen kringen - gilden - verenigen. In Ootmarsum is de oudst bekende gildebrieven (1333) van de schreuders en scheerders (kleermakers en wevers).

Beveiliging

De voortdurende schermutselingen tussen de bisschop en Gelre, het optreden van ruiterbendes en roofovervallen waren niet bevorderlijk voor de verdere groei van Ootmarsum en ook een doorn in het oog van de bisschop. De wegen door het plaatsje met de aangrenzende bebouwing, gaven een gemakkelijke doortocht voor iedere kwaadwillende. Elk toezicht op wie er binnenkwam, ontbrak.

Enkele beken hadden nog een eigen bedding binnen de nederzetting en gaven bij hevige regenval wateroverlast. Plannen om hier iets aan te doen zullen bij de magistraat van Ootmarsum verschei-

Gildebrief met stadszegel uit 1595

dene jaren op de agenda gestaan hebben, maar waren afhankelijk van de bisschop. Het tijdstip wanneer nu precies met de omwalling en het graven van de grachten is begonnen, is niet bekend. Verondersteld kan worden dat dit in het begin van de 14^e eeuw geweest kan zijn, toen men ook het markt-recht kreeg.

Omstreeks 1390 werd een terrein “de Koelhove” afgegraven om het stadje verder te versterken. In 1397 compenseert bisschop Frederik van Blankenheim Ootmarsum dit verlies door het stadsbestuur een ander stuk

grond te geven. Al eerder, in 1393, was de stad eigenaar geworden van een deel van de plaats waar de Bergvrede op stond bij de Poelsteeg en op de graven bij de Bergvrede.

De stad heeft ongetwijfeld dit terrein nodig gehad voor de omwalling met de grachten. Bij het uitgraven van de grachten heeft men waarschijnlijk rekening gehouden met de loop van de beken.

Voor de financiering van dit karwei kreeg het stadsbestuur in 1399 van de bisschop van Utrecht steun via de verpachting van bepaalde belastingen.

Enkele jaren later was een behoorlijk deel van de omwalling klaar, zo blijkt uit een oud archiefstuk uit 1403, waarin melding wordt gemaakt van “een halven ghaerden gelegen voor de stad buten der poerten”.

Met zijn poorten was Ootmarsum nu een echte stad geworden.

Het voltooiën van de omwalling zal niet zonder meer aan de bevolking van Ootmarsum voorbij gegaan zijn. Het zal ongetwijfeld een aanleiding voor feestviering geweest zijn!

Korte vermelding van bronnen en literatuur

Cox, J.C.M., Repertorium van de stadsrechten in Nederland.

Den Haag, 2005.

Formsma, W.J., Oud-Archief Ootmarsum.

Assen, 1943.

Gerard, J.N.A e.a., Geschiedenis van Kerk en Parochie Ootmarsum.

Ootmarsum, 1994.

Hattink, R.E., Register op Oud-Archief Ootmarsum.

Zwolle, 1878.

Hinke, J.S., Het stift te Weerselo. Stichting Drents-Overijsselse kerken.

Kuys, J., Kerkelijke organisatie in het middeleeuwse bisdom Utrecht.

Nijmegen, 2004.

Oud-archief Ootmarsum, Archief Gemeente Dinkelland, Denekamp.

Snuif, C.J., Verzamelde bijdragen tot de geschiedenis van Twenthe.

Hengelo, 1975.

Ter Kuile, G.J., Oorkondenboek van Overijssel, Deel I–IV.

Zwolle, 1963.

Van Vliet, K., In kringen van kanunniken.

Zutphen, 2002.

Vredendaal van, Jaap., vertaler van Heliand, een Christusgedicht uit de vroege middeleeuwen.

Amsterdam, 2006.

Note: Een kortere versie van dit artikel verscheen in het tijdschrift van de Vereniging Overijssels Recht en Geschiedenis, november 2007.

Brede akkerranden nodig om akkervogels op de been te houden

Dit keer eens niet een beschrijving van een vogelsoort zoals u van ons als vogelwerkgroep gewend bent, maar een alarmsignaal en tevens een oproep naar u lezer, om zodoende steun en aandacht te vragen voor bepaalde soorten akkervogels: om ze op de been te houden.

Ja, helaas gaat het slecht met de akkervogels in Europa. De veldleeuwerik en de patrijs staan model voor die neergang. In de jaren zeventig was de veldleeuwerik bijvoorbeeld nog één van de talrijkste broedvogels in Nederland met een half tot driekwart miljoen broedparen. Nu komen wij niet verder dan een schamele 38.000:

een afname van meer dan 90% in amper 30 jaar tijd. De veldleeuwerik is bij ons zelfs zeldzamer geworden dan de grutto. Ook de andere soorten van het open agrarisch gebied zoals patrijs, gele kwikstaart, graspieper, grauwe gors en nog vele andere vogels nemen razendsnel in aantal af of zijn al verdwenen.

Vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog is de landbouw in heel West-Europa razendsnel geïntensiveerd. Het heeft geleid tot enorme veranderingen op akker en veeteeltbedrijven, met ernstige gevolgen voor de akkervogelpopulaties. De overgang van zomergranen naar wintergranen en grasland heeft de broedmogelijkheden voor een soort als de veldleeuwerik beperkt. Een bijkomend effect is dat de toename van bijvoorbeeld wintergranen heeft geleid tot een afname van overblijvende stoppelvelden in de winter. Kortom: niks meer te vreten in de winter. Stoppelvelden zijn voor overwinterende soorten als veldleeuwerik, grauwe gors, geelgors, kneu en ringmus belangrijke bronnen van voedsel.

Efficiëntere oogstmethoden zorgen er voor, dat er minder oogstrestenvoedsel voor vogels op de akkers achterblijft. Daarnaast zijn akkerbouwbedrijven zich meer gaan specialiseren op een kleiner aantal gewassen. Het agrarisch landschap is eentoniger geworden. Tot slot heeft een toenemend gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest geleid tot een afname van

Patrijs

diversiteit aan kruiden (lees: vogelvoedsel, zowel zaden als insecten).

Maar gelukkig zijn er ook positieve ontwikkelingen te melden. Onderzoek in de akkerbouwgebieden van Groningen en Zeeland heeft uitgewezen, dat de dichtheden aan veldleeuweriken hoger zijn op percelen die zijn omgeven door akkerranden dan op percelen zonder akkerranden. Vooral brede akkerranden lijken goed te werken. In Groningen zijn de meeste akkerranden waarmee geëxperimenteerd is negen tot twaalf meter breed. Op een aantal locaties liggen twee randen naast elkaar met daartussen nog een sloot. Zo wordt er dus een strook van ongeveer 20 tot 25 meter gecreëerd. Naast breedte van de rand lijkt ook de vegetatiestructuur van groot belang te zijn. In Groningen bijvoorbeeld is geëxperimenteerd met zogenaamde duoranden. Die bestaan uit twee stroken. Een strook wordt een paar keer per broedseizoen gemaaid. Hierdoor blijft de vegetatie kort en dit biedt goede foerageergelegenheden voor akkervogels en weidevogels. De andere strook wordt slechts één keer, in augustus, na het broedseizoen dus, gemaaid. De hogere vegetatie van deze strook biedt geschikte broedgelegenheid. De dichtheden aan akkervogels in gebieden met duoranden zijn ongeveer drie keer zo hoog als in gebieden zonder duoranden. Het onderzoek naar broedsucces van akkervogels vindt momenteel plaats in vier verschillende habitats: intensief grasland, extensief grasland, intensief bouwland en extensief bouwland. Extensief grasland wordt minder vaak gemaaid dan intensief grasland en heeft over het algemeen een hogere botanische diversiteit. In extensief bouwland worden over het algemeen minder chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest gebruikt dan in intensief bouwland. In extensief grasland lag het aantal uitgevlogen jongen per gestart nest ongeveer vier maal hoger dan in intensief beheerd grasland. Door o.a. het vele maaien hebben broedsels van akkervogels in intensief grasland nauwelijks kans.

Conclusie: akkers moeten aantrekkelijker worden. In het huidige moderne agrarisch landschap zijn vele voedselbronnen voor vogels sterk afgenomen door efficiëntere oogstmethoden en het onderploegen van gewasresten. Het is van belang om ook in de winter de akkers aantrekkelijker te maken. Dit kan onder andere gebeuren door granen en kruiden te laten staan en gewasresten niet onder te ploegen. Een hoger voedselaanbod in de winter kan leiden tot een grotere overlevingskans en wellicht tot een beter broedsucces in het volgend seizoen. Het is van groot belang om zo snel mogelijk effectieve maatregelen te vinden, die de negatieve trends kunnen keren. Zonder de veldleeuwerik wordt de lente wel erg stil in de Ageleres.

Ben Velthuis

Pröätke met Frans Grimberg

Op weg naar mijn eerste afspraak voor dit Pröätke realiseer ik mij, fietsend door de Wortelboerstraat, dat ik hier talrijke malen voorbijkwam zonder mij echt af te vragen wie er allemaal, en waar dan precies, woonden.

Juist als de torenklok van de r.-k. kerk, mijn beoogde gesprekspartner was daar jarenlang actief als misdienaar en koorzanger zo zal later blijken, deze ochtend met zijn rijtje van tien galmende slagen begint, druk ik op de bel van Wortelboerstraat 6. Nog voor de laatste slagen klinken opent Frans al gastvrij de voordeur.

Het is koffietijd en, weer een nieuwe gewaarwording, het is zalig, zo ervaar ik, op de koffie te gaan bij een volbloed bakker van huis uit. Naast de koffieautomaat op het aanrecht bevindt zich namelijk een bakblik vol vers gebakken heerlijkheden. Daartoe uitgenodigd, maak ik een keuze waarna met milde hand een schoteltje wordt gevuld en naast een dampende kop koffie voor mij op tafel wordt geplaatst.

Ondanks het feit dat deze beschreven activiteiten, die meestal voor rekening komen van de vrouw des huizes, zo vanzelfsprekend en routineus uitgevoerd worden door mijn gastheer, missen wij zijn vrouw Sannie. Zij verblijft, in verband met haar gezondheidstoestand, op Huize Gereia te Oldenzaal. In stilte, ieder met zijn eigen gedachten rond dit gegeven, drinken wij onze koffie om vervolgens, met Frans als gids, in gedachten weliswaar, eens wat rond te kijken in ons Ootmarsum van begin vorige eeuw.

Ootmarsum rond 1930

Frans was toen in zijn kleuterleeftijd en hij speelde en ravotte in een heel ander

*Sannie en Frans Grimberg met hun kinderen
Ronald, Jan, Paul en Frank*

*1935: De kinderen Grimberg van klein naar groot.
Vlnr Frans, Antoon, Lies en Johan*

Ootmarsum dan we nu kennen. Zó anders dat velen het thans niet terug zouden kennen. Van de wervende slogan: “Het stadje dat zo enig en anders is” was nog geen sprake. De stad was weliswaar “anders” maar niet in de zin zoals in de slogan bedoeld wordt. Vanzelfsprekend was nog geen sprake van: “Ootmarsum Kunststad”. Als er al sprake was van “Kunst” dan was dat meer in de zin van “de Kunst om te overleven”. Inwoners hadden dikwijls naast hun hoofdfunctie meerdere nevenactiviteiten om rond te komen. Bezigheden vaak die men thans nog maar moeilijk associeert met het leven van een stadsbewoner. Toentertijd was het houden van koeien en het melken er van, het mesten van varkens voor de slacht of de verkoop en het houden van kippen heel gewoon voor de inwoners van Ootmarsum. Eveneens dat sommige inwoners zelfs beschikten over een paard. Pa Grimberg bijvoorbeeld had er zelfs enkele en hij stond in de omgeving bekend als expert die graag geraadpleegd werd als zich op boerderijen in de omgeving problemen met paarden voordeden.

Gewend als we zijn aan het stadsleven van nu is het haast niet te vatten, dat dat allemaal heel gewoon was binnen de wallen; dit waren toen nog zandwegen met soms, afhankelijk van het jaargetijde, forse modderpoelen. De verharding en de er aan gekoppelde aanleg van een behoorlijk werkende rioleering moest nog wachten tot 1937. De naam “Akkerburger”, een benaming die in de geschiedschrijving over eerdere eeuwen zijn intrede deed, past feitelijk nog heel goed bij veel Ootmarsummers in Frans zijn jeugd.

Een jeugd waarin, zoals dat toentertijd gebruikelijk was, al vroeg de nadruk lag op het thuis, voor en na schooltijd, meehelpen bij alle voorkomende werkzaamheden. Als het over school gaat komen namen van “meesters” als Arends, Spee, ter Hofstede, Horsthuis en Vogelzang nog heel gemakkelijk in herinnering.

Buiten schooltijd herinnert hij zich nog prachtige middagen, die samen met andere jongens doorgebracht werden met het oplaten van vliegers in weiden waar naderhand de wijk de Stobbenkamp ontstond en het maken van, en schieten met, pijl-en-boog in het ernaast gelegen moerassig gebied waar later zwembad “De Kuiperberg” en de erbij behorende parkeerplaats ontstonden.

Nog nagenietend over het knikkeren rond de kerk en het schaatsen in het Agelerbroek maken we ons met enige moeite los uit de jeugdherinneringen om de plaatselijke bakkerswereld van toen eens wat nader in kaart te brengen.

Tien Bakkerijen in Ootmarsum

In Frans zijn jeugd telde Ootmarsum 10 bakkerijen. In gedachten wandelen we de stad binnen vanaf Oldenzaal en noteren achtereenvolgens: Oude Hengel, Vos, Ossenvoort, Grimberg, van Benthem, Koopmans, Wientjes en Brandehof; in de Molenstraat Nadorp en aan het Kerkplein nog Schulten.

Tien bakkerijen in Ootmarsum! Zelfs als daar als verzorgingsgebied Groot- en Klein-Agelo, Nutter, Oud-Ootmarsum en het Springendal aan worden toegevoegd, zou men hevige concurrentie veronderstellen. Volgens maatstaven van thans inderdaad, zo weet Frans ook uit eigen ervaring, maar toentertijd was daar nauwelijks sprake van. Leverancier en klant hadden over het algemeen een heel hechte relatie die, een ongelukje daargelaten, vaak gedurende tientallen jaren bestendig bleek.

Bovendien, het werd hiervoor al even aangehaald, hadden de bakkers naast hun hoofdberoep nevenactiviteiten om de schoorsteen rokende te houden en het gevoel van “we moeten samen zien te overleven” was een belangrijke maatstaf in de onderlinge verhoudingen.

Bakker Grimberg

Sinds mensenheugenis behoorde deze bakkerij tot de gemeenschap Ootmarsum. Grote consternatie toen op 8 september 1937 een fel uitlaande brand het gehele pand aan de Grotestraat in as legde. Met genoeg maakt Frans er melding van, dat de herbouw zodanig voortvarend ter hand werd genomen dat de bakkerij vlak voor kerstmis al weer operationeel was.

Het geheel vernieuwde pand bleef als bakkers- en kruidenierszaak aan de Grotestraat, op de plaats waar nu het Zonneparadijs “Euro-Sun” gevestigd is. Gekeken vanuit de sigaren-speciaalzaak en postagentschap Brummelhuis, toen zaadhandel Scherphof, lag de kleding- en kruidenierszaak Meijer-Brunninkhuis links en de kruideniers- annex tabakszaak Bloemen, enkele huizen verder rechts. Vermeldenswaard dat even verderop zich de gerenommeerde kapperszaak van Hesselink bevond waar dagelijks, zonder de nu zo gebruikelijke afspraak, werd geknipt en geschoren. Belangrijke ontmoetingsplaats voor sociale contacten, vooral omdat mannen deze kapper enkele keren per week bezochten om zich te laten scheren. De vele hulpmiddelen die de “doe-het-zelver” voor dit karwei thans ten dienste staan, moesten nog worden uitgevonden. Achter Grimbergs winkel lagen de privévertrekken en daarachter de bakkerij. Deze was toegankelijk vanuit, wat men toen noemde, “Het Stengske”, nu de Kapelstraat.

Aan de overkant van de Kapelstraat, daar waar in de meer nabije jaren de supermarkt gebouwd werd en thans Hans Hairstudio en Schoen- en Zadelmakerij Engbers zich bevinden was de boerderij. In gedachten wandelen we, vanaf de Grotestraat, door de gebouwen, naar de Westwal.

We beginnen in:

De winkel

Hier de gebruikelijke kruidenierswaren en alle voorkomende bakkersartikelen. Doordat vaste klanten meestal 2× per week bezocht werden om de vaak vooraf bekende hoeveelheid bakkersartikelen af te leveren, was het door

de week meestal redelijk rustig in de winkel. Dit in tegenstelling tot de zondagmorgen. Gebruikelijk was dat veel mensen nuchter naar de kerk gingen en hele afstanden lopend of fietsend, zeker vanuit de buurtschappen, moesten afleggen. Na de kerkdienst snakten zij naar een goede kop koffie alvorens de terugweg te aanvaarden. Bovendien kwam men niet regelmatig in de stad en benutte men zo'n gelegenheid graag om ook een aantal kleine huishoudelijke aankopen te doen. Drukke ochtenden voor de familie Grimberg en andere neringdoenden in de stad. Veel gezelligheid ook en een gelegenheid bij uitstek om, klanten onder elkaar, de laatste nieuwtjes uit te wisselen. Of er ook geroddeld werd? Het zal wel.

In herinnering komt nog even dat de latere Ootmarsumse schrijver Egidius Wientjes, samen met Frans' broer, Jan, graag tijdens deze koffie-ochtenden aanwezig was. Later, bij het verschijnen van zijn roman "Erve ten Modenkotte" zou blijken dat namen van personen en gebeurtenissen in het boek herkenbaar terug te voeren waren naar verhalen, verteld tijdens deze bijeenkomsten.

Een ander contact met vaste klanten vond plaats tijdens het uitventen van bakkersartikelen. Al naargelang het jaargetijde en de route, werd voor venten gebruik gemaakt van paard-en-wagen, de transportfiets (met een grote mand voorop waaraan een zak hing voor beschuit), later van de solex en nog later van de auto. Met name het venten met de transportfiets, en dan bedenken we dat in de eerste helft van vorige eeuw nog weinig wegen verhard waren, was een heel zwaar karwei. Dat de beschuiten, kwetsbaar hangend in een zak naast de grote broodmand, wel eens gehavend bij klanten arriveerden, ligt voor de hand. Erover klagen was nog niet zo erg in de mode.

Wel weer komt aan de orde het belang van het sociale contact waarvoor, afhankelijk van mogelijkheden en situatie, tijd werd genomen om even neer te strijken. Praten over ernstige zaken maar ook om samen te overleggen en te genieten van het uithalen van onschuldige grappen. Een anekdote die ter sprake kwam mag in dit "Pröätke" niet onvermeld blijven:

"Huisvlachting van een of meerdere varkens per jaar, was in die tijd heel gebruikelijk. In Jaarboek 2001 werd al eens uitvoerig stilgestaan bij de hierbij gangbare werkwijze en grappen die er bij werden uitgehaald. Om het vlees zogenaamd te laten besterven werd het geslachte varken minstens één dag in de vrieskou op een ladder buiten gehangen. Gelegenheid te over voor ondeugende buurjongens om stiekem een staart of een pootje te "stelen". Kunst was om de eigenaars van het varken in onzekerheid te laten over de "daders maar het onvreemde deel op verrassende wijze terug te bezorgen bij de wettige eigenaars. Niet zelden werd bakker Grimberg ingeschakeld om

bijvoorbeeld de varkensstaart in een brood “in te bakken” en deze aldus bij de volgende bestelronde op het juiste adres af te leveren. Hilariteit uiteraard als, bij het aansnijden van het brood, het eigen bezit hierin werd aangetroffen”.

Via de privévertrekken komen we in:

De bakkerij

Feitelijk het hart van het bedrijf. Als kind al, kinderen werden in die jaren al vroeg geacht mee te helpen daar waar het kon, zette Frans zijn eerste stapjes richting het bakkersvak. Vanaf die periode, nagenoeg alles was nog handwerk, heeft hij heel wat stappen in de automatisering meegemaakt. Handmatig heeft hij heel wat jaren talloze kilo's deeg moeten kneden. Zelf ook, o.a. op het Springendal, takkenbossen gemaakt die vervolgens gebruikt werden om de oven te verhitten. Omdat handige meetapparatuur om de temperatuur te meten ontbrak, verliet hij zich op de kleur van de stenen aan de binnenkant van de oven. Was de gewenste kleur bereikt dan werden vuur- en asresten met een harkvormig werktuig in de zogenaamde “doofpot” geveegd en konden de gereedstaande bakvormen naar binnen “geschoten” worden. Niet onvermeld mag blijven dat dikwijls erg vroeg in de ochtend met de voorbereidende werkzaamheden moest worden begonnen om aldus vroege klanten te kunnen bedienen.

In de periode voor, tijdens en een aantal jaren na de Tweede Wereldoorlog lag de nadruk op roggebrood als doordeweekse kost; daarbij moet gedacht worden aan 10- en 20-ponders. Zo'n brood werd ongesneden bij klanten afgeleverd. Frans kent nog het ritueel dat zich in gezinnen afspeelde bij het aansnijden ervan. Moeder de vrouw, zij was het meestal die voor het eten zorgde, tekende er met het broodmes een groot kruisteken op, waarna zij voor elk gezinslid, het brood meestal voor haar borst houdend, een aantal plakken afsneed. Andere producten zoals wittebrood, meer voor de zondag en bij speciale gelegenheden krentenbrood, kwamen minder voor. Een Twents gezegde dienaangaande spreekt voor zich: “Oons Leaw'n Heer zoargt veur het dagelukse brood en de zundagse stoet”.

In de loop der jaren volgde, evenals overal in Nederland de ene modernisering na de andere. Door de installatie van o.a. de deegmachine werd een belangrijk deel van het zware lichamelijke werk overbodig en het stoken van zelfgemaakte takkenbossen werd via stoken met kolen en olie vervangen door precies te regelen verwarming met gas.

Beter, efficiënter, jazerker maar toch.....Frans laat even zijn gedachten de vrije loop en wat herinneringen borrelen naar boven.....

“Het was altijd zo heerlijk warm in de bakkerij...en in de oorlog hebben we, als we weer eens zonder stroom zaten, ook wel eens met onze blote voeten in

de deegbak het deeg staan kneden, en.....ik zie pretlichtjes glinsteren in zijn ogen.....de bakkerij leende zich er bij uitstek voor om, ook weer in oorlogstijd, kleinschalige dansavonden te houden.....”

Links: Fons en Christien Grimberg. Rechts van voor naar achter Johan Grimberg, Gerard Schurink en Everhard Wiegink. Achter rechts met stropdas Gies Wientjes

De boerderij

Gelegen tussen de Kapelstraat en de Westwal.

Landbouw- en weidegrond had men buiten de stad. De akkers moesten bewerkt worden, de koeien twee maal per dag gemolken. Heel gewoon om met lege melkbussen aan de fiets de stad uit te peddelen om vervolgens met volle bussen terug te keren. In de herfst was, vooral voor de jeugd, “Tuffelgadder’n” aan de orde. Frans herinnert zich maar al te goed de vele dagen die hij actief was op het land bij “Tiethof” (Kroese) onder aan de berg, bij tante “Bartje”.

Ook herinnert hij zich nog hoe, vooral in het winterseizoen, als alle vee binnen verbleef, het hele gebouw echt vol stroomde. Naast het hooi, stro en ander veevoer moest ook voor de nodige takkenbossen, bestemd voor verwarming van de bakoven, een droge opslagplaats beschikbaar zijn. Veel ruimte bleef er niet over maar.....voor een kind.....een sfeer om nooit te vergeten.

Tijden veranderen

Het eerder besproken sfeertje van: we moeten samen overleven, verdween geleidelijk aan. Uiteraard niet alleen in Ootmarsum. Woorden als: schaalver-

groting, specialisatie, winkelketens, concurrentie, enz. werden meer en meer gehoord en gehanteerd als voorwaarde voor succes. Duidelijk werd dat stilstand achteruitgang zou veroorzaken en dat kansen benut moesten worden om mee te komen in ons, na de Tweede Wereldoorlog, “herrijzend Nederland”.

Om in een groeiende behoefte van de klandizie te kunnen blijven voorzien en om prijstechnische redenen besloot Frans aan te sluiten bij de VêGé-keten. Gevolg o.a.: een ruime assortimentsuitbreiding.

In de jaren die volgden, werd meer en meer duidelijk dat de diversiteit van werkzaamheden zoals hiervoor omschreven, geleidelijk aan niet meer haalbaar bleek. Aan specialisatie kon niet ontkomen worden. Gedachten in die richting hadden veel wikken en wegen tot gevolg. Dat ook een opvolger overlevingskansen moest hebben deed Frans tenslotte besluiten het boerenbedrijf te beëindigen en op de plaats ervan een aan de eisen destijds aangepaste supermarkt te bouwen.

Begin november 1974 verrichte burgemeester drs. G.J. Fleers de officiële opening hiervan en noemde het initiatief prijzenswaardig vooral, omdat de supermarkt lange tijd een heet hangijzer binnen de Ootmarsumse gemeenschap was geweest. Hij memoreerde bovendien dat de middenstandsvereniging altijd al pleitte voor een supermarkt binnen de kern om uitholling ervan te voorkomen. Hij wenste Frans en zijn vrouw Sannie alle succes toe.

Met deze supermarkt maakte Ootmarsum duidelijk, zo constateerde de burgemeester, oog te hebben voor het veranderend koopgedrag van de bevolking van de stad en haar omgeving.

Dat deze intentie bleef bestaan bleek enkele tientallen jaren later

Supermarkt Grimberg aan de Westwal

toen, ook weer na heel wat discussies, werd besloten tot het winkelcentrum “De Meierij”. Voor de Grimbergs betekende het opnieuw veel werk aan de winkel. Zoon Jan, bij de opening van de supermarkt aan de Westwal volgens de krant nog in een bescheiden rol (het aanreiken van de schaar aan de burgemeester om het lint door te knippen), nam de leiding op zich van de nieuwe Albert Heijn-vestiging.

Vrije tijd en liefhebberijen

Het wordt tijd zo begrijpen wij beiden, om in ons gesprek ook even stil te staan bij dit onderwerp. Tenslotte, en het klinkt grappig uit de mond van een bakker, maar zo weet Frans: “De mens leeft niet van brood alleen”.

Zonder te overdrijven kan gezegd worden dat zingen, vooral koorzang, zijn grote passie is. Natuurlijk werd hij lid van zangvereniging “Bene Cantate”. Met genoegen vertelt hij hoe in zaal Lutikhuis o.l.v. Jan ter Borg een oratorium werd uitgevoerd dat klonk als een klok. Stuwende kracht achter het gebeuren was kapelaan Altenburg.

Met plezier kijkt hij ook terug naar de zittingsavonden van de carnavalsvereniging, waaraan hij prettige herinneringen bewaart als zanger in het toenmalig hofkoor. Maar niets ging hem boven

HET HERENKOOR van de H.H. SIMON en JUDAS.

Foto E. Schoenmaker

Niet per ongeluk is bovenstaand kopje met zoveel HOOFDLETTERS geschreven. Het herenkoor, dat door een deel van de kerkgangers wat neutraal gewaardeerd wordt als: “Oh ja, het koor”, is Frans goud waard. Voor hem is het een heel bijzondere wereld. Niet geheel toevallig dat hij in deze wereld terecht kwam. Als kind al wist men veelvuldig van zijn diensten gebruik te maken als misdienaar. De bakkersactiviteiten brachten mee dat de Grimbergs vroeg

uit de veren waren en dat was gemakkelijk voor pastoors en kapelaans om jongens als Frans in te zetten als misdienaar; vooral bij de vroege missen. Bovendien was zijn vader lid van het kerkbestuur en daardoor kwam de geestelijkheid geregeld over de vloer. Belangstelling voor alles wat in de kerk gebeurde, bracht hem in contact met koorleden en na de nodige scholing raakte hij volledig in de ban van het Gregoriaans. Na 2 jaar meerepeteren mocht hij in 1952 op 10 augustus, feestdag van de

H. Laurentius, zijn eerste volledige H. Mis meezingen. Een groots moment. Frans uit zich niet in grote woorden maar hij kan zich helemaal vinden in uitspraken die onlangs in een krantenartikel door de heer Agterbos, dirigent van het koor, gedaan werden: “Het Gregoriaans tilt je boven het alledaagse uit. Als je samen Gregoriaans ten gehore brengt, dan weet je niet wat je overkomt. Zo mooi!” Talrijk zijn de herinneringen aan hoogtepunten tijdens zijn meer dan 50-jarig lidmaatschap van dit koor: de plechtige Hoogmis bijvoorbeeld die de NOS-televisie in 1979 uitzond vanuit onze kerk in Ootmarsum. De repetities vooraf o.l.v. Fons van Koersveld en begeleiding door organist Ton ten Hagen staan hem nog helder voor de geest. Celebrant was pastor Brummelaar en pastor Mulder hield een prachtige preek. Een foutloze uitzending die enkele keren herhaald werd in de Radboudzalen en waarvoor veel belangstelling was.

Zomaar een voorbeeld uit tientallen; naast de Caeciliafeesten, de jaarlijkse uitstapjes en de acties voor de restauratie van het orgel. Hoogtepunten uit een koorleven van meer dan 50 jaar waarvan hij genoot, maar ook jarenlang zich verdienstelijk maakte met het bijhouden van de roosters en het op orde houden van de gezangenbundels; kortweg de functie vervullen van “bibliothecaris” zoals dat bij koren genoemd wordt. Voor verdiensten en inzet kreeg hij enkele keren een onderscheiding van de Gregoriusvereniging. Voor zijn 50-jarig jubileum als bibliothecaris werd hij tijdens het jaarlijks Caeciliafeest in 2004 in het zonnetje gezet en in 2007 kreeg hij voor zijn vele verdiensten een hoge kerkelijke onderscheiding: de **Willibrordplaquette**.

Pastoor Cornelissen reikt aan Frans Grimberg de Willibrordplaquette uit

Foto E. Schoenmaker

Vekaansie

(Een gedicht van Johanna van Buren wödt werkelukheid)

Het was oetgespröck'n mooi weer, toen ik den modd'n in de vekaansie met mien'n auto Oatmöske binn'nreed. In de stad was 't à drok. Op de terrasjes zaat'n de vekaansieleu, luchtig gekleed, te geniet'n van ne consumptie en van dat onmeunig mooie weer. Bie de V.V.V. stonn'n leu te wocht'n op ear beurt. Woll'n nen fietstocht koop'n, dee ear noar de meuiste deel'n van Twente zol breng'n. Jong volk ston à te likk'n an nen ijsco en waar'n ok nog drok in de weer met de opdracht'n dee ze moss'n maak'n bie de stadswandeling. En nóg meer neie buslading'n volk wödd'n in de stad losloat'n, zodat het doar ne drökte van belang was. Oaweral zag ie bliere gezicht'n, oaweral geniet'n van diss'n mooi'n modd'n en van de vekaansie. Mer opeens begunn'n, in al dee drökte, de klokk'n van de oale kark te luud'n. En deur al dat vroluke gedoo hèn trök langzaam ne stille stoet. Grötter verschil kon ie oe hoast nich veurstell'n. Al dee oetgeloat'n vekaansiegangers en dan den still'n tocht. Efkes was 't stil, wödd'n der kekk'n, ieder met eig'n gedacht'n en dan was't veurbie, was 't weer vergett'n, de vekaansie mos ja deur goan. Ze waar'n op reis en woll'n nog oh zo völ zeen en nog zo völ beleaw'n. Toen 'k dat zo zag, mos ik opeens dèenk'n an dat gedicht van Johanna van Buren, dat eindigt met:

En al mar zink den toren
De meule steet in 't kruus¹¹
Doar geet der één op reize
Den kooomp nooit weer in 't huus.

Zo zal veur oons allemoal ok 'n keer komm'n. Wie könt nog zovöl mooie en lange reiz'n maak'n, könt nog zovöl vekaansies hoal'n, mar ok veur oons kooomp dee leste reize. Dan goat wie op reis en komt nooit weer in hoes. Of mot dat eigenluk wedd'n: "Dan hoof wie nig meer op reis, want wie bint dan eindeluk thoes?"

¹⁰ Gerard Hannink gaf jarenlang les in het voortgezet-onderwijs en woont sinds 1978 in Klein-Agelo. Hij maakte recent zijn entree in de werkgroep Dialect en Folklore. Hij schreef al veel in dialect en het leek de werkgroep een goed idee hem de gelegenheid te geven zich voor te stellen, middels een door hem zelf geschreven verhaal

¹¹ Zeer oud gebruik in molenaarsfamilies om de wieden van de molen een aantal dagen in kruisstand te plaatsen na het overlijden van de molenaar.

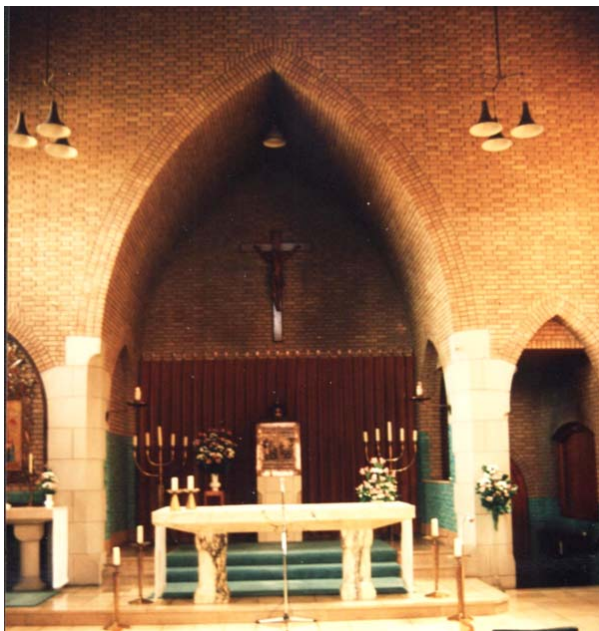
De kapel van het voormalige klooster in Ootmarsum

In 1850 vestigden zusters van de congregatie van O.L. Vrouw van Amersfoort zich in Ootmarsum. Onder hen bevonden zich twee dochters van wijnhandelaar Teusse, een financieel draagkrachtige weldoener van de katholieke gemeenschap ter plaatse. Het huidige klooster, dat in 1950 de naam Sancta Maria ad Fontes kreeg, dateert uit de jaren 1936-1938 en heeft een sterk gesloten karakter. Het aan de Oostwal nr. 24/hoek Kloosterstraat gelegen complex is in februari 2007 door de zusters verlaten.

De kapel van het klooster bevindt zich niet in het verlengde van de voorgevel van het complex, maar ligt parallel hieraan. Mogelijk houdt de ligging van het bedehuis verband met het beginsel van de oriëntatie, dat eeuwenlang in de katholieke kerkbouw een belangrijke rol heeft gespeeld. De gerichtheid op het oosten was een gebruikelijke gebedsrichting, die stoelt op de oeroude, voorchristelijke lichtsymboliek van de opkomende zon. Deze gebedsrichting is door de christenen van de heidenen overgenomen en achteraf gemotiveerd met toekenning van symbolische betekenissen, zoals het oosten als de plaats van het goede. Nu priester en gelovigen sinds het Tweede Vaticaanse Concilie (1962-1965) tijdens de viering van de eucharistie niet meer dezelfde kant uitkijken - sedert de invoering van de zogenaamde celebratie met het gezicht naar het volk - heeft dit gebruik zijn zin verloren.

De kapel ligt – zoals bij veel kloosters het geval is – op een verdieping. Zij dateert uit de jaren 1936 tot 1938 en is ontworpen door architect A. Kroeze te Amersfoort. De kerk is uitgevoerd in handvormsteen, maar de toren is opgetrokken in machinale steen. Voor de bouw van de toren werden zeventien heipalen de grond in geslagen.

Het complex is een goed voorbeeld van katholieke traditionalistische architectuur van tussen de beide Wereldoorlogen.

Toonaangevend was toentertijd de kerkbouw van architect Alexander Jacobus Kropholler¹². Hij stond een middenpositie voor tussen enerzijds de navolgingen van de Neostijlen, zoals die in de 19de eeuw hadden plaatsgevonden en anderzijds de nuchtere zakelijkheid van het moderne bouwen van de 20ste eeuw. Uit zijn werken spreekt soberheid, met gebruikmaking van traditionele vormen, zoals de spitsboog en traditionele materialen, zoals baksteen en hout. Kraagblokken van natuursteen accentueren de draagfunctie. De vensters hebben nog wel de traditionele puntige

vorm, maar zijn niet bezet met tracteringen¹³. De baksteen is bij Kropholler en zijn geestverwanten ook in het interieur niet bepleisterd, maar in het zicht gelaten.

De kapel in Ootmarsum bestaat uit gele baksteen, die in zogenaamd Vlaams verband is gemetseld, daarbij wisselen in elke laag een strek¹⁴ en een kop¹⁵ elkaar af. Onder aan de muren komt blauw geglazuurde baksteen voor. Veel van de kenmerken van de architectuur van Kropholler zijn ook in deze kapel terug te vinden, zoals de aanwezigheid van natuurstenen kraagblokken¹⁶: onder de in het koor aanwezige triomfboog¹⁷, op de hoeken van de scheibogen¹⁸ en van de segmentbogige¹⁹ nissen in de zuidmuur.

¹² Geboren in Amsterdam 1888, overleden in Wassenaar 1973

¹³ Tracteringen = decoratieve vullingen

¹⁴ Strek = lange zijvlak van een baksteen

¹⁵ Kop = voorste gedeelte van een baksteen

¹⁶ Kraagblokken = dragende blokken

¹⁷ Triomfboog = de boog aan de schipzijde van het koor

¹⁸ Scheibogen = scheidende bogen

¹⁹ Segmentboog = een boog, die de vorm heeft van een cirkelsegment

Alleen de zwaarte van de vormen, die vele van de kerken van Kropholler kenmerkt, ontbreekt hier.

Evenals bij de kerken van Kropholler is het in steen overwelfde gedeelte van het interieur beperkt gebleven tot de sluiting van het priesterkoor. Dit versmalde en rechtgesloten koorgedeelte is overkluisd met een spitsbogig tongewelf²⁰. Het resterende gedeelte van het koor – ter diepte van één travee²¹ – wordt overspannen door een open dakstoel²².

Eenzelfde constructie is aanwezig boven de vier traveeën van het eenbeukige schip; hiervan wordt de achterste of westelijke in beslag genomen door de zangtribune met het orgel. Onder de tribune komen in de westgevel drie maal twee spitsbogige vensters voor. Hierin zijn als gebrandschilderde voorstellingen zinnebeelden van de drie zogenaamde goddelijke deugden te zien: geloof, hoop en liefde in de vorm van een kruis, een anker en rode rozen. Zij worden afgewisseld door verwijzingen naar de drie kloostergeloften: gehoorzaamheid, armoede en zuiverheid in de vorm van bloemen, o.a. de lelietak voor de zuiverheid.

De schiptraveeën zijn breed maar ondiep. Zij worden van elkaar gescheiden door spitse gordelbogen²³. Als bovenlichten in de koortravee en in de schip-

²⁰ *Tongewelf = tunnelvormig gewelf*

²¹ *Travee = vak*

²² *Dakstoel = in het zicht komende bekapping*

²³ *Gordelbogen = overdwarse bogen*

traveeën fungeren drie even hoge en even brede spitsboogvensters met voorstellingsloos geel en lilakleurig glas. De triomfboog heeft dezelfde vorm als de gordelbogen. Tegen de wangen van deze boog komen beelden van Maria met het Christuskind en van de H. Jozef voor.

Koor en schip hebben een asymmetrische plattegrond en opstand. Aan de zuidzijde van de kooruitbouw ligt een ruimte, die naar de sacristie voert. Deze ruimte heeft een vlakke zoldering, die iets lager ligt dan de top van de spitsboog die aan de zijde van het schip toegang geeft tot deze ruimte.

Het schip wordt aan de noordzijde begeleid door een drietal kapellen, die onderling niet met elkaar zijn verbonden. De middelste bevat een houten biechtstoel met een segmentbogige, dubbele deur. In de achterste of

oostelijke kapel staat een kalkstenen beeld van de Egyptische kluizenaar de (251/252-356). Deze Egyptische heilige wordt vereerd als patroon tegen besmettelijke ziekten zoals de pest. Daarop duidt de naar beneden gehouden fakkel als symbool van de ziekte “het Antoniusvuur”. De westelijke kapel herbergt een eveneens kalkstenen beeldengroep van een treurende Maria, die het van het kruis afgenomen lichaam van haar zoon Jezus op haar schoot draagt, een zogenaamde Pieta of Nood Gods. Dit emotioneel geladen vereringsmotief, dat in de late middeleeuwen zeer populair was en een nabloeikende in de tweede helft van de 19de en het begin van de 20ste eeuw, is niet in de Bijbel terug te vinden.

De kapellen, die worden verlicht door twee spitsboogvensters per travee, staan door middel van scheibogen met het schip in verbinding. Deze bogen hebben een voor de Krophollertraditie

vreemde segmentbogige vorm. Opmerkelijk genoeg is er geen sprake van een knik tussen de rechtstanden en de bogen, maar gaan beide via een ronding in elkaar over. Ook de ondiepe nissen aan de overzijde, in de zuidmuur, hebben een dergelijke gerond-segmentbogige vorm (in tegenstelling tot die in de noordmuur van de kooruitbouw, die spitsbogig zijn).

Richten wij nu onze aandacht op enkele inventarisstukken, die nog niet zijn besproken. Tegen de achterwand van het priesterkoor hangt een houten kruisbeeld. Jezus' voeten zijn – over elkaar gekruist – aan één nagel aan het kruis gehecht; de sinds de 13de eeuw gangbare weergave.

Het bronskleurige tabernakel, bekroond door een kroon, staat tegenwoordig op een stut. De deuren zijn voorzien van haut-relief, dat de mannaregen voorstelt: het door God aan de hongerige Israëlieten tijdens hun tocht door de woestijn geschonken voedsel. Een Latijnse tekst met de bijbehorende Bijbelplaats herinnert aan dit wonder (Exod. 16, 4). Een andere tekst verwijst naar de uitspraak van Jezus, dat dit brood niet het echte brood van God uit de hemel was (Joh. 6, 32). De bede om altijd over dat brood te mogen beschikken (Joh. 6, 34) is als tegenhanger van het eerder genoemde vers op de deuren weergegeven. De mensa²⁴, die oorspronkelijk als ondersteuning van het tabernakel diende, is daarvan ontkoppeld en meer naar de gelovigen opgesteld om een misvingering met het gezicht naar de gelovigen mogelijk te maken.

Het tabernakel wordt geflankeerd door twee zogenaamde godslampen. Deze met

Tabernakel

²⁴ Mensa = het altaarblad

olijfolie gevoede lampen branden in principe altijd, als een soort eeuwig licht. Genoemde traditie, die in ieder geval teruggaat tot het einde van de 4de eeuw, is in later tijd verbonden met het Allerheiligste in het tabernakel. Het aantal van twee godslampen binnen één kerkruimte is uitzonderlijk.

Het zijaltaar staat nog wel op zijn plaats: links of noordelijk van de spitsboog vóór aan de kooruitbouw.

Hierboven bevindt zich, in een ondiepe spitsboognis, een voorstelling van O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand. Op deze voorstelling zien wij Maria met het Christuskind, dat verschrikt opziet naar de aartsengelen Michaël en Gabriel, die de lijdenswerktuigen dragen: Christus wordt al als Kind geconfronteerd met zijn toekomstige lijden. Alle afbeeldingen van O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand gaan terug op een icoon²⁵ uit de 13de eeuw (?), die afkomstig is van Kreta en thans in Rome wordt bewaard en vereerd. Tegen de linkerwang van de grote triomfboog staat een leesgestoelte (ambo). Dit element om de Bijbel te accentueren is oorspronkelijk afkomstig uit het christelijke oosten, en omstreeks 500 in de westelijke wereld geïntroduceerd. Later is het uit de inrichting van de kerken verdwenen tot het in de periode tussen de beide Wereldoorlogen hier en daar weer verscheen. Dan is

meestal sprake van twee gestoelten en niet van één, zoals hier.

Gaan wij nu van binnen naar buiten, en wel naar de voorkant van de kapel. De topgevel van de façade is doorbroken met een rondvenster. De kapel gaat schuil onder een zadeldak²⁶ met rode pannen.

De toren is niet opgenomen in de voorgevel, maar is terzijde gesitueerd. Hij rijst op op de hoek van de Oostwal en de Kloosterstraat. Met de voormuur ligt de toren in het verlengde van de voorgevel van de kapel, zodat sprake is van één breed front. De toren steekt ten opzichte van de zijmuur van de kapel 3,30 m. uit. Het slanke bouwwerk heeft ongebroken hoeklijnen en spreekt duidelijk zijn functie als klokkendrager uit. Het aantal openingen – vensters en lichtspleten – en de hoogte daarvan, verschilt per gevel. Deze openingen hebben alle een staand-rechthoekige vorm.

De galmgaten in de kop van de toren zijn weer spitsbogig. Het muurwerk wordt bekroond door segmentbogige friezen. De afdekking wordt gevormd door een ingesnoerde naaldspits²⁷ van koper.

²⁵ Icoon = beschilderd paneel

²⁶ Zadeldak = opgaand dak met twee schuine zijden

²⁷ Naaldspits = slanke spits

Een wandeling door het Marktveerl'n

Om iets over de Markt, Marktstraat en de Gasthuisstraat te vertellen moet ik ver teruggaan in mijn herinnering, maar ik ga een poging wagen.

De Markt

Als ik aan het stadhuis denk, zie ik 's morgens reeds op tijd burgemeester Schimmelpenninck van der Oye naar binnengaan. Even daarvoor waren Hennie aan de Stegge, Henk Lohuis ("n Sik") en Gerard Essink, om er maar een paar te noemen, naar binnengegaan: de vaste bemanning van het stadhuis in die dagen van vlak na de oorlog. Nog weer iets later kwam het hoofd "openbare werken" Bernard Bodde binnen om diverse schoonmaakwerkzaamheden te verrichten en "rommel" in de handkar mee te nemen naar de "werf", die toen nog aan de Oostwal lag tegenover "Kolnfloot".

Naast het stadhuis was café Luttkhuis. Hier werden vergaderingen, toneel- en zanguitvoeringen en grote bruiloften gehouden; het was tevens een café, waar vaste stamgasten hun "börrelke" dronken en dan even later via de achterdeur aan het Kerkplein hun weg vervolgden naar het volgende "adres". Ook werd er

's zondags door ons jongeren gebiljart. Dat was echt gezellig en de enige ontspanning in de vijftiger jaren. Oh ja, als er bruiloften werden gehouden, dat was mooi: in de grote achterzaal, die in de jaren vijftig erbij aangebouwd werd, kwamen de bruiloftsgangers 's morgens omstreeks tien uur al uit de kerk en werd de broodmaaltijd gebruikt.

Om half twaalf werd er al gedanst: veleta, polka, wals, etc. op de muziek van Heinie en Theo Wilbers en Giny Weustink, later ook door de "Klengola Stars". Zo tegen half twee ging men aan tafel "veur 't middagett'n", dat door moeder Luttkhuis en "ôons Fien" (Fien Meijners), 's morgens reeds was

klaargemaakt. Na het eten werd er dan ook wel eens een polonaise gehouden: aan de marktzijde naar buiten en rondom de kerk weer terug via de achterzaal. De ietwat ouderen wandelden dan een grote sigaar rokend en al “boerend” (het ett’n was good veur meka) en hier en daar een praatje makend, door de stad.

Ook werd er gekaart bij café Luttikhuis en vooral in de zomerdag, als de voordeur openstond, kon je op de Markt meegenieten hoe er door van Benthem, Ekelhof, Theo Hulshof en mijn vader gekruisjast werd; het leek er soms wel op, of hun leven er vanaf hing!

De winkel van Essink, met zowel een kruideniers- als een manufacturenafdeling lag precies tegenover café Luttikhuis op de hoek van de Markt. Toen Wim Essink op zeker moment de zaak had overgenomen van zijn ouders liet hij de grote etalageruiten voor een kwart wit schilderen en voorzien van de volgende tekst: “Noar Essink’s Wim veur good grei”. Het oude pakhuis ernaast is nog nagenoeg hetzelfde gebleven als in de jaren veertig. Ik kan mij nog herinneren, dat tijdens de bevrijdingsfeesten in de zomer van 1945 Wim’s vader, Hein Essink, in een stoel gezeten van boven uit het pakhuis de bevrijdingsoptocht heeft bekeken. Het pakhuis is, naar ik meen, in 1946 verhuurd aan Herman op de Weegh uit Denekamp, die er tot 1972 een groentezaak heeft gehad; nu is er een galerie in gevestigd.

Waar nu brasserie “le bon maitre” van Rien Schulten is, woonde vroeger de

familie Snijders. Zij hebben in 1939/1940 het oude woonhuis met niendeur aan de Markt afgebroken en er nieuw gebouwd. Aan de linker kant woonde Gerard Snijders en rechts Marinus Snijders. Ik kan mij nog heel even voorstellen, dat ik hier in het oude huis via de niendeur met een pannetje naar binnenging om melk te halen: zij hadden op de deel koeien.

Op de plaats, waar nu stadscafé “In den Guldene Crone” is, stond het oude pand van Borghorst Maria, een echte ouderwetse kruidenierswinkel met een Bentheimer stenen vloer, waar je, als kind, altijd een lekkere “steek” kreeg. In de oorlogsjaren was hierin tijdelijk het distributiekantoor gehuisvest en na de oorlog heeft Jan Olde Daalhuis hier een groente- en fruitwinkel gehad. Nu staat het pand in verkleinde vorm op het terrein van het Openluchtmuseum Ootmarsum.

Naast het pand van Borghorst stond het huis van de familie Kleinschmit, een klein, smal pandje.

Kunstschilder Piet Kleinschmit groeide er op. Heel veel families hebben hier later gewoond: de families Johannink, Budding, ter Avest, Smit, Baasdam, Budde en Heupink. Laatstgenoemde families woonden hier tijdelijk in de vijftiger jaren, toen zij nieuw bouwden in respectievelijk de Marktstraat en de Grotestraat.

Ons huis ernaast (nu VVV) was een heel oud pand, dat mijn overgrootvader Simon Brons in 1846 gekocht heeft van B. Schröder, die hier toen al een textielwinkel had. Vijf generaties van onze familie hebben hier gewoond, tot het pand in 1988, bij gebrek aan een opvolger, verkocht werd aan de Algemene Bank Nederland (ABN).

Het oude ziekenhuisje naast ons aan de Markt had toch wel een stukje geschiedenis, nadat hier vroeger eerst al hotel Teusse en later hotel Raatgerink waren gevestigd. Aan de voorzijde boven was een mooie kapel, waar ik vaak met kerstmis misdienaar was en dan van de zusters een aardigheidje kreeg. Als je de voordeur binnenging kwam je in de gang, die aan het eind rechtsaf met een trap naar boven ging en linksaf was een heel lange gang, waaraan de kamers lagen die op de tuin uitkeken en waarin de bejaarden woonden. Op het eind van de gang ging je naar buiten en kwam je in een grote tuin, waarin ook nog een huisje stond, dat voor zieken gebruikt

Guus Brons voor het ouderlijk huis aan de Markt

werd. Ook werden hier de overledenen opgebaard. Verder stonden er schuren, waar een washok en opslag van aardappelen en kolen was. Tevens was hier de “Wijk” in gehuisvest (nu Wit Gele kruis). Van hieruit bezochten de zusters, o.a. Rigoberta en Amantia, de zieke mensen in de parochie. Zuster Rigoberta was de eerste non die op een motor, eind dertiger jaren, de mensen bezocht. Eind jaren zestig zijn de zusters naar huize Franciscus aan de Schiltstraat verhuisd.

Gasthuisstraat

Gasthuisstraat

Het eerste pand in de Gasthuisstraat, naast het ziekenhuis, daar woonde in vroeger jaren schilder ten Bokum, daarna de familie Rolink en weer later de familie Toon Geerdink, aannemer. Nu is hier een parkeerpleintje met garageboxen. Waar nu “Galerie Ton Schulten” is, was vroeger de ingang met dubbele poorten van de tuin van de zusters en daarnaast de reeds eerder genoemde schuren van deze zusters. Hiernaast de grote schuur van de familie Rikmanspoel die voor opslagmaterialen gebruikt werd en nu bibliotheek Ton Schulten is.

Daar weer naast de echt oude schuur van bakker Brandehof: voor opslag van hooi op de zolders en beneden de varkens- en koeienstal en takkenbossen die bestemd waren voor het vuur in de oven : dus een boerderij in het klein! Nu is hier galerie “de Gezusters”.

In het laatste pand aan deze straat woonde Brinkers, die handelde in kippen (hônner Brinkers), een piepklein huisje met een kleine opslagruimte rechts van het huis, waarin de transportfiets stond, waarop korven met kippen geplaatst werden, die dan verhandeld werden. Later was hier het slachthuis van slager Floom; nu is het een galerie.

Lopen we weer terug naar de Markt dan zien we in gedachten ‘s morgens al vroeg de bakkers Brandehof en Wientjes hun ochtendpraatje maken

Gasthuisstraat

(de stoet zit dan a in'n oam'n) en komen weer op de Markt bij het pand van "Tijhuis" waar Lilian Luiten tot eind 2008 een galerie had. Hier was vroeger de winkel van Schulten, die kantoorartikelen e.d. verkocht. In 1928 kocht Tijhuis uit Hellendoorn dit pand, waar kruideniersartikelen, manufacturen, kantoorbenodigdheden en rookartikelen werden verkocht. Ik weet nog, dat aan de Marktzijde grote, lange ramen waren, waarachter de grote stopflessen met snoep stonden en als wij dan op de Markt voetballen met de twee lindebomen, als doelpalen, dan kon het wel eens gebeuren, dat er ruiten sneuvelden. Later heeft Vosmer uit Delden hier ook nog enige jaren een zelfbedieningszaak in kruideniersartikelen gehad.

Marktstraat

Antiek Fröhlich aan de overkant van Lilian Luiten was vroeger de schoenenzaak van Theo Hulshof, waarna Ben Olde Meule hier ook weer schoenen verkocht. Olde Riekerink en weer later schoenenzaak "Florence" zetten deze zaak weer voort. Door de openstaande ramen hoorde je 's zomers het geklop van schoenmaker Hulshof die laarzen of schoenen op de leest repareerde. Hij had links de winkel en rechts de werkplaats.

Het statige pand het "Koopmans- of Cremershuis" hiernaast, heeft heel wat oude Ootmarsumse families, gekend. De familie Menco was de laatste bewoner, voordat in begin jaren twintig het pand door Gerhard Essink werd gekocht; het wordt nu nog steeds bewoond door de familie Essink.

In het smalle pand hier tegenover, waar nu kapsalon Vivaldi zit, was vroeger drukkerij Smit gevestigd. Daarna heeft slager Floot hier jarenlang een slagerij gehad, waarna Frans Kuipers hier een zaak in noten, kaas en dergelijke had.

Bakker Giel Wientjes op zijn transportfiets

Ernaast Brood en Banketbakkerij Wientjes, die het pand van de familie Oosterwijk kocht en waarvan Antoon Wientjes de laatste eigenaar en bewoner was. In de winkel hingen heel wat ingelijste oorkondes van prijzen die Wientjes gewonnen had met brood en banket. Achter de toonbank stond moeder Wientjes en later Christien. Het pand werd in 1994 verkocht aan Toon Schulten. Deze heeft het pand afgebroken en geheel in dezelfde stijl weer opgebouwd en het heet nu “Galerie Chez Moi Ton Schulten”.

Generatieslang heeft de familie Brandehof in het pand hiernaast een brood- en banketbakkerij gehad tot in de jaren negentig het pand verkocht werd aan Henk Kamp, die in antiek

deed. Enige jaren later werd ook dit pand door Toon Schulten gekocht voor uitbreiding van zijn ernaast gelegen galerie, nadat hij het geheel in oorspronkelijke stijl teruggebracht had.

Aan de overkant het oude Posthotel, nu hotel de la Poste, waarvan Antoon Beukers eigenaar was, geholpen door zijn zussen Christien en Wilhelmine. Het was het oudste en deftigste hotel van Ootmarsum, waarin tevens een agentschap van de K.L.M. gevestigd was en waarover men alle informatie van Beukers kon krijgen. In de jaren vlak na de oorlog kwamen hier nog bekende KLM- mensen logeren, zoals Viruly, Plesman en Parmentier. En natuurlijk verschillende textielbaronnen uit Enschede, zoals de Stroiïns en de Bleijdensteins om er maar een paar te noemen. Na het overlijden van Beukers kocht Pim Silderhuis het pand en verkocht het even later weer door aan een zekere mevrouw Ruiter, die meer poezen dan gasten in het hotel had. Als je door de Marktstraat liep zag je bij de la Poste soms enkele katten op de vensterbanken voor de ramen liggen! In 1962 kocht Knol uit Almelo hotel de la Poste en sinds ongeveer 2005 is Ernst Busscher uw gastheer.

In het ernaast gelegen prachtige vakwerkpand, waar Sylvia Tijhuis haar modezaak heeft, was vroeger de kruidenierswinkel van Muurlink, later van Rolink en weer later van Jan Beld. Hij verkocht naast de kruidenierswaren en tabaksartikelen ook nog fietsen. Ik herinner me nog, dat in de beginjaren vijftig bij hotel Tubantia bussen met reizigers uit Scandinavië kwamen. Deze waren op doorreis naar Parijs en gingen ‘s morgens, voordat men verder reisde, nog enkele inkopen doen. Zo ook bij Beld, waar de dames nog snel even een paar doosjes sigaren kochten en even later met een sigaar in de mond(!) uit de winkel kwamen en.....dââm’p as ze deud’n !!!!

Dit was voor ons “opschöttelingen” compleet iets nieuws: vrouwen die sigaren roken. Hier tegenover was de winkel van “Rikman’s Jan” (Rikmanspoel), in galanterieën en ijzerwaren. Na het overlijden van haar man had Truus Rikmanspoel er ook nog enige tijd een dierenpeciaalzaak. Later had Frans Kuipers hier enige jaren een groente- en fruitwinkel; nu is hier een wijnproeverij gevestigd: The Wine Gallery.

Waar nu Hannie Schulten haar schoenenzaak “Elle et Lui” heeft, was vroeger generatieslang de winkel van Budde in goud, zilver en uurwerken gevestigd. Een van de windvanen op het dak herinnert hier nog aan. Ook heeft Hofland uit Denekamp hier nog enige jaren gezeten, waarna Bert Mensink een juwelierszaak in het pand had en het huis weer verkocht.

Aan de andere kant van het “stengske” was café Ossenvoort, Daar stonden Bernard en Truus Ossenvoort beiden achter het schap, als er klanten waren. Het café heeft heel wat uitbaters gekend, waarvan Paul Klaas de bekendste is gebleven. Hij gaf het café de naam “de Poort”.

Het vroegere hotel Kip, later Tubantia, is nu de plek waar de Rabobank staat. Na de oorlog is er de grenswacht ingekwartierd geweest, waarna het hotel

verhuurd werd aan Jan Meijer en weer later aan Fokkinga, die de laatste hotelhouder was, voordat het omstreeks 1970 definitief aan de bank werd verkocht. Ik herinner mij nog het oude hotel, waar een paar grote kastanjabomen voor stonden, één voor de veranda en één even verderop bij de Westwal. Voor deze boom stond nog een benzinepomp voor de gasten en hier was in de oorlogsjaren ook de bushalte van de T.E.T. Deze bussen reden in de oorlog met een grote houtketel achter op de bus gemonteerd, waar aan de achterkant dan zo’n luchtklepje was aangebracht. Wij hadden als jongens al gauw door, dat wanneer je hier de hand of een papier voorhield, de motor

van de bus afsloeg en dan had je de poppen aan het dansen. Hilariteit overall en bij de chauffeurs nog het meest, kun je begrijpen.

In het grote huis op de hoek Westwal/Marktstraat, waar thans bloemen speciaalzaak “De Bloembinder” is gevestigd, had aan de linkerkant Haarhuis de fotozaak en aan de rechterkant woonde Hulsink. Voor tv-ontvangst in het nog experimentele stadium had hij een grote mast boven op het dak geplaatst, waarmee hij de signalen vanuit Eindhoven opving. Door het etalageraam konden wij dan de beelden zien op een scherm, zo groot als een sigarendoos. Later kocht hij het gedeelte van Haarhuis erbij en kwamen in het pand de kantoren van zijn kabelbedrijf en aan de zijkant was nog het woongedeelte. Na verkoop werd het pand omgebouwd tot hotel en daarna kreeg het een zakenbestemming.

Hier tegenover was het schoolplein met erachter de Hervormde School; op dit plein had smid Rikmanspoel enige materialen liggen. Bij de hiernaast gelegen smederij was het altijd een drukte van belang: de hoefijzers werden op maat gemaakt en de paarden beslagen (dat vonden wij zo lekker ruiken) en er werden hoepels om de houten raderen pas gemaakt. Tijdens de bevrijdingsfeesten had het Marktveerl’n dit schoolplein prachtig mooi versierd: er was een fontein gebouwd tussen dennenbomen en ander groen, die ‘s avonds prachtig verlicht was.

Naast de smederij was de winkel van Avéres in kruidenierswaren. Je kwam er nooit voor niets: ze verkochten bijna van alles: schoenveters, tennisballen, speelgoed, groente, fruit, boter, kaas, vaatdoeken, enz. enz.

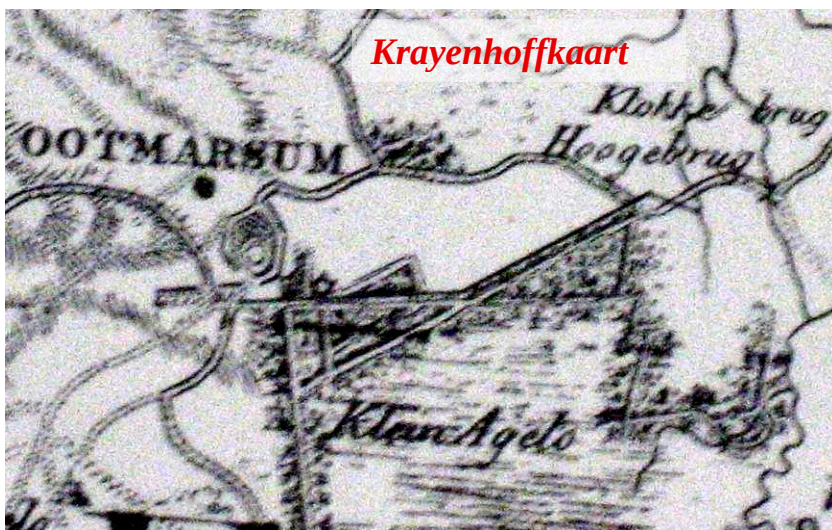
Naast de winkel was “de steg”, die naar de verderop gelegen tuinen liep. Hier hadden wij ook onze tuin met een prieeltje onder een grote treurwilg. Ook hadden Avéres, Tijhuis, Niemeijer, Buijvoets en anderen hier hun tuin.

Aan de andere kant van “de steg” was de schoenmakerij van “schoester” Janse. Een prachtfiguur met een grote hangsnor, die wanneer je schoenen bracht en vroeg, of die nog gemaakt konden worden, altijd gromde en tegensputterde. Zijn vrouw Feem, die hem soms hielp, was in onze ogen altijd boos en mopperig op hem. Later heeft kapper Holsink hier nog zijn kapperszaak gehad en Johan Peters zijn schoenenzaak. Hiernaast was jarenlang schilder Wilms, die tevens een drogisterij had, woonachtig. Ik kan mij nog herinneren, dat met de bevrijding grote colonnes tanks en legervoertuigen uit de Molenstraat komend en de Denekamperstraat opdraaiend, de hele straat omploegden en de straatstenen alle kanten uitvlogen. Bij Wilms en Janse waren er daarom op aanraden van de militairen grote planken voor de etalageramen geslagen.

Dit is zo ongeveer mijn verhaal over de Markt, Marktstraat en Gasthuisstraat, waarover eigenlijk nog veel meer te vertellen is.

Historie van een nieuwe wijk

De geplande woningbouw voor de uitbreiding van Ootmarsum is gesitueerd aan de zuidoostelijke kant. Het gebied ligt grotendeels in de buurtschap ‘Klein Agelo’. Voordat in 1811 op last van keizer Napoleon in Nederland de gemeentes werden ingevoerd, was het gebied gelegen in de marke van Groot- en Klein Agelo. Bestuurlijk viel dit gebied onder het richterambt Ootmarsum, in tegenstelling tot de stad Ootmarsum, die onder de jurisdictie van het stadsgerecht Ootmarsum viel.

Op de zogenaamde ‘Krayenhoffkaart’, die te dateren is tussen 1798 en 1822, zien we ten zuiden van Ootmarsum duidelijk herkenbaar de Alleeweg liggen, omgeven met opmerkelijke driehoeken.²⁸ Deze driehoeken vormden de begrenzing van het bos dat bij het ‘Huis Ootmarsum’ hoorde (de voormalige Commanderie). In de huidige situatie anno 2008, zijn deze driehoeksvormen nog steeds in enkele percelen rond de Alleeweg te herkennen. Ook de vorm van de wijk Brookhuis is uiteindelijk een voortvloeisel van deze driehoeken. De oude gemeentegrens tussen Ootmarsum en Denekamp is nog te zien als de kadastrale bronnen van 1832 worden geraadpleegd. De eerste vastlegging van het kadaster laat zien wie de **eigenaren** waren (dus niet vanzelfsprekend

²⁸ De kaart is aanwezig in het archief van de Vereniging Heemkunde Ootmarsum

de bewoners!). Bovendien geeft het een goed beeld waarvoor de grond toen gebruikt werd. De aard van het gebruik was immers bepalend voor de te betalen grondbelasting.

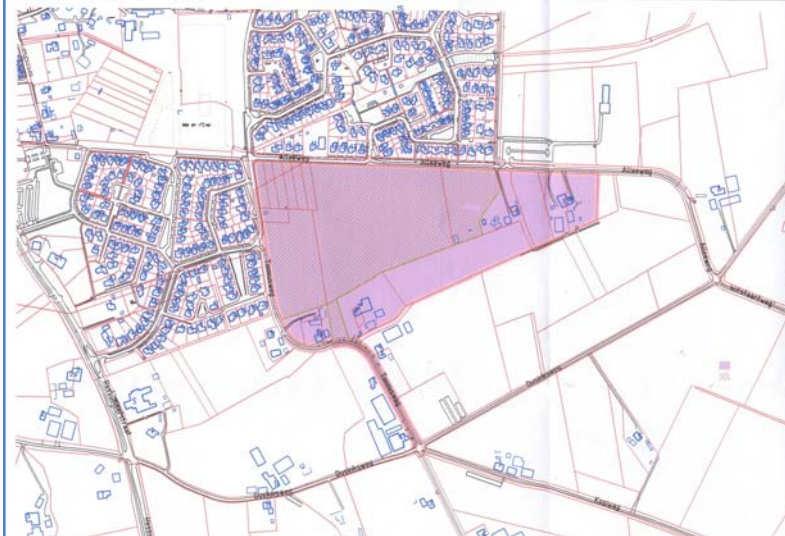
Ook hier is de Alleeweg weer een herkenningspunt. Op basis van de beschrijving in het kadaster wordt duidelijk dat nog geen sprake is van een echte weg. Het tracé bevat diverse aaneengesloten percelen die aangemerkt werden als weiland met bomen. Dat doet vermoeden dat er een pad gelopen heeft dat vergelijkbaar is met het pad onder de bomen langs de huidige visvijvers. Het pad werd vroeger ook wel aangeduid als ‘Poolstegge’, vermoedelijk omdat het leidde naar het boeren erf ‘Poolboer’ aan het einde van de huidige Alleeweg.

Op de kadastrale kaart zien we ten zuiden van de Alleeweg, op de grens van de nieuwe woonwijk, een smalle strook bos (perceel 26). Dit perceel bos kent van oudsher de naam ‘Vinken-bril’. Ook nu ligt het perceel nog steeds onveranderd als een bos temidden van de weilanden. De vorm en ligging maken duidelijk dat het perceel van oorsprong iets te maken heeft met de driehoeken die we zagen op de ‘Krayenhoffkaart’.

De meeste eigenaren van de percelen zullen de grond vermoedelijk rond 1811 in eigendom verworven hebben.²⁹ Toen werden namelijk de gronden van het ‘huis Ootmarsum’ door middel van openbare veilingen verkocht. Het huis had veel bezittingen in dit gebied. Overigens werden veel gronden en boerderijen gekocht door kapitaalachtige lieden, die het vervolgens bleven verhuren aan de zittende pachters. Op dit moment hebben we nog geen verder onderzoek gedaan naar de situatie vóór 1832.

Het bestemmingsplan voor het uitbreidingsgebied krijgt de naam ‘Brookhuis’, genoemd naar de laatste bewoner die een landbouwbedrijf uitoefende op het erf ‘Timmusboer’.

²⁹ Zie o.a. W.H. Dingeldein: *Over eenige goederen van het huis Ootmarsum III in verslagen en mededelingen van Overijssels regt, 1950*

Plankaart Ootmarsum met uitbreiding daarop getekend

De straatnaam ‘Timmusweg’ is ook afgeleid van dit erf. Op de kadastrale kaart uit 1832 is te zien dat een deel van de huidige Timmusweg al aanwezig was. De contouren van de ‘slingerbochten’ waren echter nog niet aanwezig. Er is verder nog sprake van stukken heide en broekgrond, die gemeenschappelijk bezit vormden van de boeren in de marke Agelo. Door dit gebied loopt nu de Dusinksweg.

De gemeente Dinkelland had in het ontwerpbestemmingsplan het idee opgevat om de nieuwe wijk de naam ‘Arionshof’ te geven, als verwijzing naar de fontein Arion die ooit de binnenplaats van het Huis Ootmarsum sierde (de voormalige Commanderie). Arion was een prachtig standbeeld dat fungeerde als fontein. Het stond ongeveer op de plaats die we nu aanduiden als Oldenzaalsvoetpad, tussen de woningen van H. Heupink en J. Wientjes. Het vernoemen van het huidige uitbreidingsgebied naar deze fontein zou elke historische grondslag missen, omdat het gebied niets van doen heeft met de fontein. Mede naar aanleiding van de reactie van de vereniging Heemkunde Ootmarsum, is vervolgens deze historische fout hersteld en is teruggekeerd naar de benaming ‘Broekhuis’.

Op de kaarten is het bestemmingsplan te zien in de huidige situatie en de situatie van het grondgebruik in 1832. Tevens is in de lijst achter de kaarten per perceel aangegeven wie de eigenaar was, zijn beroep en diens woonplaats.

Kadaster 1832 van het gebied dat als ‘Broekhuis’ de volgende uitbreidingswijk van Ootmarsum wordt. Voor een klein deel ligt dat gebied in de voormalige gemeente Ootmarsum en grotendeels in de voormalige gemeente Denekamp.

Kadasterkaart 1832 met kleuren grondgebruik en nummering van de percelen

Kadastraal gemeente Denekamp, sectie C (Tilligte)

Nr.	voornaam	Achternaam	beroep	woonplaats	gebruik
3	Hermannus	Bruggink	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
4	Gerrit Jan	Wolkotte	landbouwer	Nrd Deurningen	bouwland
5	Gerrit	Nijhuis	slager	Klein Agelo	bouwland
6	Gerrit Jan	Smithuis	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
7	Jannes	Stevelink	landbouwer	Klein Agelo	weiland met boomen
8	Jannes	Stevelink	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
9	Daniel	Tuller	kleermaker	Ootmarsum	bouwland
10	Jannes	Stevelink	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
11	Jannes	Stevelink	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
11A	Jannes	Stevelink	landbouwer	Klein Agelo	huis en erf
12	wed. Jannes	Ratgerink	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
13	wed. Jannes	Ratgerink	landbouwer	Klein Agelo	hooiland
14	Thomas	Deders	landbouwer	Klein Agelo	hooiland
15	Hendrik	Bartelink	timmerman	Ootmarsum	weiland
16	Hendrik	Bartelink	timmerman	Ootmarsum	weiland
17	Jan	ten Bokum	wever	Ootmarsum	bouwland

Nr.	voornaam	Achternaam	beroep	woonplaats	gebruik
18	Jan	ten Bokum	wever	Ootmarsum	weiland met boomen
19	Adolf	Keijler	winkelier	Ootmarsum	bosch
20	Adolf	Keijler	winkelier	Ootmarsum	bouwland
21	Adolf	Keijler	winkelier	Ootmarsum	bosch
22	Bernardus	Vinken	landbouwer	Ootmarsum	weiland
23	Albert	Lohuis	landbouwer	Klein Agelo	weiland met boomen
24	Albert	Lohuis	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
25	Albert	Lohuis	landbouwer	Klein Agelo	huis en erf
26	Bernardus	Vinken	landbouwer	Ootmarsum	bouwland
27	Gradus	Morshuis	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
28	Gradus	Morshuis	landbouwer	Klein Agelo	weiland en bomen
29	Gerrit Jan	Wolkotte	landbouwer	Nrd Deurningen	weiland met boomen
30	Gerrit Jan	Wolkotte	landbouwer	Nrd Deurningen	bouwland
31	Jannes	Brookhuis	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
32	Jannes	Brookhuis	landbouwer	Klein Agelo	weiland met boomen
33	Bernardus	Cramer	koopman	Ootmarsum	weiland met boomen
34	Bernardus	Cramer	koopman	Ootmarsum	hooiland
35	Bernardus	Cramer	koopman	Ootmarsum	hooiland en bouwland
36	Adolf	Keijler	winkelier	Ootmarsum	hooiland
37	Adolf	Keijler	winkelier	Ootmarsum	huis en erf
38	Gerrit	Nijhuis	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
39	Gerrit	Nijhuis	landbouwer	Klein Agelo	huis en erf
40	Gerrit	ter Brake	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
41	Gerrit Jan	Scholten	landbouwer	Klein Agelo	huis en erf
41A	Gerrit Jan	Scholten	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
42	De Markte van Agelo			huis en erf	
43	De Markte van Agelo			bouwland	
44	Gerrit	Raatgerink	landbouwer	Klein Agelo	hooiland
45	wed. Willem	Berends	rentmeester	Raalte	hooi en bouwland
46	wed. Willem	Berends	rentmeester	Raalte	huis en erf
47	Gerrit	Raatgerink	landbouwer	Klein Agelo	Weiland

Nr.	voornaam	Achternaam	beroep	woonplaats	gebruik
48	wed. Willem	Berends	rentmeester	Raalte	huis en erf (vh Raatgerink?)
49	wed. Jannes	Raatgerink	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
50	wed. Willem	Berends	rentmeester	Raalte	huis en erf
51	wed. Willem	Berends	rentmeester	Raalte	bouwland
52	Berend	ter Duis	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
54	Hermannus	Bruggink	landbouwer	Klein Agelo	bouwland en weiland
92	Markte van Agelo			heide met broekgrond	
93	Markte van Agelo			heide	
94	Bernardus	Broekhuis	landbouwer	Klein Agelo	bosch
95	Bernardus	Broekhuis	landbouwer	Klein Agelo	huis en erf
96	Bernardus	Broekhuis	landbouwer	Klein Agelo	bouwland
97	Bernardus	Broekhuis	landbouwer	Klein Agelo	weiland met bosch
98	Gerardus	van Kesbergen	doctor	Ootmarsum	hooiland
99	Bernardus	Vinke	landbouwer	Ootmarsum	hooiland

Kadastraal gemeente Ootmarsum, sectie A

Nr.	voornaam	achternaam	beroep	woonplaats	gebruik
950	Hendrik	Bertelink	timmerman	Ootmarsum	weiland
951	Hendrik	Bertelink	timmerman	Ootmarsum	opg. boomen
952	Hendrik	Bertelink	timmerman	Ootmarsum	opg. boomen
953	Hendrik	Bertelink	tuinman	Ootmarsum	weiland
954	Jan	ten Bokum	landbouwer	Ootmarsum	bouwland
955	Jan	ten Bokum	landbouwer	Ootmarsum	bosch
956	Adolf	Keijler	winkelier	Ootmarsum	bosch
957	Adolf	Keijler	winkelier	Ootmarsum	bouwland
958	Adolf	Keijler	winkelier	Ootmarsum	bosch

*Erve Brookhuis, waar de
nieuwe wijk naar
genoemd is.*

Als de rook (bijna) om je hoofd is verdwenen³⁰

Ootmarsum heeft al de nodige jaren een traditie op het gebied van tabak- en sigarenfabricage. Het aantal producenten is echter sterk teruggelopen. Alleen het bedrijf Heupink & Bloemen Tabak B.V. is momenteel nog actief.

Echter de tak Heupink is momenteel niet meer in het bedrijf vertegenwoordigd. Hans, de laatste telg van de familie Heupink die deel uitmaakte van het bedrijf Heupink en Bloemen, is inmiddels definitief uitgetreden.

Vooruitlopend op een mogelijke uitgave over de tabaksindustrie in Ootmarsum door Heemkunde Ootmarsum wil de werkgroep Genealogie alvast de stamreeksen van belangrijke Ootmarsumse fabrikanten op dit gebied in kaart brengen.

Uitsluitend omdat Heupink en Bloemen momenteel het enige nog operationele tabaksbedrijf in Ootmarsum is, hebben we als werkgroep besloten om zowel van de familie Bloemen als van de familie Heupink een stamreeks nader uit te werken.

Een stamreeks wil zeggen dat het onderzoek zich beperkt tot de rechte mannelijke lijn, met als uitgangspunt de jongste mannelijke telg van de in beeld te brengen familie. Vervolgens komen de ouders van deze persoon, de ouders van de vader, de ouders van de grootvader, etc. aan bod.

A. Stamreeks tabaksproducent Bloemen

De voorouders van de familie Bloemen zijn afkomstig uit Oldenzaal.

I. Wilhelmus Josephus Lambertus Bloemen, geboren op 17-12-1810 in Oldenzaal als zoon van Gerardus Plechelmus Bloemen en Joanna Hermanna Bloemen, trouwde op 6-7-1842 in Ootmarsum met Hermanna Vos (huwelijksakte 7). Hermanna Vos is op 1-4-1818 geboren in Ootmarsum. Zij kregen op 13-3-1853 een zoon, genaamd Bernardus Hendrikus (geboorteakte 14). In deze akte staat aangegeven dat de vader het beroep van winkelier uitoefende in Ootmarsum.

Hij werd bij de aangifte van zijn zoon vergezeld door een tweetal getuigen uit Ootmarsum, te weten de goud- en zilversmid Egidius Wientjes en de borstelmaker Antonie Evers.

Wilhelmus is op 68-jarige leeftijd op 19-12-1878 overleden in Ootmarsum

³⁰ Vrij naar een tekst van Boudewijn de Groot

(overlijdensakte 32) en Hermanna op 3-3-1856, eveneens in Ootmarsum, op de leeftijd van 37 jaar (overlijdensakte 13).

II. Bernardus Hendrikus was 27 jaar oud toen hij trouwde met Hendrika

No. 14 Op heden den *viertiensten* der maand *Maart*
des jaars een duizend achthonderd drie en vijftig, compareerde voor ons *Stads Scher.*
Dirk Lannenvangh Burgermeester
Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente *Ootmarsum*
Provincie Overijssel, *Wilhelmus Josephus Lambertus Bloemen*
oud *zestien* jaren, *verwelde* wonende
te *Ootmarsum* geadsisteerd door twee getuigen, de eerste genaamd
Egidius Wientjes
oud *zestien* jaren, *oud in Ootmarsum* wonende
te *Ootmarsum* en de tweede *Antonie Evers*
oud *zestien* jaren, *verwelde*
wonende te *Ootmarsum* dewelke ons heeft verklaard, dat *zijn*
huwelijk *Hermanna* *Doet* *zondert*
van *wonende* *te* *Ootmarsum*
op den *viertiensten* des *avonds* te *negen* ure,
te *Ootmarsum* is bevallen van een kind van het
mannelyk geslacht aan hetwelk de voornaam *zijn* gegeven van
Bernardus Hendrikus
Van welke verklaring wij deze acte hebben opgemaakt, die na gedane voorlezing is geteekend door ons
de *compareerden* de *bride* getuigen
W. J. L. Bloemen
E. Wientjes
A. Evers *P. H. Lannenvangh*

Geboorteakte nr. 14 (15-3-1853) van Bernardus Hendrikus Bloemen

Maria Minke. Zij is geboren op 18-4-1857 in Avereest. Hun huwelijk vond plaats op 27-9-1880 eveneens in Avereest (huwelijksakte 43).

De beide echtelieden gingen wonen in Ootmarsum, waar Bernardus op enig moment begonnen is aan zijn werkzaamheden als sigarenfabrikant.

Zij kregen op 7-2-1882 in Ootmarsum een zoon, genaamd Wilhelmus Josephus Lambertus (geboorteakte 6).

Bernardus is op 27-2-1931 in Ootmarsum overleden, 77 jaar oud (overlijdensakte 5). Hendrika is op 73-jarige leeftijd eveneens in Ootmarsum overleden, op 22-2-1931, 5 dagen eerder dan haar echtgenoot (overlijdensakte 3).

III. Wilhelmus Josephus Lambertus heeft de rol van sigarenfabrikant overgenomen van zijn vader.

Wilhelmus trouwde op 22-11-1920 op 38-jarige leeftijd met Berendina Raboda Weustink (huwelijksakte 12). Berendina is geboren in Ootmarsum op 21-8-1895 (geboorteakte 29).

Op 13-5-1923 werd hun zoon Johannes Gerhardus Maria (Johan) geboren in Ootmarsum, zoals vermeld staat in (geboorteakte 9).

Wilhelmus overleed op 19-6-1945 in Ootmarsum, 63 jaar oud (overlijdensakte 23) en Berendina op 25-6-1970 op de leeftijd van 74 jaar, eveneens in Ootmarsum (overlijdensakte 12).

Vermeldenswaard is dat een broer van Wilhelmus eveneens een tabaksbedrijf is begonnen. Deze broer was Bernardus Johannes Gerhardus (Jan), geboren op 28-5-1884 te Ootmarsum (geboorteakte 21).

Jan trouwde op 26-10-1922, 38 jaar oud, in Ootmarsum met Johanna Susanna Kamphuis (huwelijksakte 12). Johanna was afkomstig uit Klein Agelo, waar zij is geboren op 17-2-1890.

Johanna is op 12-2-1975 overleden te Ootmarsum, terwijl Jan reeds op 57-jarige leeftijd, op 17-5-1942, eveneens in Ootmarsum was overleden (overlijdensakte 18). In zijn overlijdensakte stond als beroep vermeld: tabaksfabrikant en winkelier.

IV. Johannes Gerhardus Maria (Johan) heeft samen met zijn broer Bernardus Johannes Antonius (Bennie) dit tabaksbedrijf voortgezet.

Johan is op 27-jarige leeftijd, op 29-8-1950 (huwelijksakte 11), in Ootmarsum getrouwd met Geertruida Johanna (Truus) Heesink.

Truus is op 24-4-1927 geboren in Groot Agelo.

In 1951, op 10 november, werd hun zoon Richardus Wilhelmus Johannes Bernardus (Richard) geboren in Ootmarsum.

Johan is inmiddels overleden en wel op 23-5-1983 in Ootmarsum.

Omdat het huwelijk van oom Jan kinderloos was gebleven werden beide bedrijven samengevoegd.

*Johan Bloemen en Truus Heesink
29-8-1950*

V. Richardus Wilhelmus Johannes Bernardus (Richard) is de huidige mede-eigenaar van het tabaksbedrijf. Richard is op 20-8-1977, 25 jaar oud, in Ootmarsum getrouwd met Gertruide Maria Josephine (Germa) Slotman. Germa is in Enschede geboren op 10-11-1953.

B. Stamreeks tabaksproducent Heupink (en Reinders)

De voorouders van de tabaksfabrikanten Heupink zijn afkomstig uit Ootmarsum.

I. Gerhardus Bernardus Heupink werd op 1-12-1842 in Ootmarsum geboren als zoon van Gerhardus Heupink en Johanna Borggreve.

Hij was werkzaam als landbouwer. Gerhardus Bernardus trouwde op 6-2-1879 in Ootmarsum met Maria Pigge (huwelijksakte 2).

Maria werd geboren in Borne op 8-2-1845.

Hun zoon Hendrikus Antonius (Hein) werd geboren op 25-9-1885 in Ootmarsum (geboorteakte 26).

Gerhardus Bernardus is op 29-4-1935 in Denekamp overleden (overlijdensakte 25), terwijl Maria eveneens te Denekamp is overleden, op 3-5-1930 (overlijdensakte 40).

II. Hein Heupink is op 30-jarige leeftijd gehuwd met Maria Hendrika Reinders, op 5-10-1915 in Ootmarsum (huwelijksakte 10).

Maria Hendrika werd evenals haar echtgenoot geboren in Ootmarsum en wel op 22-1-1881 (geboorteakte 1).

Uit hun huwelijk werd hun zoon Hermanus Gerhardus Anthonius geboren op 1-9-1917 te Ootmarsum (geboorteakte 24).

Zowel Hein als Maria Hendrika kwamen volgens hun huwelijksakte uit een landbouwersfamilie. Hein heeft samen met een broer van Maria, Johannes Gerhardus Reinders, in eerste instantie als sigarenmaker gewerkt bij sigarenfabrikant Bloemen. Echter in 1913 zijn ze voor zichzelf begonnen met een eigen bedrijfje: Heupink en Reinders. Eerst als sigarenfabrikant, maar in 1926 hebben ze eveneens de vervaardiging van pijp- en pruimtabak (kerftabak) ter hand genomen. Hein is op 28-6-1954 overleden te Ootmarsum (overlijdensakte 9), terwijl Maria Hendrika is overleden op 20-9-1962, eveneens in Ootmarsum (overlijdensakte 12).

III. Hermanus Gerhardus Anthonius (Broer) heeft de activiteiten van zijn vader als tabaksfabrikant voortgezet.

Hij is op 31-jarige leeftijd in Ootmarsum op 30-12-1948 getrouwd met de 27-jarige Johanna Alberta Maria Borggreve uit Tilligte. Zij is aldaar geboren op 8-9-1921. Zij kregen op 12-11-1954 hun zoon Hermanus Johannes Hendrikus Maria (Hans), geboren in Ootmarsum. Hermanus Gerhardus Anthonius is op 1-6-1981 overleden te Enschede. Johanna Alberta Maria is overleden op 23-2-2004 te Ootmarsum.

Op heden den viifden October
negentienhonderd vijftien, verschenen in het openbaar in het Gemeentehuis voor ons
Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente OOTMARSUM

Hendrikus Antonius Heupink, oud
derdies jaren, ligarenfabrikant, gebo-
ren en wonende te Ootmarsum, meer-
derjarige Heupink, landbouwer en
van Maria Pijsa, zonder beroep, bei-
den wonende te Ootmarsum.

en Maria Hendrika Reinders, oud vier
en dertig jaren, huishoudster, geboren
en wonende te Ootmarsum, meerder-
jarige dochter van Hermanus Reinder,
landbouwer, wonende te Ootmar-
sum en van Leijna Maria aan de
Stegge overleden.

dewelke ons verzochten tot de voltrekking van hun voorgenomen Huwelijk over te gaan, waarvan
de afkondiging is geschied door middel van aanplakking aan het Huis dezer gemeente, op
Zaterdag den achtlienden September dezes jaars

Geene stuiting van dit Huwelijk ons beteekend zijnde, hebben wij de comparanten gevraagd,
of zij elkander tot echtgenooten aannemen en getrouwelijk al de plichten zullen vervullen, welke
door de wet aan den Huwelijken staat verbonden zijn, welke vraag door hen toestemmend
beantwoord zijnde, verklaren wij in naam der Wet, dat door het Huwelijk zijn vereenigd

Hendrikus Antonius Heupink

en Maria Hendrika Reinders

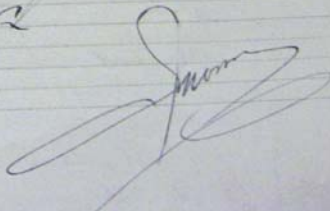
Waarvan wij deze akte hebben opgemaakt in tegenwoordigheid van

Hermanus Johannes Reinders, oud een en
veertig jaren, arbeider, Johannes Kar-
pinus Henniglo, oud acht en veertig
jaren, landbouwer, beiden wonende
te Ootmarsum.

Waarvan akte welke overeenkomstig
de wet is voorgelezen.

Het Heupink
en Reinders

B. J. Reinders
J. H. Henniglo

Huwelijksakte nr. 10 (5-10-1915): Hendrikus Antonius (Hein) Heupink en
Maria Hendrika (Miet) Reinders

IV. Hermanus Johannes Hendrikus Maria (Hans) is op 10-12-1982, op
28-jarige leeftijd, in Ootmarsum getrouwd met Elisabeth Maria Damhuis. Zij
is geboren op 10-9-1959 in Tilligte.

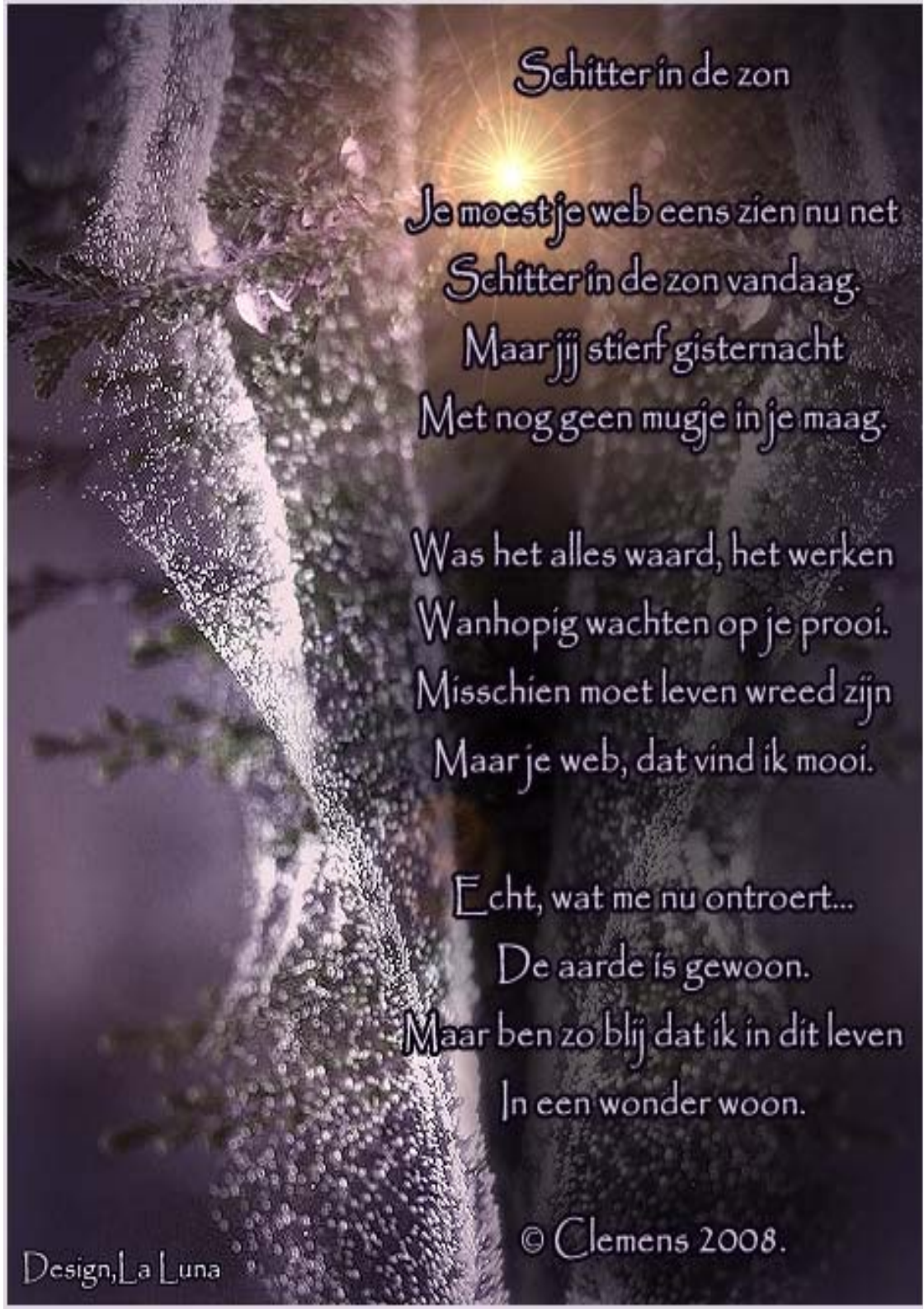
*1938: Jubileumfoto ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van
Tabaksfabriek Heupink en Reinders.*

Op de foto de familie Heupink en de familie Reinders.

*vlnr voor Broer (Herman) Heupink, Mevr. Miet Heupink, kind John Reinders,
Hein Heupink sr., kind Benno Reinders (Peter), Jan Reinders sr., kind Wil Reinders,
mevr. An Reinders, Herman Reinders,
achter vlnr Gerard Heupink, Henny Heupink, Marie Heupink,
Riky Reinders, Jo Heupink, Sien Reinders, Ank Reinders,
Miny Reinders, Willem Reinders, Trees Reinders*

Bronnen

- Archief gemeente Dinkelland; waaronder o.a. archief Ootmarsum, en archief Denekamp.
- Twents Streekarchief Delden.

Schitter in de zon

Je moest je web eens zien nu net
Schitter in de zon vandaag.
Maar jij stierf gister nacht
Met nog geen mugje in je maag.

Was het alles waard, het werken
Wanhopig wachten op je prooi.
Misschien moet leven wreed zijn
Maar je web, dat vind ik mooi.

Echt, wat me nu ontroert...
De aarde is gewoon.
Maar ben zo blij dat ik in dit leven
In een wonder woon.

© Clemens 2008.

*Pand Ganzenmarkt 2, nu Kerkplein 15,
vóór de restauratie in 1974.*

Een pittoresk huis aan het Kerkplein

Vooraf

Het is een opmerkelijk straatje, dat het Kerkplein met de Ganzenmarkt verbindt. Er is geen enkele buitendeur te vinden, zodat er ook geen huisnummering is.

Op de stadsplattegrond heeft het de naam van Oude Wemestraat gekregen. Wanneer het straatje deze naam heeft gekregen is onduidelijk. Een verklaring zou kunnen zijn, dat het gebied rondom de kerk vanouds Weme werd genoemd. De bebouwing is kleinschalig. Er was amper ruimte om hier drie woningen te bouwen, zoals de kadasterkaart van 1829 aantoonde. Eigenlijk is het een soort eiland omgeven door Ganzenmarkt, Kerkplein en de al genoemde Oude Wemestraat.

De oudste stadsplattegrond van Ootmarsum (1550) van Jacobus van Deventer laat zien, dat het straatje in feite het verlengde is van de Dwarsstraat, die uitkwam op de Ganzenmarkt. Deze buurt werd het Hogelindenviertel genoemd. Het buurtje rondom het straatje werd voornamelijk door kleine ambachtslieden bewoond en ook wel Kaar(n)emelk genoemd. Na de bevrijding in 1945 hadden bewoners van deze hoek een poort gemaakt met daarin een melkbus.

Niet ondenkbaar is de gedachte, dat het vroeger een oude doorgaande weg was, langs en naar de kerk, nog voordat Ootmarsum versterkt werd met wallen en grachten, vervolgens via Oldenzaalsvoetpad, Agelo en Oldenzaalsedijk verder naar het zuiden.

Terugkomende op de bebouwing is er van de drie oorspronkelijke huizen op bovengenoemde kadasterkaart nog één over. Het is door het nog aanwezige vakwerk, de inrijpoort en de ligging op de hoek van het Kerkplein en Ganzenmarkt, ook het meest markante huis. Tegenwoordig heeft het huisnummer Kerkplein 15, maar in de zeventiger jaren van de vorige eeuw was het Ganzenmarkt 2.

Kerkplein 15

Over dit huis gaat dit verhaal.

Zover bekend is er geen afbeelding van het huis. Wel heeft G.A. van Oosterhaut een in 1829 gedateerd aquareel ge-

schilderd van de r.-k. kerk waarop een deel van de buitenmuur van het huis te zien is (witte vakwerkmuur). Verondersteld kan worden, dat de bouw van het huis samenvalt met de geschiedenis van de kerk. Eerst toen er ruimte kwam aan de zuidzijde van de kerk, door een versmalling van het kerkhof, kon daar gebouwd worden.

Zoals eerder gezegd, was toen de Oude Wemestraat wellicht een verbindingsweg.

De meeste toenmalige bewoners van Ootmarsum waren zgn. akkerburgers. Zij sloegen hun oogst in huis op via een inrijpoort. Bij ons huis bevond deze zich aan de kerkzijde, terwijl het woongedeelte aan de Ganzenmarkt gelegen was.

Op de eerste kadasterkaart van 1829 laat de plattegrond (kadaster-nummer 802) het huis zien met als uitbouw een bovenkamertje en een klein hofje aan de zijde van de Ganzenmarkt. De oppervlakte van huis en erf is 120m².

Een kadasterkaart uit het begin van de vorige eeuw waarop het kadaster-nummer 802 is vervangen door

1602, toont ook drie percelen, maar met dit verschil, dat van de beide buitenste panden verdwenen.

de uitbouw aan de Ganzenmarkt is

802	Braakhuis	wed. Bernardus	landb.	huis & erf	120 m ²
803	Braakhuis	Gerrit Jan	wever	huis & erf	159 m ²
804	Teves	Geert	kuiper	huis & erf	210 m ²

Weer later maakten de twee linker percelen plaats voor een groter huis gelegen naast ons huis. Het "eilandje" bestaat nu uit twee percelen met de huisnummering Kerkplein 15 en 17.

Een historisch bouwkundig onderzoek van de voormalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg naar ons pand aan het Kerkplein verrichtte A. Warffemius in 1975/76.

In het boek "Ootmarsum binnen de wallen"³¹, beschrijft hij het resultaat van dit bouwhistorisch onderzoek. Enkele citaten uit dit boek pag.89 volgen hieronder:

"Het huis is circa 11,50 m. lang en gemiddeld 7,40 m. breed. Het pand is vier balkvakken lang en bezit vijf ankerbalkgebinten, waarvan de stijlen oorspronkelijk op stiepen of veldkeien rustten. Nu staan zij op een zandstenen voeting. De vijfde stijl is ommetseld. In de 19^e eeuw zijn waarschijnlijk de leemvullingen vervangen door bakstenen en verdwenen de vensters in het eerste en laatste balkvak. Het huis heeft in die tijd zijn woonfunctie verloren. Een stookplaats of schoorsteen is niet waargenomen. De vloer was van Bentheimer zandsteen. De poort slechts 2.02 m. breed."

In de loop van de jaren moet het huis vele veranderingen hebben ondergaan. Dit hangt samen met de verschillende bestemmingen of functies, die het kreeg. De oorspronkelijke bestemming was een kleine woning, die deels ook mogelijkheden bood voor agrarische activiteiten; de poort aan het Kerkplein met daarachter een kleine deel en paardenstal wijzen hierop.

Aan de zijde Ganzenmarkt lag het woongedeelte. Het is helaas onbekend waaruit dit bestond.

De eerder genoemde aquarel uit 1829 geeft een beeld van de zijmuur met 5 stijlen of posten en 12 vakken. Thans zijn er in de zijmuur 16 vakken. De vakwerkvullingen bestaande uit stro en leem zijn later door bakstenen vervangen. Wellicht zijn er toen ook enkele raampjes in het vakwerk aangebracht, is het horizontale vakwerk vernieuwd en uitgebreid.

Op de aquarel van Oosterhuidt is een klein deel van de verticale topgevel te zien, later vervangen door een dakschild of wolfseind.

Toen het huis omstreeks 1889 niet meer bewoond werd, wellicht door de slechte staat waarin het verkeerde, kreeg het pand een bestemming als opslagplaats en kolenschuur. Niet duidelijk is waar de schoorsteen op de nok van het dak stond. Waarschijnlijk stond deze het dichtst bij de Ganzenmarkt. Waarschijnlijk ook zijn in die tijd de uitbouw aan de Ganzenmarktzijde, de tussenmuren en de schoorsteen gesloopt om meer ruimte te krijgen.

Deze toestand duurde voort tot begin 1974. Een jaar later onderging het pand

³¹ Warffemius, Ab., Ootmarsum binnen de wallen. Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist, 2005

onder leiding van de architecten Dethmers en Hulshoff een metamorfose, die heel ingrijpend was. De twee ramen in het vakwerk werden een laag lager aangebracht. Aan de zijde van de Ganzenmarkt kwamen twee grote voorramen en een stookruimte met schoorsteen op het dak. De inrijpoort bleef gelukkig behouden. De gevel hierboven werd teruggebracht in de oorspronkelijke staat, als een eniger mate overkragende verticale gevel.

Het interieur werd verbouwd tot een ruimte met een aparte entree aan de zijde van het Kerkplein; een toilet en een trap naar de zolder, waar een klein appartement kwam met een raam aan het Kerkplein.

In de aanvraag dd.1974 voor de bouwvergunning en restauratie werd als bestemming **winkelpand** aangegeven. Na voltooiing van de restauratie en verbouw werd het een atelier en galerie voor kunstexposities.

Anno 2008 is in het huis een damesmodezaak gevestigd.

Bewoners en eigenaars

De kennis over bewoners en/of eigenaars gaat terug tot in de 18^e eeuw.

De eerste kadasterkaart van 1829 van Ootmarsum wijst Bernardus Braakhuis aan als eigenaar. Geboren in Ootmarsum ± 1761, trouwde hij op 26 april 1797 met Bernarda Keppelink, afkomstig uit Enter. Dit echtpaar kan als eerst bekende bewoner beschouwd worden. Bernard was van beroep timmerman, maar had geen eigen bedrijf aan huis. Ook bebouwde hij op de Binnenes een stuk land buiten de stad, zoals veel Ootmarsummers deden.

Het eerst bekende huisnummer is 214 en werd gevonden in een lijst van patentschuldigen uit 1808. Dit huisnummer komt later enkele malen terug.

Een klokkenschoonmaker uit Nordhorn, Johann Gerhard Quaink (geb. 23.08.1789 te Frenswegen en overleden aldaar 15.03.1858) gaf nr. 214 op als huisadres. Hij woonde kennelijk enige tijd bij de familie Braakhuis in en was patent schuldig (een soort belasting).

Hoewel ons pand een kleine woning was met een bovenkamer en een ruimte daarachter met waarschijnlijk enige bedsteden, woonden volgens de hoofdelijke omslag voor het paardengeld (een belasting op het bezit van een paard) van het jaar 1818 in het pand nr.214 de weduwe B. Braakhuis en Maria Quaink.

Enkele jaren daarvoor, deden de burens Bernardus Braakhuis en Bernardus Brand aangifte van het overlijden op 23.03.1812 van Bernard Braakhuis in het huis nr.214. Eveneens op nr.214 overleed Maria Quaink in 1827. Aangever was Gerrit Jan Braakhuis, van beroep wever.

De weduwe Bernarda Keppelink gaf bij de kadastertelling van 1829 als beroep landbouwer op. Zij overleed op 29 juli 1836 op 70-jarige leeftijd in het huis nr.214. Aangevers van haar overlijden waren Jannes Brand, wioldraaier en Herman ter Horst, schoenmaker.

Het huis kwam nu leeg te staan en was kennelijk te koop.

In 1838 werd nieuwe eigenaar Hendrikus Warnink, geboren in Almelo en bakker van beroep. In Ootmarsum was hij vermoedelijk in loondienst bij een andere bakker. Op 28 juli 1842 ingeschreven in het bevolkingsregister, trouwde hij op 30 september 1841 met Euphemia van Benthem. Of hij ook bewoner was van het huis moet in het midden gelaten worden.

Warnink overleed op 27 april 1878, aangevers waren Jan Ossenvoort en Gerrit Jan Brandehof.

Euphemia Warnink-van Benthem overleed op 15 mei 1892.

Inmiddels was het huis omstreeks 1867 in handen gekomen van med. doctor Bernardus Wilhelmus Essink (zoon van burgemeester Jan Willem Essink en Cath. Joh. Suz. van Coeverden) die getrouwd was met Anna Maria Holtel. Hij overleed in 1869 op 56 jarige leeftijd.

Eigenares van het huis werd zijn weduwe A.M. Holtel. Het huis bestond, zoals het kadaster vermeldt uit huis, stal, erf en oppervlakte 120m². Na haar dood werd het huis door de erfgenamen in 1889 verkocht aan Gerrit Jansz. Ottenhof, getrouwd met Hendrika Gezina van den Koele. Hij gaf het pand een andere functie. Volgens het kadaster kreeg het in 1890 de bestemming van schuur en erf, onder kad.nr.1602. Ottenhof woonde aan de Ganzenmarkt tegenover het huis. Hij was herbergier, vrachtrijder en handelde in brandstoffen. Kennelijk had hij het pand nodig als opslagplaats voor zijn handel.

Zijn dochter Geertruida Euphemia Ottenhof trouwde in 1921 met Johannes Marinus Pikkemaat. De familie Pikkemaat nam omstreeks 1935 de zaak van Ottenhof over en gebruikte het huis ook als schuur en opslagruimte. Via de luiken aan de zijkant werden turf en andere

1948: Het hooi op de wagen wordt opgeslagen op de hooizolder in de kolenschuur van Pikkemaat (voorheen Ottenhof) aan de Ganzenmarkt.

Geheel links woonhuis van schoenmaker Weustink en daarnaast het gebouw CAVV (ABTB)

2008: Pand Kerkplein 15

brandstoffen naar binnengestort. Mede door het gebruik raakte het pand steeds verder verwaarloosd en werd er na 1960 zelfs gesproken over afbraak! Gelukkig keerde zich omstreeks 1974 het tij en werd het pand gekocht door Ton Schulten.

Na grondige restauratie in 1975 werden er door hem regelmatig kunstexposities ingericht. Boven werd het bewoond door Elmira Luttikhuis. Thans is er de damesmodezaak Belmondo gevestigd.

Zonder te overdrijven kan gezegd worden, dat het pand anno 2008 als een zeldzaam relict pronkt op de hoek van de Ganzenmarkt en het Kerkplein.

Bronnen

Archief voormalige gemeente Ootmarsum, Gemeentehuis Dinkelland te Denekamp:

- 1) Volkstelling 1795, stad en omgeving.
- 2) Hoofdelijke omslag geleverde paarden 21.03.1818.
- 3) Patentschuldigen 1808 Ootmarsum.
- 4) Vijftigste penning.
- 5) Boeken burgerlijke stand voormalige gemeente Ootmarsum en bevolkingsregister.
- 6) Kadasterboeken 1839 – 1920.

Archief Bouwzaken gemeente Dinkelland.

Archief Vereniging Heemkunde Ootmarsum & Omstreken.

Literatuur

Gerding, M.A.W., Dorpsgeschiedenis: bewoning en bewoners. Walburgpers, Zutphen 1992.

Klaas, Gustaaf., Ootmarsum, vroeger en nu. Twents-Gelderse uitgeverij, Enschede 1972.

Warffemius, Ab., Ootmarsum binnen de wallen. Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist, 2005.

Mondelinge informatie: Met dank aan de heer J.M. Schulten en de heer J.J.M. Pikkemaat.

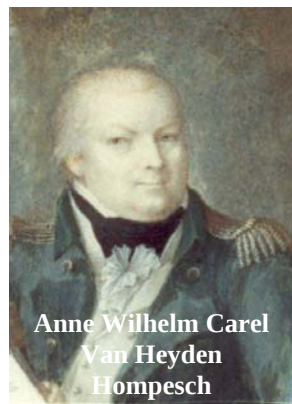
Het hart van Anne Wilhelm Carel van Heyden Hompesch (2)

Het “Jaarboekje 2007” begint met een artikel van de heer H. Eweg over de nachtelijke bijzetting van het hart van Anne Wilhelm Carel Van Heyden Hompesch, de enige zoon van vader Sigismund, de grote papenhater. Deze laatste, drost van zowel Twente alsook een paar jaar van Salland - dit laatste vanwege de hogere verdiensten - was in 1790 overleden en in de grafkelder van de Simon en Judaskerk in Ootmarsum bijgezet. De Baronnes (Anna Sophia von Riedesel) was met de komst van de Fransen naar haar geboorteplaats Braunschweig teruggekeerd, daar in 1803 overleden en

Anna Sophia von Riedesel

begraven. Zoon Anne kon het met zijn moeder totaal niet vinden, het was water en vuur. Anne verbleef dan ook na zijn huwelijk met Isabella Weitolshausen to Schrautenbach (in 1788 gesloten), niet op het Huys in Ootmarsum, maar woonde onder anderen een tijdlang op Weleveld (bij Zenderen) en in één van de drie in bezit van de familie Van Heyden Hompesch zijnde huizen in Zwolle. Bekend is dat Anne enorme schulden had gemaakt. Dat kon ook wel, want hij verwachtte nog wat uit de boedel van zijn ouders. Hij was door zijn moeder echter onterfd. Anne vocht dit aan, zonder resultaat. In enig jaar moet hij naar Bentheim zijn verhuisd waar de familie

Anne Wilhelm Carel
Van Heyden
Hompesch

onroerend goed bezat. Daar stierf Anne 17 jaar later, op dezelfde dag als zijn vader, de 5^e juni.

Hoe het hart werd verpakt

De heer Eweg maakte gewag van de aanwezigheid van een klein rekje dat bij een der loden kisten was aangetroffen, welk de bergplaats kan zijn geweest van een houten kistje met daarin het hart van Anne. Anne's lijk werd in Bentheim begraven.

Een archiefstuk³² geeft ons de lezing hoe een en ander in het werk is gegaan. Advocaat Berends stuurt op 16.12.1809 een brief naar de Graaf van Heyden Reinestein op Laarwoud in Drenthe. Deze is gehuwd met de dochter en enig kind van Anne Willem Carel, en voogd van zijn vrouw wat de nalatenschap van haar ouders en grootouders betreft. Berends schrijft dat op 1 januari 1810 de katholieken weer hun Simon en Judaskerk mogen gebruiken en dat daarom *“niet alleen het orgel, banken, gestoeltens maar ook de zerken er mogen uitgenomen worden”*. Ook de zerken van het *“Huys”* zijn verwijderd: *“waardoor de Grafkelder eenigsints open is geworden en nu slegts met planken weder is toegemaakt, zodat gemakkelijk zoude kunnen opengemaakt worden”*.

Na overleg met de rentmeester Zeiger van de Van Heydens is besloten *“om de Zilveren Lijkbus waarin het hart in een Vles met Spiritus is bijgezet, er provisioneel (tijdelijk) te laten uittomen, dog de vles is er in gebleven. Daar de Kerk nu alle dagen open is en er dus yder kan ingaan, zo was het zeer te vreezen dat die Lijkbus er zoude uitgestolen kunnen worden”*.

Hij vervolgt, dat na 1 januari de gehele vloer in de kerk wordt *“opgenomen”* en dan de bus gemakkelijk gestolen kan worden. Wanneer zal de bus in de kelder herplaatst kunnen worden vraagt Berends zich af, omdat *“dezelve thans onder mij berustende is”*.

Verder vraagt hij wanneer de mobiele goederen van de graaf drost verkocht zullen worden, waarbij de graaf Van Reinestein ook aanwezig moet zijn.

De brief bespreekt verder de politieke situatie: de aanspraak van Napoleon op de Hollandse troon.

De fles gevuld met spiritus moest dus het hart conserveren. Tweeënhalf jaar later, in 1810 werd de vloer van de kerk op de kop gezet en ook de crypte van de Van Heydens. De zilveren bus kan in zo'n korte tijd niet vergaan zijn. Of het hart in die tijd door de spiritus opgelost kan zijn, zou ik niet weten. Deze zilveren bus (rond, vierkant, zes- of achthoekig) met een doorsnede van minimaal acht centimeter en voorzien van een deksel van ongeveer dezelfde diameter, zal toen door iemand, die deze in de kerk *“gevonden”* had, zijn meegenomen. De troebele(?) inhoud van de fles is toen, welhaast zeker, weggegooid. Mogelijk heeft een Ootmarsumse of een familie uit de directe omgeving, deze bus, niet wetend waar deze vandaan komt, op de schoorsteen of in de vensterbank staan!!

NB . Naschrift redactie:

De Heemkunde Vereniging zou, als iemand denkt deze bus in bezit te hebben, hierover graag iets vernemen.

³² Drents Archief Assen 0185 / 942.1

Pater Ben Velthuis blikt terug op zijn leven

Een feestelijke intocht

Een argeloze toerist zal op die mooie warme zondag in augustus 1950 verbaasd rondgekeken hebben in het kleine stadje Ootmarsum.

Wat was hier te doen?

Verschillende straten waren versierd met dennengroen, op de trottoirs stonden de bomen onderling verbonden met gele en witte slingers.

Bij de rooms-katholieke kerk op het Kerkplein ontwaarde onze toerist een soort van ereboog, zo groot dat paard-en-wagen er met gemak onderdoor kon rijden. Deze boog was ook weer versierd met fris groen dennenhout. Gele en witte linten waren ook hier kunstig door de takken heen gevlochten. Boven op de boog waren kleurige letters aangebracht: "Et introibo ad altare Dei", ik zal naderen tot het altaar van God. Dit feestelijk vertoon was ter ere van jonge priesters die pas gewijd waren door de bisschop.

Neomist Ben Velthuis met zijn moeder.

Oostwal

In het katholieke Ootmarsum werd bijna elk jaar een jonge priester ‘inge-
haald’; zo heette dat. Dit jaar was Ben Velthuis de neomist. Hij was op 12-
jarige leeftijd al uit Ootmarsum weggegaan naar het Klein Seminarie in
Zenderen.

De hele gemeenschap was trots en blij, vooral de burens van hem. Die zorg-
den dan ook voor de versiering bij de kerk, bij zijn geboortehuis aan de
Oostwal en langs de straten van het stadje.

Nu in 2008 kijkt pater Sixtus Velthuis terug: op zijn opleiding, op zijn werk
als pater en als pastor in verschillende parochies.

Op verzoek van de redactie heeft hij zijn gedachten op papier gezet.

Het resultaat is een prachtig verhaal geworden, gelardeerd met een grote
dosis humor

Brief van pater Ben Velthuis, pater Sixtus O. Carm.

*Iemand, een zus van mij (is ook iemand) vroeg mij een verhaal te schrijven
voor de heemkunde over mijn priesterwijding en zo. Dit “en zo” zal dan een
kort vervolg zijn op mijn priesterwijding, omdat dit anders te kort zou zijn.
Wat er toch nog van je gevraagd kan worden als je bijna 86 bent!*

*Mijn priesterwijding vond plaats 59 jaar geleden op 11 juli 1949. Lang
geleden. Gewijd door Mgr. Don Kolim in de Karmelkerk, helemaal in San
Paulo, Brazilië. Gewijd samen met Peter Frankort. Deze collega heeft later
een kerk gebouwd in de binnenlanden van Brazilië en is daarna gestorven.
Daarna heb ik nooit een kerk gebouwd!*

*Ik kan mij van de mooie plechtigheid in de kerk niets herinneren. Wel van het
feest ’s avonds in het klooster. Ik heb enorm gelachen. Om mezelf. Eén van
de studenten speelde mij na in een toneelstukje. Ik wist niet dat er om mij
zoveel gelachen kon worden. Toen nog wel; wordt minder als je ouder wordt.*

*Een jaar later, augustus
1950, ben ik met een
Italiaanse boot, via Rome
naar Ootmarsum gereisd;
vliegen was toen nog een
luxé. Ben toen in
Ootmarsum grandioos als
neomist binnengehaald in
een open landauer met de
heren Bos en G. Hofsté
(van de Palthestraat) op
de bok. Samen met mijn
moeder en pastoor
Scheepers naar ons huis
aan de Oostwal.*

*Groep voetballers van KOSC met leider Gustaaf Klaas.
 Van voor naar achter; rij links: Paul Voorpostel, Ben Morshuis, Bertus Sanders,
 Benno Reinders, Gait Weustink en rest onduidelijk.
 Rij midden: Jan Luttkhuis en Rekers (Tilligte).
 Rij rechts: Dries Hesselink, Henk Weustink, Jan Hesselink, Theo Weustink, Herman Bekhuis,
 Frits Hesselink, Jan Jansen, Bennie Tijhuis, Marinus Scholten en Henk Veldboer.*

In een open landauer voorafgegaan door bruidjes gaat de stoet vanaf Hotel Rolink aan de Oldenzaalsestraat naar het ouderlijk huis van de Neomist aan de Oostwal.

*De buren en andere toeschouwers langs de Oostwal.
Mannen vooraan vlnr: Gait Wilbers, Willy van Benthem, Herman oude Hengel,
Sander de Heer (sr.) en Herman Steinmeijer*

Hier stond een “onafzienbare” menigte te wachten. De burgemeester was er niet bij. Ik denk dat die geen KVPer was. Die “onafzienbare” menigte waren buren, familie, nieuwsgierigen, groepen die meegelopen hadden in de stoet vanaf Rolink naar de Oostwal, een zangkoor o.l.v. Cor Steentjes. Er werden toepasselijke toespraakjes uitgestrooid; een Gazellefiets cadeau gegeven door buurman Wilbers namens de buren.

Buurman G. Wilbers spreekt namens de buren.

*Zangkoor Bene Cantate onder leiding van Cor Steentjes
Dames vóór vlnr: Annie ten Bokum, Trees van Benthem,
Lena Avéres, Sinie Wilms, Annie Sijtsma en Annie Ekelhof
Erachter: Marietje Peters, Santje Luft, Truus Hulsink,
Betsie ter Braak, Suze Floot en Marietje Sleiderink*

Hoe het verder liep weet ik niet meer. Het was allemaal ongelooflijk en verrassend. Die het niet gelooft maar het wel wil geloven, vervoege zich bij mijn broer Chris. Hij heeft een album vol authentieke foto's van het gebeuren.

's Anderdaags, 16 augustus 1950, de Eerste Plechtige H. Mis in de parochiekerk van de H.H. Simon en Judas.

Pater Sixtus te midden van zijn familie

Daarna werd het feest voortgezet met veel genodigden, in en buiten het klooster van de zusters. Geweldig!

En toen begon het operationeel deel van brevier bidden, preken, biechthoren, huizen zegenen met een borrel en een sigaar.

Wat is er toch veel veranderd!

Pater Ben Velthuis werd pater in de orde van de Karmelieten. Veel jongens uit Twente die pater wilden worden kozen voor deze kloosterorde, want het seminarie lag dichtbij huis: in Zenderen.

In tegenstelling tot het intreden in een orde waren er ook jongens die opgeleid werden tot kapelaan. Zij werden wereldheren genoemd en werden na hun wijding door de bisschop ingezet in het parochiële werk.

In de volgende brief vertelt hij over zijn studie.....

“Den jong van Velthoes geet hèn leer’n, saam met den jong van oald Schoolt’nboer en Ben Hulshof.”

Als je priester wou worden, moest je leren. “Dèn en dèn hef ok a leard.”

Voor dokter of notaris hoefde je niet te leren, dat vak ging automatisch van vader op zoon. Net als fietsenmaker.

De rector van het gymnasium in Zenderen was een oude pater van 70 jaar. Hij heette “de Ouwe Baas”. Hij gaf in de hoogste klas nog bijbel-grieks. Was niet moeilijk: wij hadden de Nederlandse bijbel ernaast liggen. Niemand had een onvoldoende. Toen de Duitsers ons land binnenvielen kwam hij ’s morgens vroeg in de kapel ons zeggen: “het is oorlog” en hij hilde.

Verder hadden we nog “de Mops” en een “de Bul”. Er waren ook wel naamloze leraren. Ze vergaderden in “het proffenhol” of wel lerarenkamer.

Op 14 september 1943 zijn wij met 12 klasgenoten in het klooster “ingetreden”. Het begon met een jaar noviciaat in Boxmeer. Het noviciaat is een heel streng proefjaar: opgelegde ascese en zelfkastijding. Deze zelfkastijding zal ik niet toelichten; begrijpt toch niemand meer iets van.

Na dit noviciaatjaar verhuisden wij – al een jaar in bruine pij – naar het Limburgse Merkelbeek, gemeente Brunssum, voor een filosofische studie en om verder te leren voor de monnikenstatus. Wij waren ingelicht door de klas voor ons, dat Merkelbeek in vergelijking tot het harde noviciaat een paradijs zou zijn. En inderdaad, dit nieuwe leven, vrij van dwang en druk, kwam over als een verademing en bevrijding.

Daar ben ik dan filosoof geworden.

Wij Karmelieten hadden 3 jaar filosofie. Andere priesterstudenten maar 2 jaar; zijn toch wel goede priesters geworden! Vraag nu niet: “Wat heeft filosofie met biechthoren of met een rozenkrans wijden te maken?” Antwoord: “Totaal niets, helemaal niets”; zaken van totaal verschillende orde. Nooit meer naar vragen.

Maar filosofie hoort wel bij de opleiding. Waarom dan? Omdat de mogelijkheid er is, dat iemand ooit professor in de filosofie wordt. 't Zit er in, bij mij is er nooit sprake van geweest.

Na de jaren filosofie kwam er 4 jaar theologie. Wat een geleerdheid allemaal. Is ook zo. Onze theologieprofessor (geleerde baas en denker) zei: “God, de hemel, het andere leven is het totaal andere”. En daarom komt er nooit iemand van terug.

In de moraaltheologie leerde je wat allemaal nog wel mag.

Heb ook nog – “zwerver” – een jaar theologie ‘gedaan’ in Sao Paulo Brazilië. Paters Meiners doceerde in het Latijn, knappe baas. Zijn Latijn was wat men noemt ‘potjeslatijn’ of ‘keukenmeidenlatijn’, waar niemand moeite mee had te verstaan: we hadden immers 6 jaar echt Latijn gehad in Zenderen.

De moraalprofessor begon iedere les met één zin in ‘t Latijn. Had hij dus van buiten geleerd, ging daarna in het Portugees verder met, zoals in Merkelbeek, wat je mocht.

Als sluitstuk van mijn studie moest ik nog anderhalf jaar (een intermezzo) naar Rome. Ook een belevenis. Heb met de Paus gepraat! Echt! Paus Pius XII, Pacelli. Vroeg: “Waar kom je vandaan? Wat kom je in Rome doen?”... “Volgende gast!”

Nog dit: ik heb voor sommige familieleden en kennissen de pauselijke zegen naar Ootmarsum gestuurd. Dat waren voorgedrukte en mooi beschilderde formulieren. Een broeder van het klooster ging met een stapeltje formulieren naar het Vaticaan. Kreeg daar van een Vaticaner voor 1000 lires (vijf gulden) per formulier twee stempels hierop. 1000 lires... het Vaticaan leeft ook niet van de wind! Ik maakte daar iemand blij mee in Ootmarsum. Kwam deze pauselijke zegen mooi ingelijst in een slaapkamer te hangen, met de tekst: Familie, B. Velthuis neergeknield aan de voeten van Zijne Heiligheid etc. Als dan gevraagd werd: “Wat kost dat?” Dan schudde ik met mijn hoofd

en zei: "Ach niks". Kwam wel goed. Ik kon ook niet van de wind leven. Dan zei mijn oudste broer Henk: "Is de voorzienigheid d'r wear west?" Hij spotte overal mee!

Pater Ben Velthuis, is als één van de enigen in de kloosterorde gebleven. Omdat er een tekort aan wereldlijke geestelijken kwam, werd hem al spoedig gevraagd te assisteren in parochies.....

Ik ben kapelaan geweest in Almelo. Ik had daar ook een kinderkoortje. Bert Wassink de organist begeleidde ons. Bert had vaak grapjes: als we tijdens de repetities bijvoorbeeld zongen: 't Was nacht in Bethlehems dreven" dan zong hij er tussendoor : 't was nat in bad, zij dreven"...

Bert woonde tegenover mijn St. Willibrordkerk. Als hij nog leefde en niet verhuisd was zou hij niet meer tegenover de kerk wonen. De kerk staat er niet meer. Ze is afgebroken, net 50 jaar oud.

Dan onze Simon en Judaskerk in Ootmarsum. Staat er al acht eeuwen en heeft vele neomisten mogen ontvangen. Ook in Duitsland heb ik gewoond. Daar wonen lieve mensen, stuk voor stuk dus, niet allemaal tegelijk.

Een zwerver was ik; iemand zonder vaste woon- of verblijfplaats. Niemand zal geloven hoeveel verschillende adressen ik heb gehad. Na Ootmarsum 23! Echt waar. Overal een stukje van mijn hart laten liggen. Vandaar nu mijn gebroken hart. Ik heb gewoond in een eenvoudige kloostercel, in een gerieflijke 1-persoons ziekenhuiskamer met opklapbed, in een vorstelijke pastorie met goeie huishoudster en een echte wijnkelder.

Nu woon ik al 18 jaar in een aanleunwoning in Heino, waar ik geniet (als het mooi weer is) van het zicht op een lommerrijk bosperceel (mooi hè; echt cliché) en van trippelende en kwetterende vogeltjes, van de oneindige schoonheid in de onuitputtelijke schepping. Maar vaak is het ook totaal anders. Door onmenselijke en afgrijselijke oorlogen wordt die heerlijke schepping vernietigd. Ik wil al lang alstublieft niets meer horen en lezen over deze verschrikkelijke dingen. Op het ogenblik dat ik dit schrijf (zondag 30 mei 2008) heeft Nederland zojuist gewonnen van Wales. Ook dat is het leven! Bij dit alles niet te lang stilstaan!!!

Nu, november 2008 heeft pater Velthuis zijn 24^e woonadres. Sinds kort woont hij in het klooster in Noord-Deurningen. Vanuit zijn kamer heeft hij een schitterend uitzicht. Weilanden tegen een bosrand.

En in de schemer kijkt soms een hertje nieuwsgierig in zijn richting. "Dit is", zegt pater Sixtus, "een klein stukje hemel op aarde!"

Met dank aan Jan Luttkhuis.

Mijmeren in de Ageleres

Het is prachtig weer als ik die middag over de Zonnenbergweg wandel. Groene akkers en weilanden liggen er vredig bij onder de stralend blauwe hemel. Alleen ver weg aan de horizon drijven wat wolkes.

De bloei van het fluitenkruid is nu, eind mei, op zijn hoogtepunt en de kruinen van de bomen langs de weg zwaaien zachtjes in de wind. Ik kijk naar de meeuwen die zwijgzaam overvliegen.

Aan het begin van een zijweg naar rechts, meer een karrenspoor, passeer ik een houten hek en bij de volgende bocht sta ik voor het prachtige Molenbeekdal.

Aan de rand is een loofbos. In mijn jeugd speelde ik hier vaak met vriendjes. Uit het hout van de hazelaar sneden we fluitjes, terwijl vlierhout en riet dienden voor pijl en boog. Op latere leeftijd kreeg ik belangstelling voor vogels en planten in en rond het dal. Er liggen half vermolmden boomstammen over de beek en op een ervan zit een roodborstje. Even zit hij onbeweeglijk, dan verdwijnt hij tussen de hoge varens.

Ik volg het pad langs een bosrand van eiken, beuken, elzen en sleedoorn en bereik het einde van het dal. Ik vervolg dan mijn wandeling over de Hezebergweg. Het uitzicht wordt veel ruimer en aan de horizon liggen de heuvels van Oldenzaal en De Lutte. Langs de weg zijn de bermen bezaaid met bloemen als duizendblad, dovenetel en de wat zeldzamer vogelmelk. In de verte ligt Agelo en om me heen de glooiende es.

Ik ga weer een bocht om en voor de tweede keer ben ik op de Zonnenbergweg. Even verderop staat, verscholen onder de eikenbomen, een landkruis met een bankje er voor. Hier neem ik even plaats. In de natuurlijke stilte om me heen realiseer ik mij hoe, op deze plek, de eingegeërfde boeren uit Agelo jarenlang brood uitdeelden aan de armen. Ook hoe, kort na de Tweede Wereldoorlog, hiermee gestopt werd en het landkruis werd geplaatst om de herinnering aan dit oude gebruik levend te houden. Het kruis roept, passend bij deze plaats in het landschap, gevoelens op van stille devotie. Deze aansporing tot verstillings waaraan ik zo graag gevolg geef, wordt - ik ervaar het met gevoelens van teleurstelling - geweld aangedaan door de glimmende koperen naamplaten die al weer enige tijd geleden, op de rond het kruis geplaatste zware veldkeien zijn aangebracht.

Op mijn terugweg, uitkijkend over het wijde landschap, speelt opnieuw een jeugdherinnering door mijn hoofd. Met vriendjes was ik hier op onze vrije woensdagmiddag. Het was oorlog en er voltrok zich, hoog in de lucht, tegen dezelfde blauwe hemel waar ik nu zo van geniet, een drama. Aan de horizon

naderden grote formaties vliegtuigen die terugkeerden van bombardementsvluchten boven Duitsland. Toen ze dreunend waren overgetrokken verschenen nieuwe formaties, op enige afstand begeleid door jachtvliegtuigen. In de verte, boven het grensgebied met Duitsland, klonk het Duitse afweergeschut. Elke ontploffing veroorzaakte een wolkje dat zich aftekende tegen de lucht. Toen gebeurde het. Eén van de jachtvliegtuigen kreeg een voltreffer. Onmiddellijk sloegen vlammen uit het toestel en als een brandende fakkel, een spoor van rook achterlatend, begon het aan zijn laatste stuiptrekkingen. Het klom recht omhoog, maakte vervolgens zwenkingen naar links en naar rechts om terecht te komen in een duikvlucht, steil naar beneden.

Plotseling verscheen er naast het neerstortende vliegtuig een witte parachute en enkele ogenblikken later zagen we een dikke zwarte rookwolk opstijgen vanaf de plaats waar het toestel was neergestort. Later bleek het omgeving Rossum te zijn geweest.

En hoe ging het met de vliegenier die zich, wanhopig wellicht, nog met zijn parachute probeerde te redden? Deze vraag houdt mij nog een deel van de thuisroute bezig. Zonder resultaat overigens.

Zonne berg was

Kroniek 2008

Januari

- 1 Ootmarsum telt 4381 inwoners: 2186 mannen en 2195 vrouwen.
- 10 Sander Stroot uitgeroepen tot ondernemer van het jaar 2007.
- 10 Ton en Barbara van der Maas keren terug op de Wyllandrie.
- 16 Bote Holman winnaar van de vooraanstaande internationale wedstrijd voor makers van zonnewijzers in de categorie “professionals”.

Februari

- 1 Tandarts G. Willenborg stopt na 36 jaar met zijn praktijk.
- 12 Projectontwikkelaar Kondor Wessels, eigenaar van het klooster, presenteert tijdens een inloopavond zijn plannen aan de bevolking.
- 14 Rabobank Ootmarsum-Denekamp bestaat 100 jaar.
- 22 Presentatie van het 25^e Jaarboek van de Vereniging Heemkunde Ootmarsum. Deze jubileumuitgave is geheel in kleur uitgevoerd. Oudvoorzitter Henk Geerdink neemt het 1^e exemplaar in ontvangst.

Maart

- 1 Morsink Architecten in Oud Ootmarsum viert het 60-jarig bestaan.
- 1 Eervol ontslag voor burgemeester Frans Willeme van Dinkelland.
- 16 Jan Kristen geïnstalleerd als waarnemend burgemeester van Dinkelland.
- 17 Komende maanden overlast voor de bewoners van het Villapark: er komt een nieuwe riolering en een nieuwe bestrating.
- 21 Wethouder Krouwel stapt op na het integriteitsonderzoek. De Zwollenaar Jan ter Schegget volgt hem op.
- 22 Walter Brunninkhuis volgt zijn overleden vader Jan Brunninkhuis op als vrachtboer voor het halen van het paashout.
- 26 Afscheid van pastor - diaken Bert Huitink van het parochieverband Lumen Christi.

April

- 4 Mevrouw Jeanne Staverman viert in goede gezondheid haar 100^e verjaardag.
- 10 AED-project gestart om meer vrijwilligers vertrouwd te maken met het gebruik van de automatische externe defibrillator.
- 20 Stichting Natuur en Milieu viert feestelijk het 12,5-jarig jubileum met een Open Dag op het terrein van het Openluchtmuseum Ootmarsum.
- 30 Een Koninklijke onderscheiding voor Hans Bolscher als waardering voor het vele vrijwilligerswerk dat hij verricht.

Mei

- 12 In Agelo wordt voor de 25^e keer het Overijssels Kampioenschap wielrennen verreden.
- 13 De Stichting Openluchtmuseum neemt afscheid van 2 bestuursleden van het eerste uur: Toon Heupink en Henk Geerdink.
Henk Geerdink wordt voor zijn verdiensten Koninklijk onderscheiden.
Burgemeester Kristen reikt de versierselen uit.
- 16 Oud-burgemeester Frans Willeme neemt tijdens een emotionele bijeenkomst op het gemeentehuis, officieel afscheid van de gemeente Dinkelland.

Juni

- 21 Het 75-jarig jubileum van KOSC wordt groots gevierd.
- 26 Na veel commotie wordt in Ootmarsum overgegaan op een nieuw systeem van afvalinzameling: voortaan 2 containers in plaats van de duobak.
- 28 Nederlands Kampioenschap Wielrennen wordt verreden in Ootmarsum.
Eerstejaars beroepsrenner Tom Veelers uit Ootmarsum is één van de kansrijke deelnemers. Winnaar wordt Lars Boom uit Brabant.

Juli

- 16 Houtzagerij Oude Hengel maakt een begin met de verhuizing van Ootmarsum naar Gildehaus. De familie Oude Hengel was sinds 1911 eigenaar van de molen en houtzagerij.
- 17 Plaatsing digitale informatieborden aan de rand van Ootmarsum.

Augustus

- 14 De stadsraad werft nieuwe leden; nieuwe voorzitter wordt Jan Weierink.
- 23 Nostalgisch festijn met tientallen grote en klein draaiorgels, historische draaimolens en oude kinderspelen, zeer geslaagd.
- 28 Aan de Westwal/Kapelstraat worden op de plaats van de oude stadsgracht woningen gebouwd; voor de fundering moeten 78 betonnen palen 20 meter de grond in.
- 30 De 25^e editie van de Kunstmarkt Ootmarsum wordt indrukwekkend gevierd met een wapperend kunstwerk van 100 zilveren vlaggen, een nieuw beeld voor de kunstroute en een jubileumboek.

September

- 11 Het Educatorium verwelkomt de 200.000^e bezoeker.
- 15 Unieke waterzuivering aan de Wiemselweg door Waterschap Regge en Dinkel officieel geopend; dankzij de innovatieve membraamzuivering krijgen wij nu zeer zuiver water.
- 16 Stichting Litouwen behaalt de tweede plaats van de Overijsselse Vrijwilligersprijs.
- 18 Boeren in de Ottershagen komen in verzet tegen plannen van Natuurmonumenten.
- 25 Eerste culturele avond georganiseerd door de nieuwe Kunstkring Ootmarsum.

Oktober

- 10 Met het restaureren van de voegen tussen de Bentheimerzandstenen is de laatste fase van de restauratie van de r.-k. kerk afgerond.
- 17 Einde van een eigen politiebureau in Ootmarsum: het gebouw aan de Parkstraat is verkocht aan een particulier.
- 27 Klootschietvereniging De Brink viert het 40-jarig jubileum.
- 29 De Rotary Ootmarsum bestaat 40 jaar.

November

- 4 De Heemkunde Ootmarsum vormt een projectgroep om de Canon van Ootmarsum te maken.
- 14 Groen licht uit Zwolle voor bestemmingsplan Brookhuis. In de loop van 2009 kunnen de eerste huizen worden gebouwd.
- 22 Koorzanger Jan Koenen ontvangt de eremedaille in zilver van de St. Gregoriusvereniging vanwege zijn 25-jarig lidmaatschap van het herenkoor.
- 26 Restaurant De Wanne krijgt wederom een Michelinster.
- 29 De BMS brengt het boek “Verdwenen winkels in Ootmarsum” uit.

December

- 13 Pastoor Cornelissen wordt benoemd tot regiovicaris van Deventer
- 22 De dansmarietjes van carnavalsvereniging de Othmarridders winnen voor de 3^e keer het NK.

Bron: Knipselkrant Heemkunde Ootmarsum, met dank aan Annie Coers.

Bestuur en Werkgroepen

Samenstelling bestuur per 1-1-2009

Naam	Adres	Functie	Tel.
Jan Raatgerink	Keerweer 11	Voorz.	292102
Jan Raatgerink a.i.	Keerweer 11	Secr.	292102
Ronald Grimberg	Westwal 2	Penn.	294093
Nettie Aarnink	Rossummerstraat 21		291215
Lucie Helthuis-Beijerink	Meijerstraat 10		293312
Harrie Hemmer	Stobbenkamp 48		291718
Jan Bossink	Denekamperstraat 21		291992

Overzicht werkgroepen per 1-1-2009

Naam	Coördinator	Tel.
Archeologie	Hans oude Rengerink	
Bibliotheek/Archief	Henk Geerdink	291606
Dialect en Folklore	Ben Kleissen	292009
Genealogie	Ben Harink	292026
Geschiedenis I	Ronald Grimberg a.i.	294093
Geschiedenis II	Henk Kamp	0049 5941920398
Internet	Jan Raatgerink	292102
Natuurstudie	Nick Keupink	292574
Redactie Jaarboek	Marlou Raatgerink	292102
Vogelwerkgroep	Ben Heerink	291255
Werkgroep Foto/Filmarchief	Jan Raatgerink	292102

Voor meer informatie over de Vereniging Heemkunde Ootmarsum in het algemeen en de werkgroepen in het bijzonder kunt u bij bovenstaande personen terecht.

Ook vindt u ons op internet:

www.heemkunde-ootmarsum.nl

Wij danken de volgende bedrijven die de uitgave van het
Jaarboek 2008/2009 mogelijk maakten

Vrielink-Willems-Zonder

Bouwers van kwaliteit

